

1984/85:74

Onsdagen den 6 februari fm.

Kl. 10.00

1 § Kompletteringsval till utskott

Anf. 1 TALMANNEN:

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i skatteutskottet under Valter Kristensons ledighet anmält hans ersättare Torgny Larsson.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i skatteutskottet

Torgny Larsson (s)

2 § Allmänpolitisk debatt

Anf. 2 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Den socialdemokratiska regeringen skulle, till skillnad från alla andra regeringar, lyckas med konststycket att samtidigt bekämpa både arbetslösheten och inflationen. Så beskrev socialdemokraterna själva sin politik, den s. k. tredje vägens politik.

Nu beskrivs inflationsbekämpningen som en stor framgång, trots att 1984 års prisstegringar blev 8,2 %, dvs. mer än de 7 % för både 1984 och 1985 som regeringen bedömt vara förenligt med bibehållen konkurrenskraft för Sverige.

Efter mer än två års kamp – det var det andra steget i den tredje vägen – mot inflationen har ni höjt takten med tre tiondelar sedan de borgerliga förlorade riksdagsmajoriteten. Samtidigt har våra viktiga konkurrentländer sänkt sin inflationsnivå. Sverige har i dag den högsta inflationstakten av alla de ledande industriländerna. Under slutet av förra året passerade Sverige även Italien. Kan ett fiasko för den s. k. tredje vägens politik uttryckas tydligare?

Den totala arbetslösheten, dvs. den öppna arbetslösheten och de människor som är sysselsatta i vad man kallar arbetsmarknadspolitiska åtgärder,

var under varje månad i fjol då vi hade högkonjunktur högre än under motsvarande månad 1982 då vi hade lågkonjunktur. Antalet riktiga jobb har under samma period minskat med 26 000. Kan ett fiasko för den s. k. tredje vägens politik uttryckas tydligare?

Att svensk industri – efter devalveringar på sammanlagt 26 % – vunnit marknadsandelar beskrivs i årets finansplan som en av de största framgångarna, detta trots att vi igen började tappa marknadsandelar redan under 1984. Och regeringen räknar i en av de delar av finansplanen där man uttrycker sig rakt med att förlusterna kommer att fortsätta i år. Vi fick ett tillfälligt försprång av devalveringen. Huvudsakligen har detta försprång nu hämtats in, utan att Sverige använt vare sig devalveringen eller högkonjunkturen till att göra några bestående förbättringar i den svenska konkurrenskraften.

Budgetunderskottet anses nu vara under kontroll, trots att merparten av budgetförbättringarna beror på skattehöjningar och ändrade redovisnings- och beräkningsmetoder. Om vi tänker oss att ett privat företag skulle ta bort en del av skulderna ur balansräkningen, ändra redovisningsprinciperna och sedan jubla över att resultaträkningen visar att allt går bättre, skulle det betecknas som skönmålning och som verklighetsflykt. Det är precis så regeringen gör. Nu hoppas socialdemokraterna bara att inte Sveriges folk skall genomskåda bluffen.

Ni har anledning att oroa er i den socialdemokratiska regeringen. I går kom beskedet att den statliga utlandsskulden bara under januari månad – den månad då skönmålningarna duggat som tätast – ökade med 7 miljarder kronor, eller nästan en tusenlapp per svensk.

Skönmålningarna rimmar också illa med vad människor ser i sina egna plånböcker. Med hushållens köpkraft har det ingalunda gått så väl. Ni har höjt skattetrycket med motsvarande 8 500 kr. per hushåll, samtidigt som sjunkande reallöner och en hög inflation har satt djupa spår i människors egna kassor.

Detta märks på olika sätt, t. ex. i kommunernas socialhjälsutgifter. Över 500 000 personer – var 16:e svensk – får nu socialhjälp. Under de borgerliga åren var det i genomsnitt 300 000 som behövde socialhjälp. Ytterligare 200 000 människor har nu tvingats att ta emot socialhjälp – under en socialdemokratisk regeringsperiod. Jag vågar påstå att det huvudsakligen beror på de skattehöjningar ni har genomdrivit.

Regeringens politik märks också i statistiken över exekutiva auktioner på egna hem, och den märks i hushållssparandet. Hushållssparandet har gått ned till noll. Vad betyder det? Jo, i klartext innebär detta att många hushåll tvingas att endera låna eller ta av sina besparingar för att klara sina utgifter.

För dessa familjer är det en ringa tröst att barnbidragen höjs. Jag tror att i nästan varje svenskt hem i dag människor vet att de själva har fått betala de där barnbidragshöjningarna i form av ökade skatter – och litet grand har staten behållit för att administrera den rundgång som det innebär att beskatta människor och ge dem bidrag tillbaka. Människorna har redan genomskådat detta.

Men vi skall vara ärliga nog att erkänna att det också finns klara framsteg

att peka på i den ekonomiska utvecklingen. Ökningstakten i de offentliga utgifterna har minskat. Exporten har ökat. Industrisubventionerna har dragits ned. Industrins lönsamhet har blivit bättre. En del beror på högkonjunkturen och en klok politik i våra viktiga exportländer. Annat beror på devalveringarna, och en del beror på att regeringen på viktiga områden faktiskt har övergivit oppositionstidens löften och valrörelsens strategi. Budgetmanglingen har också – om man bortser från de generösa bidragen till pressen, enkannerligen och i hög grad den socialdemokratiska pressen, och de mycket generöst höjda bidragen till de politiska partierna – i huvudsak varit hård.

Framstegen skall varken förringas eller förstoras. Vi kan alla vara glada åt det som blivit bättre, för det ger oss en chans att ta itu med de verkliga strukturproblemen.

Men vi får inte använda framstegen för att dölja problem, ty då står vi där, när högkonjunkturen klingat ut och lågkonjunkturen står för dörren, med ett delvis raserat krismedvetande.

Det är inte svårt att överleva en högkonjunktur. Problemet är att regeringen lever för dagen. Varken i ord eller i handling berörs de viktiga framtidsfrågorna:

- Hur skall vi få en offentlig sektor som vi har råd att betala, och ändå behålla den viktiga service vi vill ha?
- Hur skall vi få ett skattetryck och ett skattesystem som fungerar och som stimulerar människor att arbeta?
- Hur skall vi begränsa kostnadsutvecklingen och löneutvecklingen, så vi inte med jämna mellanrum tvingas devalvera?
- Hur skall vi stimulera den privata tjänstesektorn? I våra konkurrentländer är den i dag på väg att bli en motor för både ekonomin och jobben. I Sverige är den fortfarande fjättrad av monopol och regleringar.
- Hur skall vi ge familjerna deras ekonomiska oberoende tillbaka? Hur skall vi uppnå det som borde vara självklart i en modern väldfärdsstat: att människor med vanliga inkomster skall kunna leva på sin egen lön när de har betalat skatten?

Herr talman! Socialdemokraterna ger inga svar på dessa viktiga framtidsfrågor. De bryr sig inte ens om att ställa dem.

Men människor har ju rätt att få veta: Vilken politik går ni till val på? Finansplanen ger inga andra besked än att regeringen uppenbarligen är mäktigt förtjust över den tid som gått.

Men var finns ett besked om politiken *efter* valet, om socialdemokraterna skulle vinna?

Oppositionens alla förslag fördöms. En kampanj har dragits i gång, där regeringen söker hävda att vi inte sparar så mycket, men ändå så mycket att vi – enligt socialministern – tvingar människor till misär och soppkøer.

Enligt samma besynnerliga logik antas alla besparingsförslag slå direkt på hushållens ekonomi, medan de pengar som hushållen får tillbaka i form av skattesänkningar antas bli stoppade i madrassen för att aldrig mer återupptå i ekonomin. Det är den socialdemokratiska logiken.

Socialdemokraterna har tydligen bestämt sig för att driva sin valrörelse på detta sätt. Det är er sak. Jag tror inte att det är till gagn för landet – frågan är om det är till gagn för er själva. Inget parti med anspråk på att ta ansvar för Sverige kan klanka på andra utan att säga vad partiet självt vill göra. Inget parti med ansvarskänsla kan förneka att det krävs besparingar och en stram politik även i framtiden.

Alla de borgerliga partierna har öppet och ärligt – före valet – redovisat sin politik. Visserligen skulle det ha varit behagligare att inte behöva tala om de djupa, tuffa och hårda ingrepp som måste göras, men vi har berättat om dem, därför att vi är ärliga och raka. Regeringen väljer att inte säga någonting alls om sin politik.

De tre borgerliga partierna har delvis samstämmiga, delvis olika förslag. Det är givet, eftersom det är tre partier, men vi strävar alla åt samma håll. Och vi är ärliga nog att före valet tala om våra förslag och ta emot kritik för dem, så att de som röstar på oss skall veta vilken politik som vi kommer att driva efter valet. Regeringen väljer att inte säga någonting alls.

Är ni brända av 1982 års svikna löften om barnomsorgen, bostadsbyggnandet och reallönerna? Är det det prioriterade löftet att pensionerna skulle beräknas på samma sätt som före 1981 som spökar? Det löftet övergav ni ju kort efter valet. Det har inneburit att svenska pensionärer fått mellan 2 400 och 11 000 kr. mindre än vad ni lovade i valrörelsen. Är det de svulstiga talen i valrörelsen om återkommande revalveringar och låg inflation som gör att ni väljer att i år ingenting säga?

Eller är det helt enkelt så att ni går till val på vad ni har gjort, inte på vad ni skall göra? I så fall vet vi vad regeringspartiet går till val på.

Sedan valet 1982 har ni höjt 74 skatter med netto 30 miljarder kronor. Det säger kanske inte så mycket, men var gång ni angriper oss skall vi svara: Här är alla de 74 skatter som ni höjt sedan 1982. Det är i genomsnitt 8 500 kr. för de svenska hushållen. Hur många av dem talade ni, före valet 1982, ärligen om att ni skulle höja? Och vad tänker ni göra efter valet i höst, om ni vinner?

Vi vet lika litet denna gång hur många skatter ni kommer att höja, om ni får förnyat mandat. Men en sak vet vi, även om ni själva tiger av taktiska skäl – och det är ni ju skickliga på: Ett fortsatt socialdemokratiskt regeringsinnehav betyder

- att vårt skattetryck, det högsta i den fria världen, och våra marginalskatter, likaså de högsta i den fria världen, kommer att finnas kvar.
- att löntagarfondernas gradvisa socialisering av näringslivet kommer att fortsätta.
- att den s. k. Dagmarreformen, som beskurit människors rätt att själv välja läkare, kommer att bestå och förstärkas.
- att inga alternativ kommer att tillåtas inom barnomsorgen. Inte ens en endaste liten Pysling kommer att få sticka upp mot kommunernas monopol.
- att föräldrarna kommer att tvingas förvärvsarbета och barnen vara på kommunalt daghem. Det skall socialministrarna se till. Människor får inte

ens socialhjälp om de vill vara hemma och ta hand om sina barn – det har socialministrarna sagt. Det strider mot er ideologi att människor själva är hemma och tar hand om sina egna barn. Föräldrarna får i sådana fall ingen socialhjälp, utan socialdemokraterna säger: Ni måste ut och arbeta. Barnen skall vara på daghem.

- att de svenska myndigheterna kommer att utrustas med nya lagar och möjligheter att övervaka och kontrollera medborgarna.
- att utrymmet för valfrihet, konkurrens, alternativ och nytänkande kommer att begränsas än mer, på område efter område.

Jag tror att det var på det sista, möjligen det näst sista, regeringssammanträdet 1984 som den socialdemokratiska regeringen fattade två typiska beslut. Det ena var att ni sade nej till några kommuner som ville tillmötesgå föräldrars och elevers önskemål om fler betyg. Det andra var att säga ja till facketts rätt att teckna kollektiva hemförsäkringar. – En stilenlig årsavslutning för en socialdemokratisk regering!

Herr talman! Sverige behöver nu en politik som törs tro på människorna och allt det människor själva kan skapa. Vi behöver en helhetsstrategi i stället för en delmängdspolitik. Alldeles för länge har viktiga samband förträngts i Sverige. Alldeles för länge har inte minst socialdemokratin förnekat eller i vart fall inte låtsats om att det finns samband mellan de höga utgifterna för stat och kommun och de skatter man måste ta in, att det finns samband mellan skatter och inflation så att skatterna driver upp inflationen, att det finns samband mellan hög inflation och försämrad konkurrenskraft och att den ekonomiska tillväxten därmed hämmas.

I våra partimotioner presenterar vi moderater i dag en politik som bygger på en helhetssyn. Vi säger där att de obalanser Sverige har beror på en växelverkan av att staten och kommunerna har fått öka sina utgifter samtidigt som skatterna har höjts. På vägen till balans måste därför skattesänkningar och besparingar följas åt.

Vår strategi består av tre delar som alla är beroende av varandra och som hänger samman: besparingar, skattesänkningar och frihetsreformer.

På vanlig svenska betyder det att vi vill att människorna skall betala lägre skatter. De får då acceptera att det blir mindre av bidrag. Men de skall ha ökad rätt att själva bestämma över stora områden, och det blir mindre rätt för politiker och myndigheter att bestämma. Vi vill att det skall bli mer lönsamt att arbeta än det är i dag.

Våra besparingar uppgår till sammanlagt 21 miljarder. Tonvikten har lagts på sådana besparingar som minskar de automatiska utgiftsökningarna och som inte direkt påverkar hushållens köpkraft.

Vi föreslår skattesänkningar på ganska exakt hälften av det beloppet. Vi har gjort en avvägning så att skattesänkningarnas storlek skall motsvara den del av besparingarna som direkt påverkar hushållen. Bland skattesänkningarna har vi särskilt betonat marginalskatteerna. Målet är att få ned dessa till högst 40 % för det stora flertalet. Den som jobbar skall alltså inte behöva betala mer än 40 kr. i skatt på varje hundralapp han får i löneökning. Man skall få behålla 60 kr. själv om man jobbar heltid och inte har en hög inkomst.

Somliga ställer frågan: Har Sverige råd med det här? Det är en felaktigt ställd fråga. Den borde i stället lyda: Har Sverige råd att låta bli?

Vi vet att de höga marginalskatterna hämmar arbete. Vi vet att de lockar till svartjobb och fiffel. Vi vet att de tvingar fram höga lönellyft, där mycket litet blir över. Vi vet också att de driver på löneglidningen, skapar tröghet på marknaderna och begränsar familjernas eget handlingsutrymme. Det är ett högt pris vi betalar för avundsjukan.

På frågan om vi har råd att sänka marginalskatterna är svaret ja. Vi helt enkelt måste. Med våra förslag har vi råd till detta i mycket högre grad än vi skulle ha med det förslag regeringen diskuterar, dvs. något slags skattelättnad med 500 kr. för alla. Enligt vad jag förstår skulle detta kosta många miljarder, vilket vi icke har råd med. Vi måste sänka skatterna, så att vi stimulerar arbetet i Sverige.

I själva verket är de höga marginalskatterna roten och upphovet till att regeringen misslyckats med den tredje vägens politik. Människor vill naturligtvis ha litet över i plånboken. Det driver upp de fackliga lönekraven, och följderna blir lönellyft som är högre än vi har råd med och högre än lönellyften utomlands. Dessa lönellyft pressar självfallet upp kostnaderna och därmed inflationen, och så får vi en sämre konkurrenskraft i Sverige, och chansen till nya jobb minskar.

Vi har inte råd med detta. Knappast något annat land är så beroende av de industrialiserade länderna i utlandet som Sverige. Och världen blir alltmer internationaliserad. Vi kan inte låtsas som om våra marginalskatter inte påverkar konkurrenskraften, när omvärlden sänker sina från en redan förut lägre nivå.

Det finns gott om bevis utomlands för att sänkta marginalskatter stimulerar arbete, nyföretagande och ekonomisk tillväxt. Det måste vi inse även i Sverige. ty om vi fortsätter, herr talman, att toppa tabellerna över skattetryck och marginalskatter, kan det till sist bli de enda tätpositioner Sverige håller.

En marginalskattesänkning är därför den viktigaste ekonomiska och sociala reform som vi kan genomföra. Den är ekonomisk, därför att den så direkt är inriktad på arbete och sparande och det är det som ger ekonomisk tillväxt.

Den är social av det skälet att det inte finns någon viktigare insats för att lindra vad man kallar margineffekterna och öka människornas oberoende. Människor skall känna att de själva genom arbete kan påverka sin situation.

Jag tror att det i det socialdemokratiska partiprogrammet står att svenska folkets arbetsvilja är nationens viktigaste tillgång. Jag kan inte instämma i mer än just denna fras. Det finns ingenting som är viktigare än att stimulera denna nationens viktigaste tillgång, nämligen svenska folkets vilja att arbeta. Se då till att människorna får litet mer över för egen del när de arbetar, om än de får något mindre i bidrag när rundgången tagit sitt!

Den tredje delen i vår strategi är frihetsreformerna. Det är den rätt som också skall ge familjerna möjligheten att själva avgöra mycket av det som de i dag inte får avgöra. Politikernas och myndigheternas makt blir mindre – människornas blir större.

Vi vill genom barnavdrag och vårdnadsersättning stärka familjernas valfrihet att ta hand om sina barn. De skall också ha både rätt och ekonomisk möjlighet att själva bestämma hur de skall ta hand om sina barn. Det är en djup ideologisk klyfta mellan socialdemokrater och kommunister å ena sidan och de övriga partierna i riksdagen å andra sidan om rätten för föräldrar att själva få ta hand om sina barn. Den rätten vill ni icke att de skall ha. Detta är stadfäst i det socialdemokratiska kvinnoförbundets eget program så tydligt som det kan vara.

Vi har för vår del lagt förslag om reformer som gör friheten att välja bostad, skola, läkare och tandläkare till en möjlighet för vanliga familjer och inte bara för dem som har höga inkomster och goda kontakter.

Vår strategi är ett helhetsprogram, där vi anpassat de tre beståndsdelarna till varandra – allt i syfte att kunna möta den konjunkturedgång som kommer, utan att för den skull lämna vägen mot långsiktig balans.

Självfallet, herr talman, innebär även vår strategi uppoffringar. Det finns ingen ansvarsfylld politik som kan komma till rätta med lång tids leverne på lånade pengar utan att kräva uppoffringar. Ingen människa kan betala igen sina egna skulder utan att själv spara. Staten kan aldrig betala igen sina skulder, utan att vi kräver uppoffringar av medborgarna. Vi begär därför uppoffringar av människorna, men vi gör det därför att deras eget arbete och deras eget sparande åter skall löna sig och för att de återigen skall kunna försörja sig på sin egen lön och därigenom bli drivkraften i Sveriges framtid och Sveriges tillväxt.

Vårt partis övertygelse är – det är vår ideologi – att Sveriges styrka och Sveriges välfärd är summan av miljoner enskilda svenskars insatser. Vi är för vår del övertygade om att inget land – inte heller Sverige – kan blomstra, om man hämmar och motarbetar människors egna insatser. Det är genom att ge människorna frihet, valmöjlighet och stimulans när de arbetar som vi ger Sverige en ny start. Det är vår bild. Anse gärna att vi har fel, men låt oss i en valrörelse bemöta varandra och våra olika strategier med respekt och öppenhet i stället för smutskastning!

Herr talman! Utrikesminister Lennart Bodströms uttalande vid en middag med sex journalister den 30 januari i år har skapat en allvarlig förtroendekris för svensk utrikespolitik och för utrikesministern personligen.

Statsrådet gjorde då ett antal uttalanden, som alla ger samma bild av vad utrikesministern innerst inne tycker.

Herr Bodström lyfter fram osäkerheten i ubåtsskyddskommissionens rapport, men föringrar det som är säkert. Han nedvärderar värdet av rapporter om fortsatta kränkningar, för resonemang som måste tydas som att han utesluter sovjetiska kränkningar åtminstone efter 1983, förlöjligar och ironiserar över försvarets insatser och gör hela frågan om de fortsatta svensk-sovjetiska förbindelserna till en fråga om socialdemokratisk valtaktik. Utrikesministern har förklarat att svensk debatt innehållit "inslag av hysteri" och att det värsta med ubåtskränkingsrapporterna inte är att främmande soldater objudna kränkt våra gränser, utan att de kringskurit den socialdemokratiska regeringens utrikespolitiska handlingsfrihet.

Onsdagen den
6 februari 1985

*Allmänpolitisk
debatt*

Det råder nu osäkerhet om den svenska utrikeslinjen. Neutralitetspolitikens viktigaste grund är fasthet och konsekvens. Ingen skall behöva tveka om vår linje. Utrikesministern har nu skapat en osäkerhet som inte får råda.

Utrikesministerns uttalanden har kablat ut över världen och analyseras nu på ambassader och i ministerier.

I andra länder och här hemma ställs frågorna: Vad är den svenska linjen? Går det en djup klyfta genom regeringen, så att utrikesministern har en syn och andra delar av regeringen en annan? Har försvarsministern och utrikesministern olika åsikter, och var står statsministern? Eller är det så, att den svenska regeringen driver två linjer – en i regeringsförklaringar och officiella dokument och en annan, när man lättar sina hjärtan mellan skål och vägg?

Det får inte finnas grund för dessa frågor. Jag begärde därför i måndags svar av statsministern på fem frågor. Det är frågor som rör fem viktiga områden, där efter utrikesministerns uttalanden oklarhet råder om den svenska utrikespolitiska linjen.

Jag frågade:

1. Anser statsministern det lämpligt att utrikesministern understryker osäkerheten i ubåtsskyddskommissionens slutsatser, som låg till grund för Sveriges protest till Sovjetunionen i april 1983?
2. Anser statsministern det acceptabelt att utrikesministern förlöjligar det svenska försvarets försök att värna våra gränser mot främmande soldater?
3. Anser statsministern att utrikesministern, när han understryker osäkerheten i alla överbefälhavarens rapporter och förringar deras politiska konsekvenser, stärker tilltron till regeringens vilja att stoppa kränkningarna?
4. Anser statsministern det försvarbart att utrikesministern gör frågan om Sveriges förbindelser med Sovjetunionen till en fråga "om det gagnar oss" och, herr talman, med uttrycket "oss" inte menar Sverige utan det socialdemokratiska partiet?
5. Anser statsministern det acceptabelt att utrikesministern betraktar möjligheten av kränkningar av Sverige som "drömmar", som inte får analyseras i utrikesförvaltningen?

Statsministern har inte svarat, men jag förstår att han kommer att göra det i dag. Statsministern har emellertid förklarat att han stöder utrikesministern, men han har tigit om sakfrågorna. De har avfärdats med halvt uttalade konspirationsteorier, med att det inte skall fästas vikt vid utrikespolitiska middagskonversationer – ett uttalande som förvånat många i diplomatin och i utrikespolitiken erfarna personer.

Detta kan uppfattas, jag säger *kan* uppfattas, som att utrikesministerns innersta mening delas även av resten av regeringen, eller i varje fall att utrikesministerns uttalanden inte anses som särskilt anmärkningsvärda.

Statsministern har hittills valt att bara uttala sig om en av de frågor som diskuterades vid middagen. I övrigt har statsministern – som uppenbarligen ogillar budskapet – försökt att på sedvanligt känt maner hugga huvudet av budbärarna.

Statsministern säger att det ankommer på oppositionen att bevisa vad utrikesministern har sagt. Det behövs inte, herr statsminister – det är redan bevisat. Här är det inte fråga om vad man i svensk lag kallat "tvenne manna vittnen", utan om tre gånger tvenne vittnen – så mycket jurister är vi, både herr statsministern och jag, att vi vet det. Och dessa tre gånger tvenne vittnen har på alla punkter utom en – just den som statsministern själv berört – samma uppfattning om vad som yttrats.

Det rör sig om sex personer vilkas yrke det är att uppfatta nyanser, formuleringar och innebörden av just de frågor som diskuterades. De ställde fråga på fråga för att få klart för sig att utrikesministern verkligen menade vad han sade. De fick svar, och de fick dessutom svar från utrikesdepartementets egen pressavdelning att det som sades fick publiceras.

Detta är inga konspirationer eller hemliga karteller. Och skulle det röra sig om missuppfattningar, är det ett historiskt rekord i sådana. Aldrig har så många missuppfattat så mycket. Att det skulle vara missuppfattningar faller på sin egen orimlighet och skulle ändå – om det vore sant – i sig utgöra grund för en förtroendekris. Jag beklagar att jag måste säga: Så grumligt får en svensk utrikesminister aldrig tala.

Nej, herr talman, det råder knappast någon tvekan om att utrikesministern har sagt vad han innerst inne anser. Så uppfattas det i Sverige, och så uppfattas det i vår omvärld. Det vet också statsministern och den övriga svenska regeringen. Den fråga som nu måste ställas till statsministern är om han och därmed regeringen i dess helhet innerst inne också delar utrikesministerns uppfattning. Bara ett entydigt avståndstagande kan rensa luften.

Det här är inte en vanlig partipolitisk fråga, utan den viktigaste av alla de frågor som vi har att handlägga i Sveriges riksdag oberoende av vilket parti vi tillhör, nämligen frågan om att värna Sveriges oberoende, Sveriges självständighet, Sveriges gränser.

Det är en styrka att vi är eniga om grunddragen i vår utrikespolitik. Utrikesministerns uttalanden gör nu att inte bara vi utan också vår omvärld frågar om den socialdemokratiska regeringen har *en* linje när de talar internt och en *annan* när de uppträder utåt.

För Sveriges skull, herr statsminister, bringa klarhet i frågan: Var står den svenska regeringen?

Anf. 3 THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Herr talman! Styrkan i svensk utrikes- och säkerhetspolitik har under många decennier legat i att den förts med konsekvens och att den i allt väsentligt har omfattats och haft sitt stöd av en enig riksdag och ett enigt folk. Det åligger oss alla att verka för att denna styrka kan bevaras åt framtiden.

De uttalanden av utrikesminister Bødström som refererades under söndagen var och är till skada för trovärdigheten i svensk utrikes- och säkerhetspolitik. När jag sent på söndagseftermiddagen fått tillgång till två tidningar och avkrävdes en kommentar, avgav jag den med förbehållet att utrikesministern var rätt återgiven. Därefter har jag, liksom alla andra, kunnat erfara att alla sex journalisterna har samstämmiga referat av

Onsdagen den
6 februari 1985

Allmänpolitisk
debatt

utrikesministerns uttalanden, utom på en punkt, där en av de närvarande hade en annan minnesbild.

Den samlade bilden av utrikesministerns uttalanden är att han ser på de senaste årens allvarliga kränkningar av Sveriges territorium på ett nonchalant sätt. Han gör sina uttalanden på ett raljerande och ironiskt sätt. Han går så långt att han anser att vi här i Sverige visat hysteri i samband med kränkningarna.

Det är denna bild som har kablat ut över världen, en bild skapad av Sveriges utrikesminister, en bild som inte har något gemensamt med den som statsminister Olof Palme redovisade inför den socialdemokratiska partikongressen eller den som försvarsminister Anders Thunborg i skilda sammanhang gett uttryck åt. Deras uttalanden har varit nödvändiga och värdefulla samt mötts med stor uppskattning i mycket vida kretsar i vårt land. Därför har de varit viktiga besked till omvärlden. Beskeden har gått ut på att vi icke kan eller kommer att acceptera någon kränkning av vårt territorium och att vi skall öka vår militära förmåga att bekämpa inkräktare varifrån de än må komma.

Jämför detta med följande citat av vad utrikesministern sade i söndags: "Det är väl ingen som tror att en invasion skulle kunna genomföras med ubåtar."

Vad skall omvärlden tro? Ja, inte får den intrycket att den svenska regeringen står enig och samlad i sin bedömning av det som har hänt kring våra gränser under senare år. Självklart måste statsministern så fort som möjligt göra allt för att klarlägga regeringens uppfattning och åter skapa en entydig bild av denna.

Vid presskonferensen i måndags valde statsministern att försäkra att han förvissat sig om att utrikesministern hade samma uppfattning som regeringen i övrigt om ubåtskränkningarna och – tillade han – delade regeringens förtroende för militärledningen. Han markerade att vad han uttalade sig om var huvudfrågan, nämligen om det förekommit gränskränkningar eller inte sedan 1982.

Statsministern hävdar att journalisterna bildat kartell inför sin redovisning av samtalet med utrikesministern och att de skulle ha missförstått honom.

Till detta vill jag säga att det naturligtvis kan förekomma att vid samtal eller presskonferenser journalister på någon punkt kan uppfatta ett uttalande på ett annat sätt än som var avsett. Det har nog hänt oss litet till mans. Men att sådana missförstånd skulle kunna uppstå på punkt efter punkt är helt enkelt inte möjligt. Det är heller inte möjligt att tänka sig att journalister skulle kunna komma överens om att samfällt lägga i utrikesministerns mun en lång rad uttalanden som han aldrig har gjort.

Det är förmodligen just på denna grund som statsministern vid presskonferensen bara kommenterade ett enda avsnitt av de uttalanden som refererades i söndags.

Detta, herr talman, är helt otillfredsställande. Det finns ju en lång rad uttalanden, som var för sig är mycket allvarliga och uppseendeväckande och som statsministern alls icke har kommenterat.

Jag tänker på de nedsättande omdömena om militärens insatser, påståenden om osäkerhet i ÖB:s rapporter, obenägenheten att analysera möjliga motiv till bevisbara kränkningar under hänvisning till att man lika gärna kan analysera drömmar, kopplingar till det förestående valet när det gäller besöksutbyte på hög nivå med Sovjetunionen, att det svenska uppträdandet i samband med kränkningarna präglats av hysteri och att de upprepade rapporterna om främmande undervattensverksamhet begränsat den svenska regeringens handlingsfrihet i utrikespolitiskt avseende.

Jag utgår ifrån att statsministern och därmed regeringen i sin helhet inte kan kännas vid dessa uttalanden. Men därvidlag har varken svenska folket eller omvärlden fått något besked.

När det gäller utrikes- och säkerhetspolitiken är det vanligt och ofta nödvändigt att åter och åter upprepa också det som ter sig som självklarheter och det som är kända element i denna politikens innehåll. Inte minst i den situation som nu uppkommit är det viktigt med klara och otvetydiga besked.

Det är viktiga frågor som Ulf Adelsohn har ställt till statsministern. För egen del vill jag tillägga att statsministern väl måste medge att svenska folket har rätt att få besked och att klara besked till omvärlden skulle gagna den svenska säkerhets- och utrikespolitiken.

Inte kan det vara en fördel för Sverige om man på olika håll i världen börjar spekulera i vilka utrikespolitiska aktiviteter som den svenska regeringen skulle ha ägnat sig åt om inte ubåtskränkningarna lagt hinder i vägen! Eller anser statsministern att sådana uttalanden av utrikesministern saknar betydelse? Eller delar statsministern utrikesministerns uppfattning – och i så fall, i vilka avseenden har handlingsutrymmet begränsats genom kränkningar av svensk gräns?

Herr talman! Det har överraskat en del att jag ansett att den enda möjliga lösningen på den uppkomna situationen är att utrikesdepartementet får en ny ledning. Det är ett långtgående och ett ovanligt krav. Skälet är inte att vi från centerns sida ser någon fördel i det buller och bång ett sådant krav skapar. Just när det gäller utrikes- och säkerhetspolitiken har vi inom centern i årtionden arbetat för att man så långt möjligt skall anstränga sig för att nå samförståndslösningar. Denna grundinställning gäller också i dag, och den vill vi arbeta för även inför framtiden. Nej, skälet är att vi anser det avgörande viktigt för Sverige att det inte råder tvekan eller tvivel om fastheten och kontinuiteten i vår utrikes- och säkerhetspolitik. Det får helt enkelt inte finnas motstridiga besked från regeringens sida. Det är, herr talman, på denna grund jag har gjort dessa uttalanden.

Centerns arbete under denna riksdag och inför framtiden kommer att präglas av en politik för att

- skapa balans mellan statens utgifter och inkomster utan att höja skatterna,
- lägga fast en skattepolitik som främjar initiativlust, arbete och sparande,
- ge fördelningspolitiken en inriktning som slår vakt om de sämst ställda,
- utforma en rättvis familjepolitik som ger barnfamiljerna verklig valfrihet,
- öka de enskilda människornas inflytande över sina personliga angelägenheter.

- utforma en offensiv närings- och regionalpolitik som tar till vara småföretagens utvecklingsmöjligheter.
- utforma en jordbrukspolitik som ger utveckling – inte avveckling.
- äntligen gå från ord till handling när det gäller åtgärder mot försurning och andra miljöhot.

I fråga om den ekonomiska politiken kan man konstatera att årets finansplan är fylld av siffror, diagram och tabeller som är valda med omsorg för att visa hur framgångsrik regeringen varit. Och det är ingenting att förvåna sig över – det är självklart att regeringen har denna strävan. Man visar t. ex. att två kraftiga devalveringar på tillsammans 26 % ökar konkurrenskraften. Man visar att detta i kombination med en högkonjunktur leder till ökad export och ökad produktion. Det är bra – och vi är alla glada över att så har skett – men inte är det särskilt överraskande. Vad finansplanen däremot inte förmått visa är att regeringen för en sådan politik att konkurrenskraften kan behållas, dvs. att det inte bara blir en tillfällig devalveringsfest mitt i högkonjunkturen. De hurtiga parollerna i finansplanen döljer det faktum att högkonjunkturåren 1983 och 1984 inte utnyttjats för att angripa de grundläggande problemen i svensk ekonomi. Vi har ett avtalssystem som genererar ständigt höga nominella lönepåslag, ett inflationsdrivande och arbetshämmande skattesystem, en alltför stor offentlig utgiftsandel och en sysselsättningspolitik som inte ens i en högkonjunktur förmår minska arbetslösheten. Finansplanen redovisar ingen tabell där man kan se den totala produktionens, BNP, utveckling i Sverige jämfört med utvecklingen inom OECD. Förmodligen finns den tabellen inte med därför att den skulle ha varit till nackdel för regeringen. Det allvarligaste med årets finansplan är att den nästan bara blickar bakåt, mycket litet framåt. Några svar på de svåra framtidsfrågorna ges inte. Regeringen har inget att säga om hur man vill behålla industrins konkurrenskraft. Man har en from förhoppning att arbetsmarknadens parter skall visa återhållsamhet. Inte heller lämnas något förslag om skattepolitiken efter 1985. Och minst av allt aviseras några verkliga besparingar i statens utgifter.

Från 1981 till 1983 sjönk den internationella inflationen kraftigt. Fram till regeringsskiftet i oktober 1982 minskade den svenska inflationen i samma takt som inflationen i våra konkurrentländer. Därefter har inflationskurvorna delat sig. Inflationen fortsatte att sjunka ner mot 2–4 % i de ekonomiskt viktigaste länderna. I vårt land steg den upp till 8 %. Det innebär att inflationen under de två senaste åren konstant har legat dubbelt, i vissa fall tredubbelt, så högt som i andra industriländer.

Socialdemokraterna drev efter regeringstillträdet 1982 upp de statliga utgifterna med 40 miljarder kronor. Samtidigt höjde man en lång rad skatter, men slutresultatet blev att statens budgetunderskott ökade med nästan 20 miljarder kronor till rekordsiffran 87 miljarder. Genom att öka underskottet så drastiskt under sitt första regeringsår, skapade regeringen möjligheter att få en hög siffra att därefter jämföra med. Till detta kommer att högkonjunkturen krävt mindre industristöd. Alla tänkbara skatter har höjts. Nya skatter har tillkommit. Ett 75-tal skatter har höjts med totalt 30 miljarder kronor.

Någon minskning av statens utgifter genom strukturella besparingar har däremot ej skett. Regeringen har inte utnyttjat högkonjunkturen till att pressa ned det underliggande budgetunderskottet i någon väsentlig mån. Man står därför dåligt rustad att möta en lågkonjunkturs påfrestningar på sysselsättningen. I stället för att göra rejäla besparingar i statens utgifter klamrar regeringen sig fast vid optimistiska antaganden för att kunna visa upp en fin valsiffra på det kassamässiga underskottet.

Det allvarligaste hotet mot den svenska ekonomin är att regeringen inte lyckats bryta inflations- och lönekostnadsspiralen. Eller för att citera LO-ekonomernas höstrapport: "Det allvarligaste är att den svåra nedväxlingen till en lägre pris- och löneökningstakt återstår."

Mycket talar för att devalveringen under loppet av 1985 kommer att ha urholkats så mycket att den svenska exporten åter börjar tappa marknadsandelar. Även regeringen tror för sin del att bytesbalansen nästa år återigen skall vända nedåt mot minussiffror. Slutsatsen blir därför, att devalveringarna inte tycks ge bestående resultat. Regeringen har misslyckats på det helt avgörande området, inflationsbekämpningen.

Centern har i sin ekonomiska motion lagt särskild vikt vid att lägga konkreta förslag till hur inflationen skall bekämpas. Vi har fört fram fyra sådana förslag.

För det första krävs det en lönekostnadsutveckling, som inte är snabbare i vårt land än i våra konkurrentländer. Det är nödvändigt att finna ett system, där arbetsmarknadens parter ges incitament att sluta lägre nominella löneavtal. Eftersom vi i centerpartiet anser att statsmakterna bör stå fast vid ett ansvar för dem som blir arbetslösa, bör ett sådant incitament skapas för en reformering av systemet för arbetslöshetsersättningen. Centern föreslår därför att egenavgifternas andel av arbetslöshetsförsäkringen höjs med 25 kr./månad.

För det andra måste marginalskatterna sänkas. Marginalskatterna driver upp inflationen genom att locka högavlönade grupper att begära höga nominella lönepåslag, som sedan får följdverkningar på den övriga avtalsmarknaden när andra grupper kräver kompensation. Inflationsbekämpningen är därför det viktigaste argumentet för en minskning av marginalskatterna.

För det tredje är det nödvändigt att få stopp på de ständiga skatte- och avgiftshöjningarna.

För det fjärde har en minskning av statens budgetunderskott en avgörande roll i inflationsbekämpningen. Centerpartiets budgetförslag innebär 10 miljarder kronor lägre budgetunderskott än regeringens.

Staten, kommunerna och landstingen beslutar nu om fördelningen av ca två tredjedelar av landets totala resurser. Utgifterna är så stora att den totala offentliga sektorn uppvisar ett enormt underskott - detta trots att Sverige har världens högsta skattetryck.

Det är enligt vår uppfattning inte längre möjligt att ytterligare höja skattetrycket. Det är därför en tvingande nödvändighet att minska de offentliga utgifterna.

Onsdagen den
6 februari 1985

---

*Allmänpolitisk
debatt*

För att nå en bättre effektivitet bör nya lösningar prövas. Det kan ske genom att privata företag får möjlighet att erbjuda alternativ till offentliga lösningar. Större inslag av anbudsförfarande bör därför åstadkommas.

Privata inslag skulle också kunna öka valfriheten och förbättra servicen. En självklar förutsättning är att servicens kvalitet inte får försämrats. Det finns enligt vår mening alla skäl att gå vidare med daghem, vårdhem och läkarcentraler i privat regi. Kooperativa alternativ kan visa sig särskilt intressanta.

I förra veckan kom ett pressmeddelande från AMS. Där kunde man se att antalet ersättningsdagar från arbetslöshetskassan mellan 1983 och 1984 ökat med 860 000 dagar eller 3.6 %.

Dessa siffror är ett klart exempel på att vi kommit snett. Det är bra, det är nödvändigt att det finns ett trygghetssystem – om detta råder inget tvivel. Men det är synd att regeringspolitiken är sådan att detta system måste utnyttjas i ökande utsträckning. För samhällsekonomin är detta förödande.

Det är mot denna bakgrund centerpartiet begär att arbetslinjen i sysselsättningspolitiken skall bli offensiv, att det blir fler arbetstillfällen i vårt land. Det kan ske bara om de människor som har idéer, om de regioner som har resurser, om de näringar som har utvecklingsmöjligheter, får tillfälle och möjlighet att ta vara på sina idéer, på sina resurser och på sina utvecklingsmöjligheter.

Därför vill vi styra över pengar från AMS till näringslivet – framför allt till de små och medelstora företagen – och till regionalpolitiken. Om så inte blir fallet blir arbetslöshetsersättningen också i fortsättningen en ökande kostnad inom AMS. Vi har föreslagit att 10 % av AMS och Samhällsföretags kostnader ställs till förfogande för en effektivare regionalpolitik, för en med 5 procentenheter sänkt arbetsgivaravgift i företag med upp till 15 anställda, för slopad beskattning av i företagen arbetande kapital samt för förstärkta möjligheter till anställning med lönebidrag i näringslivet för de handikappade.

Det är inget tvivel om att skattesystemet och marginalskatteerna utgör ett hinder för arbete och produktion i vårt land.

Marginalskatteerna består av två delar, liksom hela direktskatten. Marginalskatten är summan av det statliga och det kommunala skatteuttaget på den sist intjänade hundralappen. Vill man sänka marginalskatten kan det ske på två sätt. Man kan sänka den kommunala skatten, eller man kan sänka den statliga.

Centerpartiet anser att skillnaderna i den kommunala beskattningen representerar en så stor orättvisa att den är utan jämförelse. Denna effekt har större betydelse än en eller annan procent på den sist intjänade tusenlappen i den statliga skatten. Människor i Åsele har en marginalskatt på nära 50 % redan vid en taxerad inkomst på strax över 70 000 kr. Det säger sig självt att de negativa effekterna av marginalskatter måste vara störst i en sådan kommun och inte i Danderyd, där man i samma inkomstläge inte har 50 % marginalskatt utan 41 %.

Dessutom blir skillnaden i total skatt mycket stor mellan folk med samma

inkomster i dessa båda kommuner. I båda fallen skall man till barnfamiljens marginalskattesituation lägga effekten av minskade bostadsbidrag, vilket kan slå igenom med upp till 24 %.

Vi måste ha ett fortsatt reformarbete på skattepolitikens område. Riksdagen bör enligt vår mening nu fatta beslut om att återställa inflationsskyddet i skatteskalorna fullt ut, rätta till den urgröpning av marginalskattebeslutet som den socialdemokratiska regeringen genomförde och påbörja en successiv utjämning av kommunernas ekonomiska förutsättningar.

Också på det familjepolitiska området är det nödvändigt att gå vidare för att skapa ökad rättvisa. Vi vill ge alla föräldrar med barn i förskoleåldern en vårdnadsersättning med 2 000 kr. i månaden per familj i en första etapp upp till tre år. Det är en rättvisåtgärd, som ger barnfamiljerna en ökad valfrihet när det gäller vården av små barn.

Socialdemokraterna tänker sig att ensidigt satsa stora resurser på att bygga ut den institutionella barnomsorgen, trots att detta inte passar alla. Den socialdemokratiska politiken vittnar om ovilja att se problemen så som de faktiskt är runt om i vårt samhälle och om motvilja mot att skapa valfrihet.

Det är samma motvilja mot valfrihet som gör att socialdemokraterna vägrar att sluta upp med kollektivanslutning till sitt eget parti. Inte ens i en så personlig angelägenhet vill man låta den enskilde fatta ett fritt och självständigt beslut. Centern har lagt fram ett lagförslag till skydd för den enskilde mot kollektiv anslutning.

De kollektiva löntagarfonderna som regeringen har drivit fram tillsammans med kommunisterna är samma andas barn. Båda är led i en kollektivistisk och socialistisk samhällsutveckling. Det är en viktig uppgift för alla icke-socialister att se till att de kollektiva löntagarfonderna avvecklas och att människorna själva får välja vilket politiskt parti de vill ansluta sig till.

Centern kan inte acceptera en jordbrukspolitik, vars konsekvens blir att odlingsbar åkerjord – en av vårt lands förnämsta naturtillgångar – tas ur produktion. Det skulle dramatiskt öka vårt lands sårbarhet när det gäller självförsörjningen med livsmedel, framför allt i tider av avspärning och ofärd. Det skulle också vara osolidariskt mot världens svältande människor. Aldrig så invecklade analyser av det s. k. överskottet i vårt land kan inte dölja det faktum att vad världens befolkning i dag behöver är mera mat – inte mindre.

Försurningen är sannolikt vårt största miljöproblem just nu, och det är beklagligt att regeringen inte har kunnat samla sig till ett åtgärdsprogram. Vi har lagt förslag om flera konkreta åtgärder, men socialdemokraterna har varit passiva.

Försurningen måste angripas på bred front. Men det går inte att komma ifrån att de kväveoxider som finns i bilarnas avgaser är ett av de problem som så snabbt som möjligt måste angripas med konkreta motåtgärder. Kväveoxiderna från bilarnas avgaser medverkar till försurningen. De hotar dessutom miljön i de stora tätorternas trafikintensiva centra. Det finns flera skäl till att vi från centerhåll förordar etanol som tillsats i bensinen såsom ett medel för att få renare avgaser. Vi får anledning att återkomma till denna fråga senare

under denna riksdag genom att centern har väckt en partimotion om introduktion av etanol.

Herr talman! Alltsedan den moderna parlamentarismens genombrott och det proportionella valsysteemets införande i början av detta sekel har svenska folket i val kunnat välja på flera partier. Flerpartisystemet har blivit ett etablerat faktum i vårt politiska liv. Detta är inget unikt för vårt land. I våra nordiska grannländer, t. ex., är bilden likartad.

Det är dock svårt att hitta tvåpartisystem som når samma höga valdeltagande som t. ex. i vårt land och i de andra nordiska länderna med flerpartisystem.

Av detta kan man dra slutsatsen att flerpartisystem verkar stimulerande på det politiska intresset och påverkar valdeltagandet positivt. Väljarna har bevisligen de bästa valmöjligheterna i flerpartisystem. Det är sannolikt också därför detta system fortlever.

När socialdemokraterna nu driver sina kampanjer med krav på ett gemensamt icke-socialistiskt program före valet, reser de i själva verket krav på något slags strukturomvandling av det svenska flerpartisystemet. De vill tydligen ha ett slags blandning av fler- och tvåpartisystemen. Trots den fortsatta existensen av flera självständiga partier reser de krav på en begränsning av utbudet av politiska budskap.

Socialdemokraterna underskattar nog väljarnas förmåga att tänka och dra logiska slutsatser när de spekulerar i att göra kravet på ett icke-socialistiskt handlingsprogram före valet till en stor fråga. Väljarna vet att det finns tre icke-socialistiska partier som arbetar för att ge Sveriges riksdag en icke-socialistisk majoritet. De vet också att – om det målet nås – det blir en regering med denna majoritet som underlag. Väljarna vet också att dessa partier har olika värderingar i vissa frågor och att valet därför har betydelse för med vilken kraft resp. parti kan driva sina hjärtefrågor efter valet.

Skulle man falla undan för socialdemokraternas kampanjer och skriva ihop kompromisser redan före valet, skulle väljarnas valfrihet beskäras. De skulle inte längre ha möjlighet att med sin röst ge ökad tyngd åt det ena eller andra partiets hjärtefrågor. Flerpartisystemets stimulans effekter i vårt politiska liv skulle beskäras, och det skulle kunna leda till minskat valdeltagande.

För centerns del har vi som mål att genom högre röstetal än i förra valet öka vårt politiska inflytande. Vi arbetar för att Sveriges riksdag efter höstens val skall ha en icke-socialistisk majoritet. Om det målet nås, anser vi att strävan bör vara en icke-socialistisk majoritetsregering. Om detta blir möjligt vet man först efter valet när överläggningar om ett regeringsprogram har ägt rum.

Om socialdemokraterna vore konsekventa och drog logiska slutsatser av de krav de ställer på andra, borde de bidra till att skapa klarhet om sina egna ambitioner och intentioner. Under den nuvarande mandatperioden har vi – mig veterligt – för första gången fått uppleva att socialdemokrater och kommunister suttit i öppet redovisade förhandlingar innan regeringsförslag lagts fram. Hur långt kommer detta samarbete att utsträckas under nästa

mandatperiod, om det blir socialistisk majoritet i riksdagen?

Det är ett sedan länge etablerat faktum att kommunisterna i praktiken ingår i det socialdemokratiska regeringsunderlaget, om de två partierna tillsammans får majoritet i riksdagen. Det nya är att kommunisterna fått reellt inflytande på regeringspolitiken genom regelrätta förhandlingsuppörelser. En viktig fråga är då: Kommer detta samarbete att vidareutvecklas och få fastare former under nästa mandatperiod?

Kommer socialdemokraterna att – före valet – redovisa på vilka områden de är beredda att göra upp med kommunisterna efter valet, om det blir fortsatt socialistisk majoritet?

Herr talman! Det är frågor som socialdemokraterna bör känna sig skyldiga att ge svar på innan de kommer med redovisningskrav till andra.

Anf. 4 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Ulf Adelson och Thorbjörn Fälldin har utförligt redovisat sin syn på utrikesministerns uttalanden vid middagen för en vecka sedan. Jag delar de synpunkter som har framförts, och deras frågor är också mina.

Uppenbarligen har Lennart Bodström en ovanlig förmåga att uttrycka sig på ett sätt som sprider osäkerhet om innebörden av Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik. Det är inte fråga om en enstaka händelse, utan det har hänt vid upprepade tillfällen. Detta har tärt på ett förtroendekapital som utrikesministern otvivelaktigt hade när han tillträdde sin post, och jag vill påstå att det förtroendekapitalet nu är uppätet.

Lennart Bodströms uttalanden har vid detta tillfälle, som redan har påpekats, fällt i närvaro av sex journalister, av vilka jag känner många som mycket hedervärda och trovärdiga personer. Det är inte fråga om något enstaka uttalande utan om en lång rad, fällda vid samma tillfälle, och uppscendeväckande uttalanden har uppenbarligen följts upp av frågor från journalisterna. Det har alltså funnits möjligheter till klarlägganden av utrikesministern. Risker för missuppfattningar vid detta tillfälle måste enligt min bedömning ha varit ovanligt liten.

Därför är det oacceptabelt när statsministern försöker avfärda de här uttalandena som middagsskvaller eller genom att hänvisa till journalistiska kartellbildningar. Det här är allvarigare än socialdemokratisk valtaktik. Det handlar om tilltron till svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Därför är det nödvändigt att Olof Palme, när han så småningom kommer upp i talarstolen, klargör vad som faktiskt gäller.

Herr talman! När Olof Palme antrar talarstolen kommer han med all säkerhet dessutom att redogöra för hur den socialdemokratiska regeringen har vänt den ekonomiska utvecklingen, och han kommer att tala om, att Sverige nu är på rätt väg. Innan jag värderar regeringens insatser på det här området skulle jag vilja säga något om den ekonomiska utvecklingen. Jag tycker att det finns starka skäl att ge en nyanserad bild av den ekonomiska utvecklingen i Sverige, en nyanserad bild som innehåller både positiva och negativa inslag.

Till de positiva hör att de svenska företagen under senare år har kunnat

sälja mer i utlandet, och det i sin tur har lett till ökad industriproduktion, till ökade industriinvesteringar och i stort sett till att vi har kunnat nå balans i våra utrikesaffärer.

Det är också positivt att budgetunderskottet efter att ha ökat i flera år nu har vänt nedåt, även om det enligt vår uppfattning borde ha minskat mer.

Vad som är negativt är att priserna har stigit mer än i andra länder och att arbetslösheten efter svenska mått mätt är ovanligt hög mitt under en högkonjunktur.

Herr talman! Det finns alltså ljuspunkter i svensk ekonomi, men för dem har Olof Palme och hans regering föga anledning att slå sig för bröstet. Devalveringen 1982 innebar att svenska företag ovanligt tidigt i den internationella konjunkturuppgången kunde haka på. Men ser vi den i ett tvåårsperspektiv, kan vi konstatera att devalveringens viktigaste effekt är att Sverige kunnat hänga med i den internationella uppgången trots en mängd åtgärder som regeringen bär huvudansvaret för – den höga inflationstakten, de snabba lönekostnadsökningarna, de stora skatteökningarna, de obligatoriska vinstavsättningarna, löntagarfonderna och en lång rad andra åtgärder.

Vad jag därmed vill ha sagt är att alla de här åtgärderna är utomordentligt negativa för svensk ekonomi, men på grund av devalveringen och den internationella uppgången kan vi i dag inte se de fulla nackdelarna av dem. På längre sikt kommer vi att upptäcka att den politik som regeringen har fört har varit skadlig för svensk ekonomi.

Syftet med devalveringen 1982 och den devalvering som den borgerliga regeringen gjorde 1981 har naturligtvis varit att förstärka de svenska företagens konkurrenskraft. Med den utgångspunkten innebär devalveringen 1982 en besvikelse.

Jag såg häromdagen en rapport från kommerskollegium där man visade hur det var med exportutvecklingen för svenska industriprodukter mellan tredje kvartalet 1982 och tredje kvartalet 1984. Den visar att över 90 % av exportökningen under denna period beror på att tillväxten i utlandet har varit god, medan mindre än 10 % beror på att svenska företag har blivit mer konkurrenskraftiga. Vad som är ännu värre är att den konkurrens fördel som de svenska företagen uppnådde genom devalveringen 1982 snart är helt uppäten. Den utveckling som vi sett på exportsidan har framför allt burits upp av en mycket snabb ökning av exporten till USA, som nu blivit Sveriges näst största exportmarknad. Detta innebär att är det någon regeringschef vi skall tacka för den positiva utveckling vi har haft i Sverige under senare år, så är det inte Olof Palme, snarare Ronald Reagan.

Herr talman! Det är också bra att budgetunderskottet har minskat under de senaste åren. I olika sammanhang har regeringen försökt göra gällande att minskningen av budgetunderskottet skulle vara att hänföra till en särskilt hård budgetprövning. Jag vill inte sticka under stol med att det ligger någon sanning i det. Regeringen har ju t. ex., tvärt emot vad man sade i valrörelsen 1982, berövat pensionärerna ungefär 3,5 miljarder, i genomsnitt 150 kr. i månaden för Sveriges pensionärer. Det var inte precis vad som ställdes i utsikt under valrörelsen.

Även i övrigt har budgetprövningen varit hård. Jag tycker att det arbete man gjort, det gråa budgetarbete som utförs i regeringskansliet på höstarna, har skötts väl av finansministern. Han och regeringen är värda en eloge för detta arbete.

Det är dock inte detta som är förklaringen till att budgetunderskottet har minskat snabbare än vad regeringen väntade sig, utan den viktigaste förklaringen är att statens intäkter ökat mycket snabbare under de senaste åren än vad man kunde förutse t. ex. på våren 1983, då regeringen presenterade sin egen första långtidsbudget. Det viktigaste skälet i sin tur till att intäkterna har ökat är att regeringen höjt skatterna i mycket snabb takt. Kortsiktigt kan dessa skatthöjningar leda till skenbara framgångar för budgetpolitiken, långsiktigt är de förödande för den svenska ekonomiska utvecklingen.

Nu säger regeringen i budgetpropositionen att vi framöver måste räkna med ett i stort sett oförändrat skattetryck. Man säger att utgiftsbegränsningar måste åstadkommas på vissa områden. Jag förmodar att detta med i stort sett oförändrat skattetryck innebär att det kommer att bli fråga om vissa skatthöjningar. Vad gäller besparingar säger man i klartext att sådana blir nödvändiga.

I valet 1982 sade Olof Palme med adress till mittenregeringen: "Det är odemokratiskt att inte tala om vilka besparingar som väntar efter valet." Därför utgår jag från att Olof Palme nu kommer att redovisa vilka besparingar den nuvarande socialdemokratiska regeringen kommer att genomföra efter valet och vilka besparingar man har i åtanke när man talar om att utgiftsbegränsningar måste åstadkommas på vissa områden. Det skulle också vara lämpligt att i det sammanhanget redovisa vilka skatthöjningar regeringen planerar.

Till det negativa i den ekonomiska bilden hör prisstegringarna och arbetslösheten. Det är särskilt negativt, eftersom de här bägge sakerna är så viktiga för fördelningspolitikens resultat i Sverige. Regeringen sade i sin proposition om den ekonomiska politiken på medellång sikt i höstas: "Den viktigaste fördelningspolitiska insats som regeringen kan göra är att driva en ekonomisk politik som leder till full sysselsättning och stabila priser."

Inflationstakten och arbetslösheten hänger ihop intimt. På våren 1983 satte regeringen upp ett mål för inflationsutvecklingen under 1984 och 1985. Målet var 4 % för 1984 och 3 % för 1985.

På hösten 1983 skrev finansministern i en proposition som regeringen lade fram: "En procentenhets högre inflationstakt under de båda närmaste åren leder till en sysselsättningsnivå som år 1985 är 15 000–20 000 personer lägre än vad som annars skulle ha varit fallet." 1984 blev inflationen, som vi redan har hört, över 8 % i stället för 4 %, och även om regeringen skulle bli framgångsrik när det gäller att bekämpa inflationen under 1985 innebär det, om vi utgår från finansministerns sätt att räkna, att minst 50 000 fler människor står utanför den ordinarie arbetsmarknaden i år än vad som skulle ha varit fallet om regeringen hade klarat det inflationsmål som den själv hade satt upp.

Om man betecknar denna utveckling på arbetsmarknaden som en framgång, är det bara ett bevis för att man har en ovanligt låg ambitionsnivå när det gäller sysselsättningspolitiken.

Olof Palme och andra socialdemokrater kommer i dag, i morgon och under månaderna fram till valet att beskärma sig över de besparingsförslag som de borgerliga partierna har framlagt i riksdagen. Men kom då ihåg att de här besparingarna är nödvändiga ifall vi skall nå framgång i bekämpningen av inflationen och om vi skall kunna uppnå den lägre arbetslöshetsnivå som är så viktig för att vi skall få inte en mindre rättvis fördelning utan en mer rättvis fördelning i Sverige.

Herr talman! En annan faktor som är viktig för att vi skall få en bättre fungerande ekonomi i Sverige är att vi har ett rättvisare och rimligare skattesystem. Jag läste med stor behållning och glädje finansministerns intervju i boken *Samtal med Feldt*, som kom ut förra våren. Där säger finansministern att han tycker att progressiviteten i skattesystemet är "ett av de absolut största ekonomisk-politiska problemen av i dag". Han drar också slutsatsen att det måste bli en fortsättning på den skattereform som är genomförd 1985.

Jag har ställt frågan till statsministern och till finansministern vid upprepade tillfällen under hösten, vilka planer regeringen har beträffande skattesystemets fortsatta reformering och i synnerhet vad gäller marginalskatterna. Jag har inte fått något svar, förrän nu, när man har meddelat från regeringen att det inte kommer att hända någonting. Kjell-Olof Feldt har alldeles uppenbart blivit överkörd av sina kolleger i regeringen och av statsministern.

Jag anser att det är skadligt för Sverige att ha en regering som kör över sin finansminister och som inte tänker göra någonting åt ett problem som finansministern betecknar som ett av de största ekonomisk-politiska problemen för Sverige. En sådan regering bör bytas ut.

Assar Lindbeck skrev några uppmärksammade artiklar i *Dagens Nyheter* nyligen, där han drog följande slutsats om det svenska skattesystemet: "Jag tvivlar på att någon omdömesgill person, som närmare studerar den svenska skattelagstiftningen kan komma fram till någon annan slutsats än att systemet är systematiskt destruktivt för kompetensuppbyggnad och produktiv verksamhet." Det är en mycket hård, men också berättigad, kritik från Assar Lindbeck.

Just nu menar vi i folkpartiet att det är viktigast att angripa marginalskatterna och marginaleffekterna där de är som högst. Vi tycker att det är en rimlig princip att människor skall kunna få behålla åtminstone hälften av en inkomstökning eller en extrainkomst. När vi har nått det målet tycker vi att det är viktigt att också gå vidare och ge i stort sett alla heltidsarbetande i Sverige en marginalskatt som inte är högre än 40%.

Herr talman! Regeringens skattepolitik är inte bara destruktiv, den är också ovanligt ryckig. I höstas höjde man skatterna med sammanlagt 4 miljarder kronor. Vi motsatte oss de där skattehöjningarna bl. a. därför att vi tyckte det var rimligt att ge löntagarna en chans att under 1985 få höjda reallöner. Om man talar om för svenska folket att det är nödvändigt att vi

arbetar oss ur krisen, är det också viktigt att människorna får känna att det lönar sig att arbeta. När arbetet börjar bära frukt är det viktigt att människorna får del av denna frukt. Regeringen lyssnade inte på våra argument i höstas. Man ville dra in köpkraft genom skatthöjningar.

Nu kommer Olof Palme och Kjell-Olof Feldt ut på plan igen som små jultomtar och skall dela ut pengar till löntagarna – de pengar som man genom skatthöjningar drog in i höstas. Att detta råkar inträffa ett halvår före valet är naturligtvis bara en ren tillfällighet. Men jag är ganska övertygad om att Sten Andersson – som har ett förflutet som valledare i partiet – vet att man i det socialdemokratiska valhögkvarteret nog inte ser detta som någon direkt nackdel.

När det finns utrymme för skattesänkningar, t. ex. därför att man vill stimulera ekonomin, bör detta utrymme utnyttjas för att minska marginaleffekterna i det svenska skatte- och bidragssystemet.

Herr talman! För två veckor sedan talade statsministern på en verkschefs-konferens i Malmö. I det talet – som är utomordenligt uppseendeväckande – utdömer statsministern i stort sett all privat verksamhet inom vård, omsorger och utbildning.

Han gör ett undantag. Tidigare missbrukare kan få jobba i privat regi för att hjälpa dem som fortfarande har missbruksproblem. Varför just denna verksamhet skall vara tillåten att driva i privat regi framgår inte av statsministerns anförande.

Statsministerns angrepp på de privata verksamheterna inom vård, omsorger och utbildning är både osakligt och oförsämligt.

Olof Palme är närmast fanatisk i sin motvilja mot allt vad privat verksamhet heter. Han tillgriper alla medel som står till buds för att visa att människor som inte är anställda av stat och kommun inte duger till att syssla med människor, till att syssla med vård, omsorger och utbildning.

Det enda konkreta exempel som han i sitt tal drar fram för att visa att privat verksamhet inte passar ihop med vård, omsorger och utbildning är ett amerikanskt leksaksföretag. Detta företag misslyckades med att driva ett daghem, och deras projekt lades så småningom ned. Då, säger statsministern, övergick företaget till att tillverka terrorleksaker.

Med ett helt ovidkommande exempel, hämtat från en annan kontinent, suggererar Olof Palme fram en bild av att alla som vill erbjuda alternativ till de offentliga monopolerna är profithungriga skurkar.

Det finns en verksamhet som Olof Palme, på flera ställen i talet, säger att privata företag kan syssla med. Det är sophämtning. Är Olof Palmes besked – jag beklagar att han inte är här och kan svara direkt på frågan – till de tusentals människor som runt om i vårt land dag efter dag arbetar med de viktiga frågorna inom vård, omsorger och utbildning följande? Skall ni jobba privat, får ni hålla på med sopor. Vill ni hålla på med människor, får ni finna er i att bli offentligt anställda.

När Olof Palme tycker riktigt illa om någonting försöker han hitta exempel från USA för att styrka att hans teser är riktiga. Denna gång har han refererat en artikel ur den engelska tidskriften *Economist* som handlar om sjukvården

i ett stort antal länder, bl. a. Amerika. Olof Palme citerar en underrubrik i artikeln, som lyder: "Amerika kastar bort pengar."

Det är utomordentligt bra att statsministern följer med i den internationella sjukvårdsdebatten, men det skulle vara en fördel för debatten om Olof Palme läste mer än rubrikerna. Om man läser texterna i denna artikel i Economist finner man nämligen att den kritik som författaren riktar mot den amerikanska sjukvården i huvudsak avser den offentliga, den skattefinansierade sjukvården.

Läser man ända till slutet i artikeln, finner man att de slutsatser som artikelförfattaren – den kände journalisten Norman McRae – drar av jämförelser som han har gjort mellan sjukvården i Japan, Singapore, USA, England och flera andra länder är att det är viktigt att människor får möjlighet att välja vårdgivare, att det står flera olika alternativ till buds. Det är precis den valfriheten som vi vill ha också i Sverige.

Den socialdemokratiska skräcken för allt vad enskilda alternativ heter är alldeles obegriplig för många, om man inte vet vad det är för människosyn som ligger i botten. Inom socialdemokratien utgår man ifrån – som den socialdemokratiska författaren Per Olov Enqvist skrev i en artikel i Expressen för några veckor sedan – att människan i grunden är ond.

Per Olov Enqvist skriver om denna människosyn: "Släpp människan fri och hon blir ett vilddjur i samhällets djungel. Fri är hon fruktansvärd, en tiger som förtär de svaga och små, hänsynslöst föraktar solidaritet och generositet, förtrycker de svagare, och bara tar till vara sina egna intressen. Får hon en chans att främja sina egna intressen tar hon den, även om det innebär destruktivitet, och död."

Det är inte min formulering, utan det är den socialdemokratiska författaren P. O. Enqvists uppfattning om den socialdemokratiska människobilden. Men P. O. Enqvist skriver också att denna svarta människosyn även har en optimistisk sida. Det är möjligt, skriver han, "att korrigeras denna onda människa". Med hjälp av staten är det möjligt att "skapa ett samhälleligt regelsystem som av dessa onda människor skapar ett gott samhälle".

Det här synsättet går igen i Olof Palmes analys av offentlig och enskild verksamhet: Människorna är i grunden onda. De tänker bara på profiten. De tänker bara på sig själva. De bryr sig inte om andra människor. Men så snart de kommer under det politiska systemet, under statens, landstingens och kommunernas beskyddande vingar, då blir de som förbytta. Då blir de plötsligt varma, goda och rättvisa.

Jag tycker att Olof Palme borde läsa litet mer i Grönköpings Veckoblad. Kanske skulle hans krampaktiga tvångsföreställningar kunna mjukas upp något, om han får skratta åt vad som händer i Grönköping.

För en tid sedan timade en skandal i Grönköping. Vid ett besök på Grönköpings kommunala dagis hade veckobladets reporter råkat avlyssna ett samtal i kafferummet, varvid "frkn dagispedagog Britt-Inger Vilmgård till en kollega oförsiktigt nog undslapp sig en kommentar om den egna lönen. Därmed var skandalen ett faktum: De anställda uppbära alltså lön för sitt arbete – dvs. de ha ett direkt personligt profitintresse i barnomsorgen. GV

undrar sannerligen ej å, att barnen äro skrikiga och allmänt odisciplinerade när de bliva omhändertagna å dylika bevekelsegrunder.”

Så långt Grönköpings Veckoblad.

Låt oss lämna Grönköping och återvända till den svenska verkligheten! Det finns otvivelaktigt paralleller.

Olof Palmes kampanj emot enskild verksamhet är inte bara osaklig, utan också oförskämd. Den är oförskämd emot alla de tusentals människor som ägnar hela sitt liv åt vård, omsorger och utbildning i privat regi.

Den är oförskämd emot Kristina Sundberg, som har startat ett privat daghem i Visby, och emot Peggy Sträng och Karin Hansson som har gjort detsamma i Höganäs.

Den är oförskämd emot Håkan Westergren, som bedriver ett privat vårdhem i Höör, och emot Lars-Rune och Kerstin Jonsson som gör det i Hestra i Småland.

Den är oförskämd emot Mats Brodin i Örebro, som har startat en privat läkarmottagning, emot Hans Thulin och Anwar Masri som har gjort det i Jönköping och emot Ove Grauers, som driver en privat billäkarjour i Lomma utanför Lund.

Den är oförskämd emot Alar Randsalu, som är rektor på Samskolan i Göteborg, och emot Hanno Kirikmäe, som är rektor på Estniska skolan i Stockholm.

Den är oförskämd emot dem och emot alla deras tusentals kolleger runt om i Sverige som utför värdefulla insatser för tusen och åter tusen människor varje dag, år efter år.

Olof Palme borde be alla dessa och alla deras patienter, gäster och elever om ursäkt.

Herr talman! Olof Palme hävdar att vi som är för privat verksamhet skulle vara emot dem som är offentligt anställda. I den allmänpolitiska debatt vi hade i höstas gjorde Olof Palme en liknande attack mot allt vad privat verksamhet heter, och jag gick då upp i talarstolen och sade att det också inom den privata sektorn finns stort utrymme för mjukhet, värme och rättvisa. Då gick Olof Palme i sin sista replik upp och sade att jag skulle ha ifrågasatt de goda insatser som de offentliganställda utför. Det är självfallet rent nonsens, alldeles befängt. Jag har aldrig sagt någonting sådant. Det är alldeles självklart att vi som tycker att det skall finnas också privata alternativ anser att de som jobbar offentligt mycket ofta gör betydelsefulla och värdefulla insatser. Olof Palme förefaller helt blockerad när det gäller frågorna om enskilda verksamheter.

Jag tycker att det är viktigt att påminna om att skatterna och försäkringspremierna, som inbetalas av arbetsgivare och enskilda, inte är statens eller kommunens eller Olof Palmes pengar utan människornas pengar. Det är dags, menar vi i folkpartiet, att myndigförklara människorna, att låta människorna själva få avgöra vilken doktor de skall gå till, vilken tandläkare de skall gå till, vilket dagis deras barn skall vara på. Det är dags att överge den pessimistiska människosyn som ligger till grund för den socialdemokratiska kritiken och som formar socialdemokraternas misstro mot allt vad enskild

verksamhet heter och den tilltro som de alltid har till verksamhet i kollektiv regi.

Herr talman! Det val som väntar kommer i hög grad att bestämma vilken kurs Sverige skall välja på väg mot nästa sekel. Folkpartiets ambition är att medverka till att den socialistiska majoriteten i riksdagen förbyts i en minoritet. Vi tycker att det är viktigt att den icke-socialistiska regering som i så fall skulle tillträda snabbt och effektivt driver igenom en rad beslut som visar att Sverige verkligen har valt en ny kurs.

Det är viktigt att den driver igenom beslut om avveckling av löntagarfonderna och att man i stället stimulerar enskilt aktieäggande och andel-i-vinstsystem för de anställda i företagen.

Det är viktigt att den gör upp en målmedveten plan för sänkning av marginaleffekterna i skatte- och bidragssystemet med sikte på att människor skall få behålla åtminstone hälften av en inkomstökning eller en extrainkomst. Det måste löna sig att arbeta!

Det är viktigt att den på olika sätt bryter det socialistiska monopoltänkandet, att radio- och TV-monopolet avskaffas, att kollektivanslutningen försvinner, att patienternas valfrihet inom sjukvård och på andra håll blir större och att enskilda alternativ till de offentliga verksamheterna inom social service och utbildning uppmuntras.

Självfallet är det politikens innehåll som är det viktiga. Men vi tycker från folkpartiets sida att det är viktigt att redan nu framhålla att en ny icke-socialistisk regering, om grund för en sådan finns efter valet, inte får fastna i räddhåga och handlingsförlamning utan tar bestämda och konkreta steg för att se till att Sverige efter ett regeringsskifte blir ett friare land att leva i.

Detta, herr talman, kommer att vara inriktningen för folkpartiets politik under månaderna fram till den 15 september.

Anf. 5 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Det har varit mycket anslående att höra de borgerliga företrädarna här i dag göra en rivstart i valrörelsen, nu när de tror sig ha fått en ny fråga att bilda regering på. De gör detta samtidigt som många människor som tittar på och lyssnar på den här debatten eller kommer att få referat av den lever i social otrygghet. Människorna funderar över vad partierna i riksdagen vill göra för att förbättra deras livsvillkor. De ser hur de borgerliga partierna flyr undan dessa frågor och i stället i huvudsak vill diskutera vad som har sagts eller inte sagts vid ett middagsbord för några dagar sedan.

I stället för att diskutera arbetslösheten, i stället för att diskutera den borgerliga politikens konsekvenser för de grupper som man angriper riktar man våldsamma angrepp mot utrikesministern.

Vad det i sak handlar om är att utrikesministern har givit uttryck för självklarheter som alla rimligen borde vara överens om, nämligen att inga bevis för nationsbestämda ubåtskränkningar efter Hårsfjärden 1982 har presenterats. Militären har lagt fram olika rapporter, som när de har lagts

fram inte har föranlett några officiella reaktioner, ja, inte ens några borgerliga krav på sådana har förekommit. Inte ens herr Adelson har kommit med någon begäran. I olika massmedia har han fortsatt sin antisovjetiska kampanj och hojtat efter höjda militäraanslag, men ingenstans har han krävt officiella svenska reaktioner. I dag får vi uppleva att en tidigare statsminister agerar snöplog när det gäller de borgerliga partiernas krav på utrikesministerns avgång, medan den främste statsministerkandidaten ännu inte har bestämt sig. Men grytan skall av valtaktiska skäl hållas kokande så länge som möjligt.

Efter utrikesministerns och statsministerns deklARATIONER om regeringens inställning i de här frågorna – att ingen säkerhetspolitisk linje har ändrats – borde ändå debatten kunna föras med litet mindre bokstäver än vad som har varit fallet under de senaste dagarna. Att de borgerliga partierna ändå är så högljudda visar att det egentligen inte handlar om vare sig middagen eller utrikesministern, utan att det huvudsakligen är en politisk kampanj för att misskreditera regeringen och dess utrikespolitik.

Jag skall erkänna en sak. Det är alltid frestande att diskutera underordnade kringfrågor med olika regeringar, speciellt om man har ett starkt massmediestöd. Det var naturligtvis frestande att diskutera när en tidigare försvarsminister valde att prioritera ett besök på NATO:s hundskola i Oslo samtidigt som en känd ubåt stod på grund i Blekinge skärgård, för att nu inte tala om när samme försvarsminister gjorde sitt famösa uttalande att han minsann visste att vi hörde hemma i det västliga lägret och att vi kunde skatta oss lyckliga över att ha Finland mellan oss och Sovjetunionen. Jag erkänner, som sagt, att sådant är frestande. Men det är inte så bra för den svenska utrikespolitiken.

Jag tror att de borgerliga partiledarna räknar fel den här gången. Jag tror att ni skär litet för grova skivor och brer på litet för tjockt, om ni tror att ni kan förvandla den utrikespolitiska debatten till ren och skär partipolitik och till en fråga inför valrörelsen.

Herr talman! Sedan till den fråga som vi trodde att vi skulle diskutera i dag.

Regeringen säger att det går bra för Sverige, och den presenterar statistik, kurvor och tabeller som visar att budgetunderskottet minskar, att bytesbalansen förbättras, att inflationen minskar, att industrins lönsamhet och investeringar ökar.

I valrörelsen hette det att arbetslösheten och fördelningspolitiken skulle bli regeringens främsta uppgifter. Man sade att vi måste bryta arbetslösheten och eliminera orättvisorna för att överleva och ta Sverige ur krisen. Hur har det då gått med regeringens huvuduppgifter?

Ja, hur man än vrider och vänder på statistiken, kurvorna och tabellerna kommer man till ett och samma resultat: den verkliga arbetslösheten är på en för svenska förhållanden rekordhög nivå – och de ekonomiska och sociala orättvisorna består och ökar.

Regeringen säger att så många aldrig har arbetat som i dag, men samtidigt underlåter man att tala om att så många aldrig tidigare har arbetat del- och halvtid, varför den totala mängden arbete faktiskt har minskat. Att

Onsdagen den
6 februari 1985

*Allmänpolitisk
debatt*

arbetslösheten dessutom om några månader med säkerhet kommer att bli högre förbigår regeringen med tystnad.

Jag tror det vore fel att påstå att regeringen har varit ointresserad av att komma till rätta med arbetslösheten. Intresset och viljan finns säkert, men vad som saknas är en strategi för att skapa varaktiga och meningsfulla arbeten. I stället för att skapa nya arbeten har regeringen uteslutande satt sin lit till att devalveringen och näringslivets vinster skall ge en massa nya jobb. Vi menar att den strategin har misslyckats, allt tal om att vi är på rätt väg till trots. Man kunde då tro och hoppas att regeringen skulle ompröva sin politik och slå in på en annan väg. Men i årets budget finns inga nyheter i den vägen. I stället för att öka ansträngningarna prutar regeringen egentligen på anslagen för att bekämpa arbetslösheten.

För några månader sedan gjorde vi en uppgörelse med regeringen om vissa skattehöjningar för att klara sysselsättningen för ca 35 000 personer fram till i första hand sommaren 1985. Men de 1,7–1,8 miljarder som vi då var överens om att satsa på åtgärder mot arbetslösheten stryker regeringen nu bort. Varför det? Ja, knappast därför att det inte längre finns något behov av dessa 35 000 arbetstillfällen.

Det är därför vi hävdar att regeringens insatser mot arbetslösheten har varit otillräckliga och kortsiktiga. Man har varken levt upp till behoven eller levt upp till de utställda löften.

Hur är det då med fördelningspolitiken? Fördelas bördorna och tillgångarna på ett rättvist eller rättvisare sätt än tidigare? Har regeringen angripit de fördelningspolitiska orättvisor som de borgerliga partierna skärpte under sina sex år i regeringsställning? Nej, de fördelningspolitiska orättvisorna består, och de ökar.

Näringslivet, storföretagen, bankerna och försäkringsbolagen gör rekordvinster, samtidigt som löntagarnas reallöner hålls tillbaka. Inkomst- och förmögenhetsklyftorna ökar, och ständigt fler blir beroende av socialbidrag för att klara sin ekonomi och sina mest elementära behov. Regeringen har vidtagit en rad fördelningspolitiska åtgärder, men utan att för den skull minska orättvisorna. På vårt förslag skärptes förra året förmögenhetsskatten, samtidigt som en särskild omsättningsskatt på aktiehandeln infördes. Vi var också överens om att höja barnbidragen.

Men samtidigt med allt detta har regeringen fortsatt den orättvisa marginalskatteomläggningen, och i år avskaffas den extra förmögenhetsskatten. Höjningen av barnbidragen äts upp av pris- och hyreshöjningar – och av matmomsen. Samtidigt har regeringen på ett rätt hårdhänt sätt mer eller mindre förbjudit löntagarna att ta ut mer än 5-procentiga löneökningar i årets avtalsrörelse. Man har t. o. m. läxat upp arbetsgivarna för att de har varit för mjuka mot löntagarna i avtalsrörelsen.

Det är därför som jag hävdar att det inte alls går bra för Sveriges löntagare. Det går bra för kapitalägaren och för storfinansen, men det går sämre för löntagarna, barnfamiljerna och de lågavlönade. Det är därför som det finns mycket att säga om regeringens ekonomiska politik – om satsningen på storfinansens exportindustri, om den nästan maniska fixeringen vid budget-

underskottet, om sociala nedskärningar och prutningar, om utmanande taxer och avgiftshöjningar, t. ex. de utmanande BB-avgifterna.

På de två områden som regeringen själv prioriterat och utnämnt till sina huvuduppgifter – arbetslösheten och fördelningspolitiken – har regeringen inte lyckats. Och kritiken inom de egna leden och inom arbetarrörelsen har blivit starkare.

Detta har naturligtvis de borgerliga partierna inte varit sena att utnyttja, och de har heller inte varit utan framgångar, att döma av de opinionssiffror som finns – de har ett betydande försprång. Det kan vi höra av den ton de anslår i den här debatten. Även i borgerliga massmedia, framför allt i tidningarna, kan vi läsa att de borgerliga partierna har förhoppningar om att vinna höstens val och bilda ny regering, denna gång med hjälp av Gud och Alf Svensson.

Vad vill de då göra om de skulle vinna valet? Jo, vi skall börja med en rivstart, säger Ulf Adelsohn. Han är modern. Men efter att ha läst det mesta av de borgerliga partiernas viktigaste förslag till riksdagen under den allmänna motionstiden, vet man litet bättre vad som menas med att "börja med en rivstart".

Trots att moderaterna tagit rejäla kliv ut åt höger, kan man ändå konstatera att de borgerliga partierna nog aldrig har varit så ense som de är i dag. Med mycket små och obetydliga skillnader i sak är det nu fråga om en samlad borgerlig attack mot framför allt LO-grupperna och löntagarna. Det är inte längre fråga om enstaka angrepp, utan nu handlar det om systematiska angrepp på den sociala grundsyn och på de rättigheter som dessa grupper har tillkämpat sig under de senaste årtiondena. Därför kan man hävda att de sammantagna konsekvenserna av de borgerliga förslagen blir radikala och grundläggande förändringar till det sämre på nästan alla samhällsområden.

Som en gemensam blå tråd i de borgerliga förslagen går nedskärningar på miljardtals kronor på områden som berör de svaga i samhället, samtidigt som man är beredd till miljardsatsningar på de starka och för redan gynnade. Att moderaterna står för en sådan politik kan knappast förvåna någon – det är inget märkligt. Mera märkligt är att centern, som, i varje fall ibland, säger sig vara ett småfolkets borgerliga parti, har anslutit sig till denna cyniska och kallhamrade människo- och samhällssyn. Det är både beklämmande och tragiskt.

För den samlade borgerligheten är arbetslösheten bara intressant ur en synpunkt, nämligen som ett politiskt slagträ mot regeringen. De egna förslagen inskränker sig till krav på försämringar av arbetslöshetsförsäkringen, en neddragning av statsbidragen för olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder och försämringar av sjukförsäkringen.

Huvudnumret för de borgerliga är i stället att sänka marginalsatserna. Moderaterna vill sänka dem från 50 till 40 %, vilket för en högavlönad med en årsinkomst på 200 000 kr. skulle ge en skattelättnad på 14 000 kr., dvs. mer än 1 000 kr. i månaden. En s. k. vanlig löntagare däremot skulle inte få någon sänkning alls, utan bara få vara med och betala de högavlönades skattelättnader. Det är den här frågan som är den viktiga, säger Ulf Adelsohn.

En sådan förändring av marginalskatterna skulle kosta statskassan uppemot 25 miljarder kronor, dvs. nästan hälften av dagens samlade inkomstskatter. Många frågar naturligtvis: Hur skall då det här betalas? Ja, det säger de borgerliga inte så mycket om – av förståeliga skäl. Men så mycket står helt klart att det är de lågavlönade, barnfamiljerna, hyresgästerna, de sjuka och arbetslösa som får dra det tyngsta lasset genom social nedrustning, höjda matpriser och hyreshöjningar samt genom kraftiga matprishöjningar och ännu kraftigare hyreshöjningar. Det är så här man vill att det skall bli. I slutändan vill man också ta ifrån dessa människor bostadsbidragen.

Jag tror inte det är någon överdrift att hävda att moderaternas s. k. skatteutspel är det kanske mest reaktionära förslag som lagts fram i den svenska riksdagen på många, många år. 25 miljarder kronor skall tas från de svagaste i samhället och användas för att sänka skatterna för samhällets mest gynnade och välbärgade människor. Det är sanningen bakom moderaternas marginalskattesänkingsförslag.

Vad säger då de andra två partierna på den kanten, vad säger centern och folkpartiet? Jo, de betecknar å ena sidan moderaternas skatteutspel som orealistiskt, vilket inte hindrar dem från att i samma andetag – på sikt – ha precis samma orealistiska och framför allt orättfärdiga målsättning.

Sammantaget vill man inte nöja sig med att dra ned matsubventionerna och bostadsbidragen, att ta av kommunerna nya miljarder, att försämra A-kassorna, utan de sjuka skall också vara med och betala.

Nu vet vi att de borgerliga partierna i regeringsställning beslöt att införa karensdagar i sjukförsäkringen – ett beslut som den nya arbetarmajoriteten kunde riva upp efter valet 1982, innan det trädde i kraft. Då trodde man ju i sin enfald att de borgerliga hade gett upp försöken att försämra sjukförsäkringen. Men nej, nu kommer de igen och nu går de ännu längre. Alla de tre borgerliga partierna vill på nytt försämra sjukförsäkringen och sänka sjukersättningen. De sjuka – och framför allt människor inom LO-grupperna som i dag inte har samma förmåner som tjänstemännen – skulle, om de är sjuka en vecka eller så, enligt de borgerligas förslag förlora omkring 1 200 kr.

Den här politiken kan bara betecknas på *ett* sätt. Det är ren och skär klasspolitik. Det är en politik riktad mot LO-grupperna – grupper som Fälldin av taktiska skäl i valrörelserna brukar tala väldigt väl om.

Det jag nu sagt är genomgående i de borgerliga förslagen. Nedskärningarna och prutningarna drabbar alltid LO-grupperna hårdast. Det gäller sjukersättningen, bostadsbidragen, arbetslöshetsförsäkringen, vuxenutbildningen, beredskapsarbetena, ungdomslagen osv.

Efter utländska förebilder, framför allt Thatchers engelska högerregering, vill man nu börja sälja ut delar av statsegendomarna. Jag menar att det är mycket förvånansvärt att centerpartiet går i spetsen för detta, med sitt krav att statens vattenkraftverk skall säljas ut.

En mycket naturlig fråga, som många har ställt sig under de senaste veckorna, är denna: Är det här början till en omprövning av centerns inställning i energifrågan, är det första steget mot en anpassning till kärnkraftsvännerna inom det borgerliga lägret? Ger centern upp kampen

mot kärnkraften i sin iver att få sitta med i en borgerlig regering, med Adelsonh i spetsen?

De borgerliga partierna försöker locka till sig väljare med löften om stora skattelättnader, för att vinna politiskt stöd och börja riva ner den sociala grundtryggheten. I dag är det uppenbarligen viktigare för centern och folkpartiet att verka för skattelättnader för de högst avlönade än att slå vakt om löntagarnas, barnfamiljernas och de svagare gruppernas villkor, som man av och till har gjort.

Centern, som fått betala ett rätt högt pris i form av minskat väljarunderstöd och som blivit överkörd av högerkrafterna, borde ju om inte av annat skäl så av politisk självbevaringsdrift fundera över vad slags politiska vägar man nu är ute och vandrar på.

Vinner de borgerliga valet i höst, så blir det naturligtvis upptakten till ett systematiskt raserande av de sociala och demokratiska reformer som arbetarrörelsen genom hård kamp har infört. De politiska konsekvenserna måste förskräcka.

Jag sade tidigare att de borgerliga i dag säkert har ett försprång framför arbetarpartierna. Det väljarstöd vi fick i valet 1982 finns inte längre i dag, och jag tror att det beror på ett utbrett missnöje bland arbetarväljarna över den nuvarande regeringspolitiken. Nästan var tionde väljare säger sig inte vilja eller kunna ta ställning mellan de politiska blocken.

Det finns mycket goda skäl att anta att huvuddelen av dessa är väljare som är besvikna på något av våra partier. Det är därför vi säger: I stället för att skyta över tvivelaktiga framgångar och påstå att vi är på rätt väg – det påstår f. ö. den norska högerregeringen också och säger att Norge är på rätt väg – borde regeringen inse allvaret och lyssna mer på de stämningar som finns inom arbetarrörelsen i dag. I annat fall är risken helt uppenbar att vi får en borgerlig regering med Ulf Adelsonh som statsminister, omgiven av två eller tre följsamma andra borgerliga partier, så att den cyniska högerpolitiken också blir regeringspolitik.

Att kritisera de borgerliga är naturligtvis både bra och nödvändigt, men jag tror inte att det räcker för att återvinna förtroende och skapa entusiasm bland de väljare som gav riksdagen den majoritet vi har i dag. Ännu viktigare är att tala klarspråk och gå till offensiv, där man öppet talar om att man är för en socialistisk politik, för arbete, social trygghet och rättvisa, en politik som innebär att man inte nöjer sig med att förvalta dagens samhälle utan vill förändra det.

Det är nödvändigt, därför att Sverige fortfarande är ett klassamhälle – ett klassamhälle med stora ekonomiska och sociala orättvisor, med stora inkomst- och förmögenhetsklyftor, skillnader i hälsotillstånd, utbildning, kultur och fritid och allmänna livsvillkor. Arbetarrörelsen har genom hård kamp kunnat riva ned många av de värsta orättvisorna. Men i dag upplever vi hur framstegen har urholkats, att utvecklingen vänder på flera håll, att inkomst- och förmögenhetsklyftorna ökar, att ett fåtal blir allt rikare medan det stora flertalet blir allt fattigare. Alla nedskärningar och prutningar går ut över arbetarklassen och löntagarna. Det är deras allmänna livsvillkor som försämras.

Vinner de borgerliga valet, kommer denna utveckling att påskyndas än mer. Blir det en arbetarmajoritet måste den återerövra den sociala grundtryggheten och återuppta jämlikhetssträvandena – strävandena att med kraft angripa klassamhällets orättvisor och bygga ett samhälle grundat på solidaritet, jämlikhet och sammanhållning.

De borgerliga partierna vill vrida tiden tillbaka – arbetarrörelsen måste hela tiden blicka framåt. Det är därför vi säger att det behövs en politik för att bryta maktkoncentrationen, för att spränga kapitalismens ramar och lägga grunden för morgondagens socialistiska samhälle.

Det behövs en offensiv politik, som klarar sysselsättningen med nya varaktiga arbeten, som värnar om de ekologiska sambanden och hela vår livsmiljö.

Det behövs en framtidsinriktad politik, som kan ta till vara den tekniska utvecklingen och använda den för att främja en demokratisk och socialistisk samhällsutveckling. Vi skäms inte för att tala om det, utan vi säger det därför att vi tror att det är nödvändigt.

Det behövs en radikal politik för att slutgiltigt avskaffa klassamhällets orättvisor, en politik som främjar jämlikhet och jämställdhet och alla människors frigörelse. Och den politiken måste omfatta både ord och handling, därför att det vi gör i dag bestämmer hur det blir i morgon.

Det är därför vi ställer kampen mot arbetslösheten före allt annat – t. o. m. kampen mot budgetunderskottet. Vi önskar inget budgetunderskott i och för sig, men enda sättet, menar vi, att på sikt få ned budgetunderskottet är att vi får en högre grad av sysselsättning. Därför vill vi satsa 2 miljarder på att skapa nya arbeten, för att bygga ut barnomsorgen med 50 000 barnstuge- och fritidshemsplatser – men inte med Pysslingar –, för att bygga ut den offentliga sektorn, för att sätta fart på byggandet och sysselsättningen.

Vi vill att den bristfälliga ungdomslagen skall göras om efter den s. k. Örebromodellen, så att ungdomarna garanteras arbete och utbildning åtta timmar om dagen och att det leder till fasta jobb.

De särskilda satsningar som jag tidigare talade om och som vi och regeringen var överens om fram till sommaren – de gav ändå 35 000 arbeten – måste förlängas och omvandlas till fasta arbeten. Låt också löntagarfonderna vara med om att finansiera åtgärderna för att skapa nya jobb! Använd deras pengar för att skapa nya arbetstillfällen i stället för att spekulera i aktier! Vi har också sagt: Dra in övervinsterna från de äldre vattenkraftverken och låt de regionala instanserna få förfoga över medlen för att stöjda lokala sysselsättningsprojekt!

Regeringen har lovat löntagarna höjda reallöner under 1985. Men diktatet om ett 5-procentigt lönetak medför att reallönerna inte kommer att öka, och det får också negativa konsekvenser för sysselsättningen. Vi menar att bästa sättet att infria löftet till löntagarna är att sänka momseffekten på maten. Vi föreslår därför att matsubventionerna höjs med 3 miljarder kronor; det motsvarar en tredjedel av vad konsumenterna i dag betalar i moms på maten. Det skulle ge ca 360 kr. per person och skulle alltså för ett hushåll bestående av fyra personer ge en inkomstförstärkning på ca 1 500 kr.

Vi föreslår att detta betalas genom en höjd omsättningsskatt på aktiehandeln, genom skärpta avdragsregler, höjd arvs- och gåvoskatt – det skulle också främja en rättvisare fördelning och bidra till att både försvara och höja reallönerna.

En annan fråga som handlar om både arbete och fördelningspolitik är frågan om kortare arbetstid, frågan om sextimmarsdagen. En arbetstidsförkortning skulle gynna och stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden, den skulle främja jämställdhetsarbetet.

En sänkning av arbetstiden behövs också av andra sociala skäl – arbetsdagarna har på grund av uppdrivet arbetstempo och långa arbetsresor blivit alltmer pressande. Införande av sextimmarsdag skulle troligen också resultera i fler jobb. Det är rimligare att dela på arbetena, än att tvinga ut kvinnor, ungdomar och äldre i arbetslöshet.

För allt fler människor framstår en arbetstidsförkortning som den viktigaste reformen för att skapa förutsättningar för ett rikare och mer innehållsrikt och meningsfullt liv. Det finns en mycket stark opinion inom fackföreningsrörelsen och arbetarrörelsen, både i Sverige och ute i Europa – utanför vårt lands gränser driver man i dag den här frågan mycket hårdare än här hemma – för en kortare arbetsdag.

Vårt parti driver frågan om sextimmarsdagen, och vi gör det, övertygade om att dess breda folkliga stöd kommer att tvinga regeringen att ompröva sin i dag negativa inställning till sextimmarsdagen.

Herr talman! Låt mig till sist – trots att jag överskridit min taletid med 18 sekunder – säga att jag tror att den här debatten visar hur viktigt det är att arbetarrörelsen trots de skillnader som finns – vi har stora ideologiska skillnader – går till enad kamp mot högerkrafterna, att arbetarrörelsens partier tillsammans har målsättningen att hindra tillkomsten av en högerregering. Jag tror att den här debatten kommer att visa hur viktigt det är att en samlad arbetarrörelse går till offensiv för en socialistiskt inriktad politik, vilket är enda vägen ut ur krisen, en politik riktad mot kapitalismen och mot det svenska klassamhället.

Anf. 6 Statsminister OLOF PALME:

Herr talman! En f.d. borgerlig partiledare skrev nyligen att när han landade på Arlanda efter en av sina många utlandsresor kände han en "isvind över hjärtat". Så svårt plågades han av att komma hem till den svenska "ankdammen". En författare, som under stora åthävor erhöll kulturpriset på moderatstämman i denna sal, upplever Sverige som en "andrarangsnation".

Denna nedvärderande syn på Sverige har varit något av en borgerlig melodi under senare år. Ulf Adelsohn framträdde i dag såsom definitionen på en riktig gnällspik. Jag förstår inte denna reaktion. När jag landar på Arlanda, känner jag glädje över att ha kommit hem, kärlek till hembygden, stolthet över att tillhöra ett så fantastiskt fint land som Sverige.

Fint, därför att Sverige är en fri och öppen demokrati, där vi alla har rätt att göra vår röst hörd.

Fint, därför att Sverige är ett land, där vi tack vare neutralitetspolitiken fått leva i fred i 170 år.

Fint, därför att alla barn i Sverige har rätt till en god utbildning och alla äldre till en trygg pension. Ingen behöver avstå från sjukvård därför att man inte har råd att betala skyhöga vårdkostnader.

Vi tycker alla att det är bra att den svenska industrin återigen är framgångsrik. Jobben blir tryggare, fler får anställning och vi håller på att arbeta oss ur den otäcka ekonomiska krisen.

Visst har vi problem och brister i vårt samhälle. Men de får inte undanskymma att Sverige i förhållande till de flesta andra länder är ett bra land att leva i.

Detta tog vi socialdemokrater fasta på i 1982 års valrörelse. Vi hävdade: Det är inte med pessimism, gnäll och bakåtsträveri som vi kan skapa framsteg och förbättringar. Det är genom optimism och genom att positivt ta vara på möjligheterna som vi kan nå framgång. Vi måste våga ge svängrum för produktion och arbete. Vi måste säga nej till gammaldags och misslyckad borgerlig svångremspolitik.

Det gäller att återvinna självtilliten, att åter, kunna känna glädje och stolthet över vårt land. Vi känner att vi är på väg att lyckas. Sedan väljarna i valet 1982 gav socialdemokratin förtroendet att leda vårt land, har framtids-tron återvänt. På den korta tiden av 27 månader kan vi på område efter område se att utvecklingen går åt rätt håll.

Då vi övertog regeringsansvaret hösten 1982, var landets ekonomi körd i botten genom en borgerlig politik med Bohman och Mundebo och vad de nu hette. Framtidsbygget hade i det närmaste avstannat, samtidigt som en snabbt växande utlandsupplåning undergrävde våra möjligheter att med egna krafter sanera vår ekonomi. Reallöner, produktion, investeringar och sysselsättning föll.

En rad svaga och splittrade borgerliga regeringar förödde den svenska ekonomin. För att stoppa fallet utför var det nödvändigt att snabbt och bestämt lägga om kursen.

Vi devalverade kronan. Vi genomförde offensiva investeringssatsningar. Vi stramade åt finanspolitiken för att börja sanera statsfinanserna. Vi lade om penningpolitiken. Vi genomförde en rad fördelningspolitiska reformer, som säkerställer att alla grupper får vara med och bära bördorna. Vi vägrade, kort sagt, att acceptera det val mellan arbetslöshetsskapande åtstramning och ansvarslös expansion som en stor del av sakkunskapen ställde oss inför. Vi hävdade i stället att det var möjligt att gå en tredje väg, en väg som innebär såväl tryggad välfärd och minskad arbetslöshet som en sund ekonomi och minskande underskott.

De resultat vi hittills sett av politiken har visat att vi hade rätt. Det har varit möjligt att förena en stram och ansvarsfull finanspolitik med omsorg om tryggheten. Det har varit möjligt att minska såväl arbetslösheten som underskotten i ekonomin.

Underskottet i utrikesaffärens, som var 23 miljarder kronor 1982, har eliminerats. 1984 och 1985 har vi jämvikt i bytesbalansen. Sverige är återigen

ett land som kan betala för sig.

Produktionen har kommit i gång igen. Sedan devalveringen har industriproduktionen i Sverige ökat fem gånger så mycket som i Västeuropa som helhet.

Lönsamheten i näringslivet är återställd. Investeringarna sätter fart. Under 1984 och 1985 beräknas industrins investeringar öka med sammanlagt 40 %. Hjulen börjar rulla.

Sysselsättningen ökar och arbetslösheten minskar. I december 1984 låg sysselsättningen 77 000 personer över nivån ett år tidigare, och arbetslösheten hade minskat med 24 000.

Statsfinanserna förbättras. Från ett underskott på 87 miljarder budgetåret 1982/83 har vi nu kommit ned till under 70 miljarder, och för nästa budgetår förutspås ett underskott på 63 miljarder. Under den borgerliga tiden ökade underskottet med i genomsnitt 13 miljarder per år. Bengt Westerberg, som var statssekreterare under de åren, borde egentligen förbjudas att på tio år över huvud taget tala om statsfinanser, efter ett så odugligt fögderi.

Fakta visar klart och entydigt att nedgången i vår ekonomi nu har brutits och vänts i en uppgång. Fakta visar att Sverige är på rätt väg igen.

Detta ger oss anledning att hysa stolthet och självtillit. Sverige och svenskarna har visat att det var för tidigt att räkna ut oss – som många olyckskorpar ville göra efter de mörka åren 1976–1982. Vi har visat att vårt land är en industrination med framtiden för sig och ingen fördetting. Vi har – i en omvärld där arbetslöshetstalen ständigt slår nya och skrämmande rekord – visat att det går att värna sysselsättning och social trygghet även i ett kärvt ekonomiskt läge.

Dessa framgångar beror inte i första hand på arbetet i regeringen och här i riksdagen. De beror på hållfastheten i våra grundläggande idéer om solidaritet och rättvisa och på hållfastheten hos de människor som även i kärva tider varit beredda att ta ansvar för nationens väl.

Ty så har det varit under de här gångna åren. Knappast i något annat land har människorna tagit på sig ett sådant ansvar för landets ekonomi som i Sverige.

De svenska löntagarna och pensionärerna har visat stort ansvar och tålamod för att få landet på fötter igen. Under de borgerliga regeringsåren sjönk reallönerna med nästan 10 %. En månadslön gick upp i rök.

Efter en sådan förlust, och efter två devalveringar som kraftigt drev upp vinstnivån i företagen, skulle i många länder en huggsaxa ha följt, med slagsmål om kakan, gruppegoistiska attacker mot solidariteten och åtföljande kostnadsexplosion. I Sverige har löntagarna på ett beundransvärt sätt ställt upp på den ekonomiska politiken och – låt vara under viss vända – accepterat att resurserna under ett inledande skede så gott som helt avsatts till sparande och investeringar.

Det är därför riktigt fina siffror vi kan visa upp, när det gäller denna den avgörande frågan om hur resurserna använts – till framtidsbygge och minskad skuldsättning eller till löpande konsumtion. Sedan 1982 har vår samlade produktion ökat med 7,5 %. Därav har 4 procentenheter, dvs. över

hälften, gått till att betala bytesbalansunderskottet och minska den utländska upplåningen. Det är borgerliga synder som vi har röjt upp med, och över hälften av produktionsökningen har fått gå till detta. 2,5 procentenheter har avsatts till ökade investeringar. Bara 1 procentenhet har gått till ökad konsumtion.

Det innebär att sparandet i samhällsekonomin nu ökar starkt igen, efter det dramatiska fallet under perioden 1976–1982. Men det innebär också att merparten av det svenska folket har fått vänta på sin länge eftertraktade och välbehövlige reallöneökning – resurserna har ju gått till framtidsbygget och till att minska utlandsupplåningen.

Men eftersom vi nu klarat av det första steget i krispolitiken och slagit in på en mer balanserad utvecklingsbana, bör det framöver finnas ett visst utrymme för reallöneökningar och växande privat konsumtion igen. Förutsättningen är dock att vi lyckas med nästa stora uppgift i den ekonomiska politiken, nämligen att bemästra inflationen. Regeringen har satt upp målet att prisstegringarna under loppet av 1985 skall begränsas till 3 %. Då får inte lönekostnadsökningen överstiga 5 %.

Arbetsmarknadens parter har slutit upp bakom regeringens bedömning av löneutrymmets storlek. Detta ger oss gott hopp om att vi skall kunna klara vårt mål. Regeringen har också förklarat, att om lönekostnadsökningen begränsas till 5 %, och om vår utrikeshandel inte råkar ut för några allvarliga olyckor, kommer regeringen att – om så skulle krävas – vidta åtgärder för att möjliggöra en realinkomstökning för löntagarna i år.

Därmed skulle den långa raden av år med standardförsämringar för löntagarna kunna brytas. Så har också pensioner och barnbidrag höjts. Därmed skulle även medborgarna i vårt land känna av den förbättrade ekonomiska situationen i den egna plånboken.

Herr talman! Mot denna bakgrund är det med stor förvåning man tar del av de borgerliga partiernas alternativ såsom de framträder i deras motioner. Man trodde att det närmast katastrofala misslyckandet för borgerlig politik mellan 1976 och 1982 och det därpå följande valnederlaget skulle leda till någon form av nytänkande inom oppositionen. Så är icke fallet.

För vanliga människor, arbetare och tjänstemän i vanliga inkomstlägen, kommer man med samma gamla svångremspolitik av försämringar – sämre sjukförsäkring, högre skatt, högre avgift till arbetslöshetsförsäkringen, höjda hyror osv.

För högre inkomsttagare däremot vill man ha sänkta skatter på arv, aktier och förmögenheter och naturligtvis stora sänkningar av inkomstskatten.

Det är samma gamla slitna svångremspolitik – med förmåner för de bättre ställda – och samma dåliga förslag som redan för tre år sedan förkastades av väljarna. Ni har tydligen ingenting lärt och dess värre ingenting glömt. Same procedure as last year – men det är tre eller fyra betjänter som rasar kring det här bordet.

Jag har alltid förvånat mig över den egenartade motsättningen i oppositionens budskap. Ni säger i realiteten: För att sysselsättningen skall kunna värnas måste arbetslösheten öka. För att välfärden skall försvaras måste den sociala tryggheten försämrast.

Det går inte ihop. Det går framför allt inte ihop när ni lägger försämringsna just på de grupper som burit de tyngsta bördorna för att lyfta Sverige ur krisen.

Herr Adelson är ju så intresserad av att ställa frågor. Har han tagit kontakt med tjänstemännen i fråga om den försämring av sjukförsäkringen som han föreslår? Har han frågat arbetarna om höjda arbetslöshetsförsäkringsavgifter? Har han talat med dem?

En viss förändring har skett inom oppositionen. Moderaterna har gjort sig bredare. Eländet under den borgerliga regeringsperioden skylls helt på de andra borgerliga partierna, som behandlas med ett ganska stort förakt. Moderaterna signalerar en renodlad konfrontationspolitik från höger, med siktet inställt på en "systemförändring". Redan språkbruket ger besked om inriktningen. Man skall "tämja facket", man skall "klippa till" med ett sparprogram mot sjuka och arbetslösa osv.

Moderaternas nedskärningsförslag riktar sig mot hörnstenar i välfärdsbygget – sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen, vården, särskolan, färdtjänsten för handikappade osv. Det intressanta, och möjligen det nya, är att nedskärningarna icke längre motiveras med nödvändigheten att förbättra statsfinanserna. Nu har nedskärningarna ett värde i sig – för att skapa utrymme för skattesänkningar för i huvudsak helt andra grupper, dvs. de bättre ställda.

Men inte nog med det. Om moderaternas program, såsom det presenterats i deras olika motioner, skall kunna förverkligas, måste det följas av ytterligare, drakoniska nedskärningar – som man ännu ej vågat redovisa.

För helåret 1986 kostar de skattesänkningar som föreslås av moderaterna 14 miljarder kronor. Men de bestående utgiftsnedskärningarna – hur brutala de än är – är inte mer än 11 miljarder. Resultatet är alltså en försvagning av budgeten med 3 miljarder. Det vill säga: Trots alla nedskärningar leder den moderata politiken så småningom fram till samma statsfinansiella moras som under den förra regeringsperioden, om man inte gör någonting.

Men det kan bli än värre. Enligt våra beräkningar kostar det fortsatta skattesänkningsprogrammet ytterligare 9 miljarder i inkomstbortfall för statskassan 1988. Det betyder att moderaterna – om de inte vill försvaga statsbudgeten – måste föreslå bestående nedskärningar på 12 miljarder utöver vad de hittills gjort, utöver de som gäller arbetslöshetsersättningen, sjukförsäkringen och allt annat. Och menar de dessutom att de skall minska budgetunderskottet påtagligt, handlar det om nedskärningar utöver de redan föreslagna på 25 miljarder kronor.

Varifrån skall alla dessa miljarder tas? Det är rimligen inte från försvaret, utan det handlar naturligtvis om mycket långtgående nedskärningskrav mot den sociala tryggheten. Det är lika bra att tala klartext: Med hur många tusen kronor kan ni tänka er att skära ned pensionerna, sjukförsäkringen eller barnbidragen för att förverkliga ert program?

Nu har dessutom Adelson lovat en rivstart efter en borgerlig valseger. Därmed har han i realiteten utfäst sig att presentera ett utförligt borgerligt program ihop med sina bröder. Därför är min konkreta fråga till Adelson:

Hur ser rivstarten ut? Vad är det man skall riva? Var finns det borgerliga regeringsprogrammet? På vilka punkter måste centerpartiet och folkpartiet vika sig för att få vara med?

Herr talman! Låt mig göra en sak fullständigt klar: Vi socialdemokrater kommer aldrig att acceptera den reaktionära sociala nedrustningspolitik, i realiteten den klasspolitik, som högern nu försöker driva de mindre mittenbröderna att acceptera – i syfte att kunna sänka de bättre ställdas skatter.

Nu sägs det att arbetsgivarna och alla andra kampanjmakare kommer att göra skattefrågan till en huvudfråga. En förening går ut och kräver "hälften kvar". Men sanningen är ju att den överväldigande majoriteten av befolkningen betalar långt under 50 % inkomstskatt. Även på marginalen är det nu, efter skatteomläggningen, bara en tiondel av inkomsttagarna som betalar mer än 50 % i skatt. Det är då den tiondelen som avses.

Man talar i detta sammanhang alltid om vad de skattskyldiga får betala, men man glömmer att tala om vad skattebetalarna får ut för dessa pengar. Låt oss ta en vanlig svensk familj som exempel. Mannen och hustrun förvärvsarbetar båda. De har barn i skolåldern och föräldrar som är pensionerade. Vad får denna familj för sina skattepengar?

Man får, direkt och indirekt, stöd till den egna konsumtionen: barnbidrag, bostadssubventioner, subventionerade resor med kollektivtrafiken.

Man får helt kostnadsfri skolgång för barnen, fri skolhälsovård och fri barntandvård.

Man får trygghet mot förändringar i den egna ekonomin: sjukpenning om någon av makarna blir sjuk, arbetslöshetsersättning om någon av dem förlorar jobbet, pension om någon till följd av sjukdom eller olycksfall inte kan förvärvsarbete längre. Och man har alltid tryggheten i att veta att man kan få den vård man behöver, vare sig det handlar om en vanlig influensa eller en sjukdom som kräver långa och avancerade medicinska insatser.

Man har möjlighet till stöd om man vill förändra delar av sitt liv: omskolning genom arbetsmarknadsverket, studier vid kommunal vuxenutbildning, flyttbidrag om man av arbetsmarknadsskäl måste flytta.

Man får tillgång till ett stort och varierat fritidsliv, fria boklån på biblioteken, starkt rabatterade teater- och musikföreställningar, sim- och sporthallar med låg inträdesavgift, friluftsbad, skidbackar, motionsslingor och allt vad det må vara.

Man har trygghet för sina gamla föräldrar och för sin egen ålderdom: pension som det går att leva på, möjlighet till bostadstillägg och möjlighet till kommunal hemhjälp den dag orken inte riktigt räcker för att klara de dagliga sysslorna hemma.

Familjen lever, tack vare skatterna, i ett rikt utrustat folkhem, som ger människorna både ett stort antal omedelbara fördelar, i form av tjänster och i form av ekonomiska förmåner, och ett stabilt socialt skyddsnät mot förändringar i den egna livssituationen. Familjen lever, tack vare skatterna, på en välfärdsnivå som är betydligt högre än för de flesta vanliga löntagare i industriländer med lägre skatter än de svenska.

Jag har då inte nämnt försvar, vägar, u-hjälp och sådant, som också betalas med skatterna.

Denna välfärd handlar dessutom om mera än bara nyttigheter för det enskilda hushållet, mer än bara återbetalning på den skatt man själv betalar. Denna välfärd handlar också om samhällskvalitet. Det är den kvalitet som ligger i att samhället är gott för *alla*, att *alla* tillerkänns rätten till ett dragligt liv och att medborgarna gemensamt, genom de samhälleliga organen, tar ett ansvar för att alla också får tillgång till de grundläggande sociala nyttigheter som detta liv fordrar. Det är den kvalitet som är folkhemmets: där alla tillmäts lika värde och lika rättigheter.

Mot detta folkhem riktas nu allt fler och allt hårdare attacker från de politiska företrädarna för de grupper som alltid med stor ovilja delat med sig av sitt eget överflöd till andra. Man gör tappra försök att förkläda de attackerna i någon sorts omtanke om alla vanliga löntagare och vanliga skattebetalare. Men med årets moderatmotioner till denna riksdag har masken fallit, och den råa, rika privategoismen grinar väljarna i ansiktet; 43 000 kr. i skattevinst för halvmiljonersinkomsttagaren men skattehöjning för den som tjänar 80 000 kr. om året. Och för att finansiera denna skattelindring för den halvmiljonären skall 80 000-kronorsinkomsttagaren dessutom betala med sämre sjuklön, lägre föräldrapenning och lägre arbetslöshetsersättning samt drabbas av en mängd andra försämringar.

Vi socialdemokrater sätter en klar och bestämd gräns mot den sortens krav på att de välbeställda skall få öka sitt redan goda utrymme för privat konsumtion på bekostnad av den sociala och ekonomiska tryggheten för befolkningens flertal. Vi drar en lika bestämd gräns mot kraven att rusta ner den offentliga sektorn för att därmed lämna utrymme för privata vinstintressen, som ser en ny lönande marknad öppna sig.

Mot högerns krav på ökad respekt för penningens välfärd sätter vi socialdemokrater, nu som alltid, respekten för människornas välfärd. Genom den offentliga sektorn kan människorna styra grundläggande villkor för sitt eget liv och sin egen utveckling; ingen annan än de själva har makten över det samhälle de lever i.

I detta ligger sist och slutligen en väldig ökning av människornas frihet – en frihet som förverkligar demokratins ideal om självständiga och likaberättigade medborgare, med samma skyldigheter och samma rättigheter, som i respekt för varandra formar sina liv och bygger sitt gemensamma samhälle.

Socialdemokratin kommer att med stor beslutsamhet fullfölja sin politik för att återupprätta styrkan i Sveriges ekonomi efter de borgerliga nedgångsåren, för att värna sysselsättningen och den sociala tryggheten, till gagn för medborgarna i vårt land.

Herr talman! Med anledning av det som tog så stort utrymme i de borgerliga ledarnas proklamationer vill jag säga följande. Utrikesminister Lennart Bodström påstås vid en middag en afton med journalister ha gett uttryck för uppfattningar om ubåtskränkningarna som går stick i stäv med regeringens uppfattning och stick i stäv med den uppfattning han många gånger själv givit uttryck för, såväl offentligt som i regeringskretsen. Det

finns mycket ringa sannolikhet i dessa anklagelser. Det framgår redan därav att de berörda journalisterna, trots tre dagars förberedelser av publiceringen, icke vågat underställa utrikesministern uttalandet innan de offentliggjorde det.

Jag har i min hand ett tal som utrikesministern skrev den 29 januari och som han höll den 31 januari. Där står bl. a.: De allvarliga kränkningarna av det svenska territoriet som ägt rum under de senaste åren hör till bilden av stormakternas intresse för vår region.

TT:s deltagare i den beryktade middagen var med vid den konferens där utrikesministern höll talet, men vederbörande ställde inte en enda fråga till utrikesministern. Är det under sådana förhållanden förvånande att man känner tveksamhet inför uppgifterna, när man dessutom vet att den som enligt egna uppgifter var primus motor i den här saken är en notoriskt opålitlig person, som i Svenska Dagbladet skrivit en hel rad artiklar som vi kunnat konstatera varit klart lögnaktiga.

Två borgerliga partiledare krävde omedelbart efter att ha läst vad som stått i tidningarna att utrikesministern skulle avgå. Med stor iver söker alla de tre borgerliga partierna ställa till bråk om säkerhetspolitiken.

Visserligen skulle man kunna ta avgångskravet från den skämtsamma sidan. Det är inte så konstigt att de borgerliga så snabbt plockar fram kravet på avgång. De har ju själva en viss vana att avgå ur regeringar. Det var ett av de få områden de verkligen behärskade under sina sex år i majoritet.

Men dessa snabba fördömanden och krav på utrikesministerns avgång aktualiserar återigen hur lättvindigt man på borgerligt håll tar på den svenska säkerhetspolitiken. Det räcker med obekräftade uppgifter om vad som skulle sagts vid en middag för att man skall rusa åstad och ställa till storbråk.

Huvudfrågan var: Har utrikesministern om ubåtskränkningarna framfört en annan uppfattning än den han alltid tidigare haft? Jag konstaterar att han har exakt samma uppfattning som hela den övriga regeringen. Menar damerna och herrarna att jag skall avskeda en minister för att vederbörande har precis samma uppfattning som regeringen i övrigt?

Ni har talat om valtaktik. Jag har tagit reda på hur det förhåller sig. Här riktar sig anklagelsen inte mot utrikesministern. En av utrikesministerns medarbetare har enligt egna uppgifter sagt att vi inte vill företa statsrådsbesök i utlandet under ett valår, om ett sådant besök kan föranleda politiskt bråk. Man skulle alltså ta hänsyn till oppositionen. Det är denna hänsyn till bl. a. herr Fälldin som har kallats för en valtaktisk fråga och som har lett till stor indignation.

Det är visserligen bra om man kan vara enig även i dylika frågor. Men det kan bara vara omsorgen om Sveriges intressen som avgör frågan om sådana besök. Jag har alltså en något annan mening på den punkten, men jag kan ju inte avskeda en minister för att en av hans medarbetare velat ta alltför stor hänsyn till herr Fälldin. Man tar sig för pannan när sådana krav framställs.

Jag frågar: Varför tar ni inte reda på fakta först? Varför intresserar ni er inte för utrikesministerns verkliga uppfattning, för vad han verkligen tycker? Varför använder ni er inte av de organ för samråd om utrikespolitiken som vi

byggt upp, om ni nu tycker att det här var allvarligt, innan ni störtar ut till massmedia? Väljarna känner omedelbart misstanken att ni gör detta för att vinna egna partipolitiska fördelar och inte av omsorg om landets intressen. Därmed riskerar ni ju bara att dra något av ett löjets skimmer över er själva, era partier och dess värre i någon mån också över Sverige.

Än en gång – precis som under den s. k. Svenska Dagbladet-affären, då Ulf Adelsohn for ut – frågar man sig om de borgerliga står pall när det blåser litet grand eller när de vädrar en möjlighet att komma åt socialdemokratin.

Hur skulle det bli, frågar man sig, om Sverige skulle komma i en verkligt kritisk situation?

Den svenska neutralitetspolitiken måste präglas av ansvar för Sverige. Den får aldrig föras på ett sätt som kan skapa förväntningar på den ena sidan eller farhågor på den andra om avvikelser från den valda handlingslinjen. Den kräver ett efter våra förhållanden starkt försvar. Vi kommer aldrig att acceptera kränkningar av Sveriges territorium. Sådana kränkningar kommer vi att med all kraft avvisa – med användande av vapen om så skulle behövas.

Vi skall orubbligt slå vakt om förtroendet ute i världen för vår föresats att icke ens under starkt yttre tryck lämna neutralitetspolitiken. Vår politik skall bära orubblighetens prägel. Man skall kunna lita på den svenska linjen – och regeringen avser att med all kraft fullfölja den linjen.

Anf. 7 ULF ADELSON (m) replik:

Herr talman! Statsministern använde fem sidor av manuskriptet till sitt tal till att tala om oss moderater, åtta sidor till en skrytvals om att krisen är över, fyra sidor till att redogöra för vad staten använder sina pengar till, tre sidor till att tala om sin utrikesminister och noll sidor till att tala om vad socialdemokratin vill göra efter valet.

Jag tror inte att det går att få en saklig debatt med statsministern om ekonomin. Statsministern väljer att använda invektiv, personangrepp och trettiotalsdemagogi.

Men jag tycker att det skulle vara värdefullt om vi i Sverige kunde få en debatt där vi å ena sidan har den socialdemokratiska politiken med högre skatter, högre bidrag och mer offentliga beslut, och å andra sidan den politik som oppositionen valt – och som vi moderater valt: Vi vill sänka skatterna, sänka bidragen och ge människor mer bestämmanderätt över sina medel. Vi vill också ge dem frihet att kunna välja bostad, välja att få betyg om de vill det, välja form för barnomsorg osv.

Om vi kunde få en sådan saklig debatt om dessa förutsättningar, skulle det vara en fördel. Jag beklagar att jag inte tror att det går. Det verkar inte som om socialdemokratin vill ha den debatten, för ni döljer precis allt vad ni skall göra efter valet. Låt då beskedet i dag till Sveriges folk bli att ni under denna mandatperiod har höjt skatterna med 7 500 kr. per hushåll. En stor del av dessa pengar har naturligtvis betalats tillbaka till hushållen i form av den berömda rundgången – sedan man behållit vissa medel i administration. Vi vill gå motsatt väg. Tänk om vi kunde föra en sådan saklig diskussion som Kjell-Olof Feldt förde i sin bok, men mot vilken bok statsministern här också polemiserar.

Det är klart att denna regering är oenig. Den är oenig i den ekonomiska politiken, där finansministern egentligen företräder en annan ståndpunkt än statsministern och socialministern. Den är uppenbarligen också oenig på andra punkter, nämligen på det utrikespolitiska området.

Jag tog mig personligen för pannan när jag hörde den svenske statsministern i dag tala om Bodströmaffären. Statsministern sade att vad som påstått i tidningarna gick stick i stäv mot den svenska regeringens utrikespolitiska uppfattning. Ja, det anser jag också. Detta går stick i stäv mot vad regeringen sagt i sina deklarationer och i sin protestnot till Sovjetunionen – den not som vi andra partier också har instämt i.

Varför, säger statsministern, tar ni inte reda på vad utrikesministern verkligen tycker? Och sedan väljer den svenske statsministern att inför Sveriges riksdag i den allmänna debatten misstänkliggöra dem som har redogjort för vad utrikesministern sagt vid denna middag.

Herr Olof Palme! Det är alltså så, att så fort som det sägs eller skrivs något ofördelaktigt, som inte är lämpligt, då ljuger de som säger och skriver det, och ni själva är vita som snö, talar sanning och tycker rätt.

Jag tycker, om jag skall vara uppriktig, att det är tråkigt och dystert för vår nation att ni inte ens är beredda att tro någon om sanning. Att ni angriper oppositionen – och mig, Thorbjörn Fälldin och Bengt Westerberg i personangrepp – det kan vi väl ta. Men att Sveriges statsminister inte drar sig för att inför den svenska riksdagen misstänkliggöra oberoende journalister i personangrepp är ändå för svagt. Det är för svagt, Olof Palme! Och jag kan säga det till statsministern, för han har replikrätt.

Sedan väljer statsministern att säga att om man inte skickar några till Moskva under ett valår – det är för att man inte vill ställa till bråk under ett valår. Varför inte under ett valår? Vad gör det för skillnad? Varför tar man plötsligt politiska hänsyn till herr Fälldin under ett valår men inte under ett mellanvalsår – om det inte är fråga om politisk taktik? Då väljer jag ändå, herr Palme, att ta statsministerns egna ordval i den här frågan. Statsministern har icke tagit avstånd från något av vad herr Bodström sagt – bara uttalat att det har självfallet icke herr Bodström sagt. Sedan har Sveriges statsminister valt att påstå att det som stått – och alla anklagelser och allt annat – är fel. När det gäller dem som framfört budskapet har han gjort precis som han säger – huggit huvudet av dem. Och så förväntar statsministern att vi skall tro att sex vittnen, sex erfarna, skickliga yrkesmänniskor, med berätt mod skulle anklaga den svenske utrikesministern för att på punkt efter punkt efter punkt ha sagt saker som denne utrikesminister icke sagt. Tror ni ens själva på er egen statsminister, ärade socialdemokratiska ledamöter av Sveriges riksdag?

Anf. 8 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Herr talman! Statsministerns anförande innehöll i långa stycken en översikt som blickade bakåt. Jag tror att de allra flesta valmän som något följer politik erinrar sig vad socialdemokraterna sade i valrörelsen 1982 beträffande arbetslösheten, reallönerna, bostadsbyggandet, pensionärerna och inflationen. I alla dessa avseenden har ju regeringen drivit politiken i en

helt annan riktning än den man förespeglade valmännen i 1982 års valrörelse. Det tror jag inte att valmännen har glömt.

Nu kritiserar statsministern oss i centern – och folkpartiet och moderaterna – för att vi före valet talar om att det krävs vissa påfrestningar om vi skall kunna få bukt med ekonomin. Det skulle vara klandervärt. Jag vill till statsministern säga att jag tror att det är en bättre metod att ge besked före valet. Om ni socialdemokrater skall leva kvar med det som ni band er för när det gäller långtidsutredningen så måste ni vidta besparingsåtgärder efter valet.

En annan sak som jag lade märke till: Olof Palme räknade upp en lång rad samhällsförmaner, och han fäste då vikt vid flyttningsstödet, dvs. han framhöll flyttlasspolitiken som en samhällsförman. Var det någon av er som hörde honom säga ett ord om att man skulle satsa på en effektivare regional politik för att förminska flyttlasspolitiken? I den spontana uppräknningen kom statsministerns egna värderingar klart till uttryck.

Så till detta om utrikesminister Bodströms uttalanden. Får jag först säga att den avslutande utrikespolitiska deklaration som statsministern gjorde har mitt fulla gillande. Den stämmer mycket väl med den utmärkta deklaration han gjorde vid den socialdemokratiska partikongressen. Men det är ju inte det som dagens diskussion gäller. Dagens diskussion gäller: Vad vill statsministern göra åt den bild av splittring i regeringen som utrikesministern skapade?

Ulf Adelsohn ställde fem konkreta frågor. Icke ett ord om dem. Jag ställde en kompletterande fråga, som jag personligen anser vara synnerligen viktig. Jag frågade om statsministern solidariserar sig med uppfattningen att om dessa gränskränkningar inte hade inträffat så skulle regeringen ha haft ett vidare manöverutrymme i utrikespolitiken. Och om han solidariserar sig med denna uppfattning, vad är det då för utrikespolitiska aktiviteter som regeringen icke har kunnat vidta därför att dessa kränkningar ägde rum? Jag känner mig alldeles övertygad om att det är i många huvudstäder som man funderar över detta.

I fråga om alla dessa delområden som jag angav i mitt huvudanförande har statsministern fortfarande inte gett denna kammare eller svenska folket eller omvärlden några besked om hur denna bild skall kunna suddas ut. Det kan rimligen inte vara så att – och detta tycker jag är det helt centrala – det är statsministern och regeringen i övrigt likgiltigt om utrikesministern förmedlar en bild av den karaktär som han skapade genom dessa sina uttalanden. För om det är statsministern likgiltigt, då är det någonting fullständigt sensationellt.

Statsministern återvänder till att rakt över bara konstatera att de sex personer som var närvarande antingen genom missförstånd eller medvetet förmedlat till svenska folket och omvärlden en felaktig bild. Båda dessa antaganden är orimliga. Det är orimligt att tänka sig att sex människor systematiskt kan missförstå på så många punkter. Det är lika orimligt att tänka sig att sex erfarna och fristående journalister skulle komma överens om att sätta sig ned och skriva en ren nidbild av landets utrikesminister.

Herr talman! Fortfarande krävs att statsministern ger besked hur han vill tvätta bort den skadliga bilden av oenighet inom regeringen när det gäller utrikespolitik.

Anf. 9 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Får jag först av allt instämma i det gillande som Thorbjörn Fälldin uttalade över den utrikespolitiska deklaration som statsministern gjorde i slutet av sitt anförande. Det är alltså inte om innehållet i den svenska säkerhets- och utrikespolitiken som det råder oenighet i bedömningen mellan regeringen och oppositionspartierna. Jag fick ett intryck av statsministerns anförande att det var vi i oppositionen som på något sätt skulle ha skapat den här Bodströmmaffären. Vi har inte bett om Bodströmmaffären. Vi hade många andra ämnen som vi ville koncentrera debatten kring än utrikesministerns eventuella trovärdighet. Det är inte vi som har varit på middag och sladdrat med journalister och sagt olämpliga saker om svensk utrikespolitik, utan det är utrikesministern. Därför handlar debatten i så hög grad om honom. Det är naturligtvis inte bara den här punkten om huruvida det har förekommit ubåtskränkningar efter Hårsfjärden som är graverande i de uttalanden som utrikesministern gjort. Även det uttalandet förutan, även om vi menar att den version som en av de sex journalisterna ger, att utrikesministern kanske närmast anslutit sig till regeringens linje på denna punkt, är korrekt är alla de övriga uttalanden om vilka de sex journalisterna är helt överens tillräckligt graverande för att man skall ifrågasätta utrikesministerns lämplighet och omdöme.

Jag blev minst sagt förvånad när Olof Palme stod i talarstolen och utdömde den svenska journalistkåren. När han först talade om den som hade varit primus motor gick mina associationer till värden för middagen, Harald Hamrin. Men sedan förstod jag att det var en annan journalist som han tänkte på. Men det hindrar inte att den kritik som Olof Palme riktar särskilt mot en av de sex journalisterna måste träffa alla dessa lika hårt. För mig är det helt osannolikt att det vid ett tillfälle där sex journalister, som alla är duktiga på säkerhets- och utrikespolitik, sitter i ungefär 45 minuter och samtalar med Sveriges utrikesminister, hör den ena underligheten efter den andra och ställer kompletterande frågor för att vara alldeles säkra på att utrikesministern verkligen menar vad han säger, skulle kunna uppstå några grava missförstånd. Varje tänkande människa måste inse att sannolikheten för missförstånd i denna speciella situation är utomordentligt ringa. Jag skulle vilja påstå att den t. o. m. är mindre än om man sitter på en presskonferens, där vi av erfarenhet vet att det ibland kan uppstå missförstånd när strålkastarljuset är på och man tvingas till mycket snabba besked till frågande journalister. Men här fördes ett samtal kring ett middagsbord, där det verkligen gavs tid att utveckla svaren på de frågor som journalisterna kan ha ställt. Utrymmet för missuppfattningar är mindre än i de situationer där vi politiker normalt konfronteras med journalister.

Olof Palme säger att vi borde ta reda på utrikesministerns verkliga uppfattning. Hur skall vi kunna ta reda på den? Det kanske rent av är så att

det är sin verkliga uppfattning han ger uttryck för när han sitter och diskuterar med några journalister en kväll? Men när han skriver sina anföranden eller när han efteråt ångrar sig inser han att han är en representant för Sveriges regering och för hela Sverige i de här sammanhangen och inte bara för sig själv, och då lägger han budskapet till rätta.

Detta är inte det första exemplet på att Sveriges utrikesminister har uttryckt sig oklart. Därför menar jag att oavsett vad som exakt har sagts vid denna speciella middag har Lennart Bodström visat att han har en sällsynt förmåga att uttrycka sig på ett sätt som skapar oklarhet om Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik. Redan detta är graverande nog och bör föranleda statsministern att ändra ledningen för utrikesdepartementet.

Jag förstår att Olof Palme gärna skulle vilja sätta munkavle på mig i den politiska debatten – då slapp han ju en kritisk analys av regeringens ekonomiska politik. Men det kommer inte att lyckas att sätta munkavle på mig, lika litet som på de sex journalister som har deltagit i en middag med Lennart Bodström. De tendenser som Olof Palme visat genom den typen av uttalanden finner jag utomordentligt oroväckande. Så länge vi har möjlighet att framträda kommer vi inte att ge Olof Palme monopol på att tolka utrikesministerns uttalanden eller att avgöra vilka som skall få yttra sig offentligt.

Jag tror att Olof Palme skulle tycka det var skönt att slippa höra att den ekonomiska utvecklingen under åren 1983–1985 har varit sämre än vad regeringen förutsåg när man 1983 analyserade devalveringens effekter några år framåt. Det som har kompenserat den sämre utvecklingen i Sverige och de besvikelser som devalveringen otvivelaktigt har gett är den goda internationella konjunkturutvecklingen, främst den amerikanska. Den förutan hade vi redan i dag kunnat konstatera att devalveringen inte gav de resultat som regeringen trodde 1983.

Olof Palme vill naturligtvis också slippa höra att de stora skattehöjningar som har genomförts är det avgörande skälet till att budgetunderskottet har gått ned.

Olof Palme vill slippa bli påmind om att han i valrörelsen 1982 sade att det är odemokratiskt att inte tala om vilka besparingar som väntar efter valet.

Men nu får jag yttra mig, och jag vill påminna Olof Palme om detta uttalande. Jag ställer än en gång frågan: Vilka besparingar väntar om det blir fortsatt socialdemokratisk majoritet, och vilka skattehöjningar kommer det att bli?

Anf. 10 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Det var som jag trodde i mitt första anförande: det är egentligen tur att de borgerliga partierna har fått Bodström som gemensam nämnare inför den tänkta regeringsbildningen i höst. Det är tur, därför att för några dagar sedan hoppade deras tidigare gemensamme vän, general Randholm, av från fondmotståndet, som annars var tänkt att bli den borgerliga plattformen inför valet. Nu säger ju Randholm att fondavvecklingen kan ligga på is några år, samtidigt som han förordar en regeringskoali-

tion mellan socialdemokraterna och moderaterna. Ja, så var det med de farliga fonderna!

Samtidigt undrar jag hur många Randholm hade fått med sig i demonstrationen för drygt ett år sedan om parollerna hade varit: "Lägg fondavvecklingen på is, fonderna är ofarliga", eller "Palme och Adelsonn i samma regering" – i stället för den klatschiga parollen "Häng fackpamparna", som Antonia Mörner och Nicolin demonstrerade bakom och som ni tre, Adelsonn, Fälldin och Westerberg, jublande tog emot här bakom huset.

Nu vet vi vad general Randholm demonstrerade för – det var ofarliga fonder, som ni ändå för ett par veckor sedan försökte göra en stor presskonferens kring. Den blev nu inte så stor, för journalisterna fick bara ställa frågor om det enda ni då var överens om. Nu är den frågan desarmerad genom Randholms uttalanden.

Sedan fick ni Bodströmaffären. Jag förstår att det är roligt att diskutera denna middag, trots de deklarationer som har gjorts från regeringen. Det är kanske bättre för er att diskutera Bodström än vad ni har sagt i era egna motioner.

Här står ni och talar om människors frihet, sociala trygghet och välfärd. Ni säger att det måste löna sig att arbeta och talar om orättvisa skatter. Men inte ett enda förslag har ni till hur man skall kunna minska arbetslösheten. Möjligen kommer Adelsonn närmast när han, mot bättre vetande, säger att lägre marginalsatser skulle minska arbetslösheten.

De borgerliga vill sänka skatterna, och de ger sken av att alla, utan undantag, skall få sänkta skatter. Men det är inte sant. Sanningen är att det är de högst avlönade som tjänar på era förslag. Det blir de högst avlönade som får tiotusentals kronor i skattelättnader, medan de vanliga löntagarna får vara med och betala. De får betala i form av höjda matpriser, höjda hyror, sänkt sjukersättning och försämrade arbetslöshetsersättning, för att ta några exempel.

Vad ni gör är att ta från vanliga, hårt arbetande människor och ge till några med höga inkomster och redan goda livsvillkor. Ni tar från de fattiga och ger till de rika.

Jag vill fråga er: Vad är det för människosyn som kommer till uttryck när ni ger er på dessa svagare grupper?

Vad nytta. Ulf Adelsonn, har en lågavlönad städerska av att Ulf Adelsonn med sitt förslag får en skattelättnad på 10 000–15 000 kr.?

Hur många nya arbeten, Fälldin, skapar ni genom att försämrade arbetslöshetsförsäkringen? Får jag också passa på att på nytt ställa frågan: Hur många nya jobb skapar ni genom att sälja ut Vattenfall?

Är det att främja jämställdhetsarbetet, Westerberg, att tvärbromsa utbyggnaden av barnomsorgen och införa vårdnadsbidrag?

Detta är rätt enkla frågor, men det är frågor som jag tror att vi skall ställa, inte bara här i kammaren. Många människor ställer dem nog också, för detta är vad ni föreslår. Ni är därför skyldiga människorna ett svar.

Jag anser att ni står för en oerhört kallhamrad och cynisk högerpolitik, som är riktad mot löntagarna och mot de svagare grupperna i samhället. Ni skall

banta den offentliga sektorn, rasera den sociala grundtryggheten. Det innebär att löntagarna förlorar tusentals kronor. Ni skärper de ekonomiska och sociala orättvisorna.

Vi hävdar att ni egentligen står för en oerhört krass klasspolitik riktad mot svaga människor i samhället, därför att ni underordnar er moderaternas politik och därför att ni är så sugna på att sitta i en regering tillsammans.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 11 Statsminister OLOF PALME:

Fru talman! Jag kan lugna herr Westerberg. Jag har icke utformat någon förkastelsesdom över den svenska journalistkåren. Men en av de deltagande journalisterna gjorde sig skyldig till den s. k. Svenska Dagbladet-affären, där jag beskylldes för att föra dubbla budskap till Sovjetunionen. Med stöd av herr Adelson kunde han sedan ägna månader åt denna affär, innan ni så att säga slog sönder er. Jag hade nämligen tillgång till stenografiska referat. Den människan misstror jag i grunden. Jag tror inte att vederbörande skulle ge ett just referat.

De andra journalisterna är säkert bra yrkesmän. Men de kan, för det första, inte ge ett exakt referat av vad utrikesministern har sagt. För det andra är det etiskt oacceptabelt att de i tre dagar sitter och förbereder vad som – om det var riktigt – vore en politisk dödsdom över en utrikesminister, utan att ge honom chansen att kontrollera uttalandet och bekräfta att han tycker så. Det gäller särskilt som en av journalisterna morgonen därpå hörde utrikesministern säga precis tvärtom, men inte hade kuraget att – om nu vederbörande hade en annan uppfattning om Lennart Bodströms inställning – gå fram till utrikesministern och fråga: Vilken är din mening?

Så får man inte behandla en människa. Det är icke journalistik, utan det börjar närma sig människojakt, och det kan jag inte acceptera.

Jag har därmed inte sagt att allt är fel. Men jag koncentrerar mig på två frågor.

Den första är det ganska likgiltiga resonemanget om valtaktik. Det är bara det att jag icke anser att man får ta några valpolitiska hänsyn. Jag har en annan mening – även om jag inte kan inse att det som utrikesministerns medarbetare har sagt är särskilt begripligt.

Den andra och avgörande frågan är: Har utrikesministern någon annan uppfattning när det gäller kränkningar av svenskt territorium än den vi andra i regeringen har?

Utrikesministern har aldrig någonsin under alla de år vi inom regeringen har behandlat den frågan gett uttryck för någon avvikande uppfattning. Det finns mycket liten sannolikhet för att han skulle ha gjort det till de fem journalisterna – den sjätte delar ju inte deras mening.

Detta är den avgörande frågan. Den berör nämligen i grunden Sveriges trovärdighet.

Herr Adelson har ställt fem frågor till mig. I den mån de berör den här

middagskonversationen får han klara ut dem själv. I den mån de berör grundläggande element i Sveriges utrikespolitik skall han få svar. Han kommer att få det skriftligen. Det är under utskrift, och han kommer att få det i dag.

Men utrikesministern har samma mening som vi andra. De som gång efter gång har ställt den svenska säkerhetspolitiken i tvivelsmål är ju moderaterna. Låt mig ställa tre kortfattade frågor.

Moderaternas studentförbund har föreslagit ett biståndsavtal med NATO. Dess ordförande har sagt att Sverige ingår i västs övergripande försvarssystem. Jag har otaliga gånger frågat: Är ni beredda att ta avstånd från detta? Stöder ni den traditionella neutralitetspolitiken? Är Adelsonn beredd att ge svar i dag?

Heckscher och Bildt skrev att Sovjetunionen inte längre anser sig ha intresse av svensk neutralitet i krig. Är ni beredda att ta avstånd från detta? I vår politik bygger vi ju på att den traditionella svenska uppfattningen är att vår neutralitetspolitik respekteras i vår omvärld.

Er utrikespolitiska expert har i amerikanska tidningar sagt att händelserna i Karlskrona hänförde sig till en sovjetisk marinbrigads verksamhet. Det strider helt mot vår uppfattning och mot militärledningens uppfattning, nämligen att det icke går att nationalitetsbestämma kränkningarna.

Tar ni avstånd från det nämnda uttalandet?

Här handlar det om klara, tryckta uttalanden, som det går att exakt belägga. På alla punkter står de i klar strid antingen med vår neutralitetspolitik eller med vår uppfattning i en avgörande neutralitetspolitisk fråga.

Är herr Adelsonn beredd att ta avstånd från uttalandena på dessa punkter?

Fru talman! I realiteten verkar det som om oppositionen nu tror sig ha funnit någonting som kan förlösa den ur dess oförmåga att ge svar på människornas vardagsfrågor – om jobben, om välfärden, om ekonomin, om framtiden, om regeringsfrågan. Oppositionen kastar sig över personfrågor och affärer, som nu den senaste. Och jag kan förstå det. Under era sex år vid makten ruinerade ni nämligen både landets och de enskilda människornas ekonomi. 1976 hade varje medborgare i Sverige en nettofordran på omvärlden på 500 kr. 1982 hade de en skuld på 17 000 kr. Ni gjorde vår nation allt fattigare. Vi blev en av världens största läntagare. På punkt efter punkt kan man visa på ett land som på några få år rutschat utför och landat i ett ekonomiskt moras.

Det första året efter regeringsskiftet var ett kämpigt år för regeringen men också för vanliga människor. Det var tungt att vända kärran i utförsbacken och börja klara av alla de skulder som ni dragit på landet. Men människornas gemensamma insatser har lyft Sverige. Nu rullar hjulen igen och arbetslösheten sjunker. Sverige är på rätt väg. Det borde föranleda även er att känna en viss glädje, även om man inte kan förvänta sig att ni likt 4 oktoberdemonstranterna skall vifta med vimplar, där det står "Heja Sverige". En sådan glädje kan vi inte skönja, utan ni uppträder bara som dysterkvistar.

I 1982 års valrörelse försökte ni använda de ekonomiska problemen som själva skapat som skäl till att genomdriva försämringar av medborgarnas trygghet

och välfärd. Era dåliga affärer och de stora underskotten tog ni som intäkt för att försöka skrota den svenska modellen. Men väljarna ville annorlunda. De ville inte ha några karensdagar. De ville inte försämla arbetslöshetsförsäkringen.

Nu kommer ni med precis samma förslag: Sämre sjukförsäkring, sämre arbetslöshetsersättning, nedskärningar i den kommunala servicen, nya pålagor för löntagarna genom borttagande av rätten till avdrag för fackföreningsavgifter. Nu är det alltså öppet och uttalat fråga om att skära i tryggheten för att få råd att ge skattelättnader till dem som har det bäst ställt.

Detta är den kalla egoismens budskap som moderaterna med de andra i släptåg nu torgför. I klartext innebär moderaternas förslag en gigantisk inkomstomfördelning från pensionärer och vanliga löntagare till höginkomsttagare.

Den som tjänar en halv miljon får sänkt skatt med 43 000 kr. Därtill kommer slopad fastighetsskatt, sänkt förmögenhetsskatt, slopad begränsning av underskottsavdragens värde. Det betyder i många fall åtskilliga tiotusental kronor till.

Dessa skattesänkningar skall betalas av pensionärerna genom att hemsamariter och färdtjänst dras in. De skall betalas av idrottande barn och ungdomar genom att bidragen till exempelvis knattelagen, idrottsföreningar och ungdomsorganisationer skärs ned. Det drabbar hårt och obönhörligt ungdomsidrotten i det här landet. De skall betalas av kvinnor som tvingas bort från arbetslivet, då de kommunala nedskärningarna drabbar barnomsorgen. De skall betalas av de sjuka genom sänkt sjukersättning, av de arbetslösa genom försämlad arbetslöshetsersättning och minskade anslag till arbetsmarknadspolitiken, av alla som åker tåg och buss genom minskade anslag till SJ och nedskuren kollektivtrafik, av löntagarna genom att rätten till avdrag för fackföreningsavgifter slopas.

Kort sagt: Alla dessa omfördelningar till de välbeställda skall betalas av alla dem som byggt upp vårt välstånd och som tillsammans tagit ansvar för Sverige i vår kamp att föra landet ur den ekonomiska krisen, ett jobb där vi håller på att lyckas.

Det är inte konstigt att ni inte vill tala om detta. Det är inte konstigt att ni flyr till att hetsa mot personer och till mer eller mindre uppumpade affärer. Men vi säger: En sådan systemförändring av Sverige säger vi nej till! Den svenska modellen, vår kamp för sysselsättning och social trygghet skall värnas och utvecklas i stället.

Anf. 12 ULF ADELSON (m) replik:

Fru talman! Den svenska modellen har lett ytterligare 200 000 människor till att söka socialbidrag. Är statsministern nöjd med detta? Är statsministern nöjd med att vi som ensamt land har det högsta skattetrycket, att vi har den största offentliga sektorn, att vi har den högsta inflationstakten av alla jämförbara industriländer?

Var människa med ekonomisk insikt inser vad det kan leda till. Jag är inte förvånad över statsministerns statiska synsätt – ni vill ju icke tala om

framtiden utan har enbart en statisk syn. Det är lätt att ta fram siffror, som finansministern gjort, när det gäller en sänkning av marginalskatten vilka visar att i det statistiska perspektivet får de högre inkomsttagarna mest. Men vill man göra någonting åt marginalskatterna är detta en nödvändighet, och vill man åstadkomma dynamik måste man göra detta.

Ni skulle väl kunna trösta er med att ni kanske borde ha kvar den person som har en halv miljon i inkomst i stället för att han flyr från Sverige, dvs. vara kvar här och betala hundratusentals kronor i skatt i stället för att betala mindre skatt och då till Storbritannien. Jag ömmar inte speciellt för dessa människor, Olof Palme, för de klarar sig. Det finns inte en person som har en halv miljon eller mer i inkomst som inte klarar sig väl, men jag har ett intresse: att han skall vara kvar i Sverige, att han skall vara kvar och arbeta och satsa sina pengar här, att han skall ordna arbete här, inte i England, Schweiz, Västtyskland eller Frankrike utan i Sverige.

Jag faller inte en krokodiltår över miljonärer, de klarar sig utmärkt och de har alltid chansen att slå sig fram och är välkomna till andra länder. Det gäller att ha dem kvar. Olof Palme. Rid ni på avundsjukans Höga visa, sjung dess vackra sång, Olof Palme, för det är er främsta styrka. Men dynamiken i en ekonomisk politik inser inte det socialdemokratiska partiet. Den enda som skymtat ljuset är er finansminister, men han får förmodligen inte publicera en bok till.

1982 övertog socialdemokraterna regeringsmakten. – En utrikespolitik under ledning av trion Olof Palme, Lennart Bodström och Maj Britt Theorin har skakat Sverige med ett antal affärer som aldrig tidigare efter andra världskriget. Vi har haft BPA-affären i Algeriet, köpet av Iran-olja, Vietnambiståndet och -tvångsarbetet, krediter till Nicaragua, Fermaffär, Bahraffär, Bildtaffär och Bodströmaffär. Vi har fått dementi på dementi på dementi från den socialdemokratiska dementimaskinen. Statsrådsberedningens tjänstemän har fått order att skriva dessa dementier, statsråden har dementerat, herr Palme har dementerat och andra har dementerat. Ursäkta, men vi tror inte på era dementier längre.

En av dessa affärer gällde frågan om dubbla budskap. Frågan i dag är just om det föreligger ett dubbelt budskap: det ena, det som utrikesministern nämner i sina tal och som är regeringens officiella politik – och jag instämmer självfallet i statsministerns deklaration –, och det andra som kommer fram mellan skål och vägg och som egentligen är vad man innerst inne tycker.

Vi skall kräva besked av varandra. För någon tid sedan skrev en socialdemokratisk förtroendeman i Stockholm en artikel i en Stockholmstidning. Vederbörande föreslog svensk anslutning till NATO. Jag har inte begärt, Olof Palme, att statsministern skall ta avstånd från denna socialdemokratiska förtroendeman, för jag begriper att förtroendemannen inte talade för det socialdemokratiska partiet. Jag trodde också att statsministern förstod att Studentförbundets uppfattning inte är vårt partis uppfattning. Vi tog avstånd från ståndpunkten i fråga redan under nedrustningsdebatten, men jag skall, om statsministern vill, gärna göra det igen.

Vad värre är är att statsministern i dagens debatt inte har rätat ut de

frågetecken som finns. Han har valt att stå fast vid sin förtroendeförklaring när det gäller utrikesministern och vid sin beskrivning av denne som klar, fast och distinkt. I omvärlden kan detta uppfattas som ett tyst medgivande att de innersta tankar som utrikesministern har givit uttryck åt också är regeringens uppfattning i själ och hjärta. Tyvärr har den här debatten inte förändrat den bilden. Vi talar ju inte här om en eller annan journalist. Det är oss ovärdigt att i kammarens talarstol gå till angrepp mot journalister. Det är ju Sveriges trovärdighet det här gäller.

Jag är ledsen att behöva säga: Vi tror inte på dessa dementier. Vi tvingas tyvärr konstatera att utrikesministern har gått för långt, och han har gjort det klart. Det finns inga utvägar, inga ursäkter, inga undanflykter som kan reparera, återställa eller förnya förtroendet. Och här är vår uppfattning entydig. Utrikesministern har förverkat sitt förtroende och måste gå. Statsministern har haft möjlighet att lösa denna fråga på det sätt många – säkert också inom hans eget parti – ansett vara bäst. Men jag förstår väl att det inte har varit en lätt uppgift, eftersom det handlar om en nära personlig vän, som statsministern själv har handplockat till sin regering.

Det finns inga personliga känslor gentemot Lennart Bodström – han är en bra människa, och det finns inget att säga gentemot honom personligen. Men jag säger som statsministern när han var oppositionsledare sade om ett annat statsråd: *Man kan vara en bra och hygglig person utan att för den skull alltid passa till den post som statsråd man fått.*

Sveriges intressen måste i sådana här sammanhang alltid gå först. Det går inte att vifta undan vad som skett med enkla dementier: Det som har skett har skett – vi beklagar det.

Det finns ingen annan utväg.

Fru talman! Jag yrkar därmed i enlighet med 12 kap. 4 § regeringsformen att riksdagen förklarar att statsrådet och chefen för utrikesdepartementet Lennart Bodström icke har riksdagens förtroende.

Yrkande om misstroendeförklaring

Anf. 13 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Det av Ulf Adelson med instämmande av Thorbjörn Fälldin och Bengt Westerberg framställda yrkandet om misstroendeförklaring mot utrikesminister Lennart Bodström har dessutom biträttats av Lars Tobisson (m), Jörgen Ullenhag (fp), Jan-Erik Wikström (fp), Karin Söder (c), Olof Johansson (c), Staffan Burenstam Linder (m), Björn Molin (fp), Rune Gustavsson (c), Bertil Jonasson (c), Britta Hammarbacken (c), Per-Olof Strindberg (m), Ingemar Eliasson (fp), Kjell Mattsson (c), Rolf Clarkson (m), Karin Ahrland (fp), Karl Boo (c), Tage Sundkvist (c), Rolf Dahlberg (m), Kerstin Anér (fp), Einar Larsson (c), Nils Carlshamre (m), Gunilla André (c), Ingrid Sundberg (m), Eric Hägelmark (fp), Arne Fransson (c), Linnea Hörlén (fp), Arne Andersson i Ljung (m), Elver Jonsson (fp), Carl Bildt (m), Börje StenSSon (fp), Bo Lundgren (m), Knut Wachtmeister (m) och Kerstin Ekman (fp).

36 ledamöter har alltså förenat sig om detta yrkande.

Då de i regeringsformen 12 kap. 4 § föreskrivna förutsättningarna för

yrkandets prövning sålunda föreligger kommer det anhängiggjorda ärendet om misstroendeförklaring mot utrikesminister Lennart Bodström att bordläggas vid slutet av detta sammanträde. Talmannen kommer då att ange tidpunkt för omröstningen om misstroendeförklaringen.

Anf. 14 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Fru talman! Till det framställda yrkandet vill jag foga att yrkandet – tvärt emot vad statsministern säger – inte är ett uttryck för någon partipolitisk aktion.

Det är helt enkelt så att vi inom centern – och jag känner mig övertygad om att det gäller också de båda andra partierna – anser att det icke får råda minsta tvivel om den av statsministern mycket klart formulerade utrikespolitiska deklARATIONEN, som har min fulla anslutning, och om genomförandet av den politiken; utrikesdepartementets ledning får inte, det må vara vid middagar eller vid andra samtal, göra påståenden som går stick i stäv med den politiken.

För centerns del kan jag hänvisa till att vi vid många tillfällen har lagt ner möda på att kyla ner debatten om utrikespolitik just i syfte att nå samstämmighet. Att vi anser det som nu skett vara så allvarligt är skälet till att vi medverkar vid framställandet av detta yrkande.

Till Lars Werner vill jag säga att skälet till att vi föreslår att vattenkraftsdel och den lokala distributionen av Vattenfall skall säljas ut är att man den vägen kan skapa en uthållig effekt på budgeten, som leder till att underskottet efter genomförandet blir ca 10 miljarder kronor lägre än eljest. Genom att vidta sådana åtgärder slipper man ifrån annars nödvändiga och smärtsamma besparingar. Det är alltså det avgörande skälet för oss. Det finns ingenting som motsäger att inte verksamheten för Vattenfalls del efter denna operation skall bli lika effektiv och framgångsrik som den är i dag.

Olof Palme försöker bygga upp hela sin ekonomisk-politiska betraktelse på att Sverige skulle ha varit ruinerat – det var faktiskt det ord han använde – när socialdemokraterna övertog regeringsansvaret 1982. Han beskriver hurusom budgetunderskottet hade ökat osv. Vad Olof Palme och andra förtiger är den kraftiga ökning av budgetunderskottet som skedde under socialdemokraternas första regeringsår och även därefter. Trots högkonjunktur har statsskulden ökat dramatiskt sedan ni övertog regeringsansvaret. Räntan på denna snabbt ökade statsskuld blir en allt större och tyngre post i varje års budget. Det är ett måste att få ned budgetunderskottet – det kommer ingen ifrån.

Det finns en fundamental skillnad mellan socialdemokraterna och oss även i år. När vi år 1982 hade regeringsansvaret talade vi om för Sveriges folk att det var nödvändigt att vidta nedskärningar. Ni socialdemokrater sade att det inte var nödvändigt, utan att ni i regeringsställning skulle föra en expansivare politik och ge pensionärerna de och de förmånerna. Ni sade att byggandet skulle ökas, att reallönerna skulle återställas och inflationen bekämpas. Nu vet alla pensionärer vad som hände när ni fick regeringsansvaret. Vad säger byggnadsjobbarna? Byggnadet har ju gått ner ännu mer. Inflationen, som är

plågsammast för de egendomslösa och dem med små inkomster, håller i sig.

Det står dock fullt klart att Olof Palme har bestämt sig för att göra på samma sätt i denna valrörelse som i 1982 års valrörelse. Han kommer att kritisera alla åtgärder som kan vidtas för att minska budgetunderskottet, för att efter valet – om nu socialdemokraterna vinner det – på nytt klippa till. Vilka kommer då att drabbas? Blir det pensionärer, löntagare, småföretagare eller barnfamiljer? Om det har vi inte fått några besked, men alla har vi anledning att känna oro över vad som då kan hända.

Vi kommer att fortsätta att ge klara besked före valet. Det är den stora skillnaden mellan socialdemokraterna och oss.

Anf. 15 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Statsministern har i dag haft tillfälle att besvara de frågor som vi borgerliga partiledare har ställt med anledning av utrikesministerns uttalanden till sex journalister. Jag har redan sagt att jag anser att den principdeklaration som statsministern har gjort om utrikespolitiken är tillfredsställande. Det finns inga delade meningar på den punkten. Däremot har han inte tagit avstånd från de kommentarer som utrikesministern har gjort på alla andra punkter som inger osäkerhet och oro när det gäller den svenska säkerhets- och utrikespolitiken. Det får inte finnas någon tvekan om fastheten och kontinuiteten i den svenska utrikespolitiken. Dess främste uttolkare vid sidan av statsministern är utrikesministern. Efter vad som nu hänt har Lennart Bodströms möjligheter att på ett trovärdigt sätt företräda svensk utrikes- och säkerhetspolitik undergrävts. Mot den bakgrunden har vi inte sett någon annan möjlighet än att instämma i det yrkande om misstroendeförklaring som Ulf Adelsohn har väckt.

Det har vidare kommit till min kännedom att den konspiration mellan sex journalister som Olof Palme har talat om nu har utvidgats till att omfatta sju. Natten mellan lördag och söndag blev Lennart Bodström enligt uppgift – jag har inte kunnat kontrollera uppgiften med Lennart Bodström själv – uppringd av en journalist på Expressen som läste upp det TT-referat av samtalet som gick ut, och enligt vad journalisten på Expressen uppger har Lennart Bodström då inte haft några invändningar mot TT-referatet. Det må vara att också den journalisten ingår i den här stora konspirationen, men det kan ändå finnas anledning att lämna denna uppgift.

Olof Palme sade i sin replik att det hade varit bättre om vi kunnat tala om den ekonomiska utvecklingen och att det från vår sida inte skulle finnas en önskan att diskutera den ekonomiska utvecklingen och den ekonomiska framtiden. Om Olof Palme hade varit här inne i kammaren när jag höll mitt huvudanförande, så hade han funnit att den övervägande delen av det anförandet faktiskt handlade just om ekonomi och om det tal som Olof Palme höll för ett par veckor sedan nere i Malmö inför verkscheferna. Det finns alltså ingen som helst ovilja från vår sida att diskutera de ekonomiska frågorna. Jag måste emellertid erkänna att det blir inte mycket till diskussion när man har en statsminister som inte lyssnar och som inte svarar på frågor, utan som bara läser upp på förhand skrivna deklARATIONER.

Men jag vill nu en tredje gång ta upp en av de avgörande frågorna inför valet. Olof Palme sade inför valet 1982 att det var en demokratisk skyldighet att tala om, vilka besparingar som man tänkte genomföra. Nu har regeringen i budgetpropositionen meddelat att man *avser* att göra vissa utgiftsbegränsningar under de kommande åren, och dessutom har man aviserat att det kommer att bli nödvändigt med skattehöjningar. Därför blir min fråga till Olof Palme: Vilka besparingar planerar den socialdemokratiska regeringen att göra ifall man får fortsatt förtroende av väljarna, och vilka skatter kommer att höjas? Det skulle vara en stor brist för debatten inför valet, om de frågorna kvarstår obesvarade efter den här debatten.

I mitt huvudanförande tog jag som sagt upp det tal som Olof Palme höll nere i Malmö inför verkscheferna för ett par veckor sedan och som innebar ett enda långt och stort angrepp på allt vad enskild verksamhet inom omsorger, vård och utbildning heter. Och jag riktade en uppmaning till Olof Palme att be alla de tusentals människor som ägnar sitt liv åt de här verksamheterna om ursäkt. Det skulle vara snyggt om Olof Palme i sin sista replik här i kammaren kunde vända sig direkt till dessa människor, av vilka säkert många nu med förväntan sitter framför TV-apparaterna, och be om ursäkt för de övertramp som skedde i talet nere i Malmö.

Jag upprepar alltså mina frågor till statsministern: Vilka besparingar kommer den socialdemokratiska regeringen att göra om man får sitta kvar? Vilka skattehöjningar har vi att se fram emot efter valet 1985 ifall ni får förnyat förtroende? Och är Olof Palme beredd att be de tusentals människor som är engagerade i privata daghem, enskilda vårdhem, privata skolor och liknande om ursäkt för det mycket oförsämda och osakliga angrepp som han riktade mot dem i sitt tal nere i Malmö?

Anf. 16 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Vi skall väl diskutera en del andra frågor än ubåtar och sådant.

Jag ställde i mitt första anförande en fråga till statsministern om arbetslöshet. Den gällde det vi gjorde upp om i höstas, att under sex månader skaffa 35 000 nya jobb åt människor. Det skulle kosta omkring 1,7 miljarder, som skulle tas ut i form av höjd bensinskatt. Jag ställde frågan: Varför har ni strukit detta i årets budget? Det kan inte vara så att ni räknar med mindre arbetslöshet nu.

Vi kräver att de insatser vi gjorde upp om då skall med även i årets budget. Mina frågor är: Varför tar ni bort detta? Och var finns de pengarna? Skall de användas enbart för att täcka budgetunderskottet?

Låt mig sedan återkomma till de borgerliga partierna och deras förslag. Ni har nu betat av middagsbordet på Dagens Nyheter och t. o. m. krävt Lennart Bodströms avgång – även om det tog några timmar för kandidaten till statsministerposten att ansluta sig till den gamle statsministerns förslag om avgång. Det är ungefär som att kasta in jästen efter degen.

Men ni kan väl ändå tala om vad er politik innebär för vanliga människor. Det går inte bara att säga – när vi kritiserar er för att era skatteförslag innebär skattelättnader på över 1 000 kr. för en som nödgas svälta sig fram på en

kvarts miljon om året – att det är ett uttryck för den svenska avundsjukan. Tala i stället om vad det skulle innebära för en städerska att Ulf Adelsonh får 10 000–15 000 kr. i skattelättnad. Eller Thorbjörn Fälldin: Är det att stödja kroppsarbetarna att försäkra sjukförsäkringen, att bestraffa LO-grupperna genom att ta ifrån dem 1 200 kr. om de är sjuka en vecka? Du som i valrörelsen talade om blåblusens folk!

Jag har glömt vad jag frågade Bengt Westerberg om, men det handlade om jämställdhet. Han kommer väl inte att svara nu heller!

Sedan vill jag ta upp en fråga som Thorbjörn Fälldin svarade mycket kort på, nämligen centerns förslag att sälja ut vattenkraften. Det skall man göra för att klara budgeten, sägs det. Det var intressant, Thorbjörn Fälldin! Det är ungefär som att sälja ut bordssilvret för att betala maten om man har bjudit folk på middag. Eller att Thorbjörn Fälldin skulle sälja ut sitt hemman för att klara räntorna.

Bakom min fråga låg det förhållandet att många, som i likhet med mig och Thorbjörn Fälldin kämpade för linje 3, dvs. en avveckling av kärnkraften, känner oro inför centerns förändrade positioner. Många uppfattar det som om centern har börjat svänga eller i vart fall är på väg att ompröva sin ställning i energifrågan, och många tolkar det som en anpassning till kärnkraftsvännerna inom det borgerliga lägret. Thorbjörn Fälldin svarade inte på detta. Förmodligen bestrider han de här påståendena. Och jag skulle egentligen vilja tro honom på hans ord, om det nu inte vore så att politiken när det gäller vattenkraft och politiken när det gäller kärnkraft är delar av vår totala energipolitik.

Vad centern föreslår är alltså att samhället skall avhända sig kontrollen över energiproduktionen så när som på den ur säkerhetssynpunkt och ekonomiska aspekter mycket äventyrliga kärnkraften. Vilka konsekvenser får det för energipolitiken? Hur påverkar det förutsättningarna för avveckling av kärnkraften?

Jag tror att det skulle vara bra om Thorbjörn Fälldin kan skingra alla misstankar genom att ta tillbaka detta illa genomtänkta förslag. Jag tror nämligen att det är det enda sättet på vilket centern kan ändra människors uppfattning om vart partiet är på väg i dag.

Anf. 17 Statsminister OLOF PALME:

Fru talman! Först helt kort till Bengt Westerberg: Jag sade att det var odemokratiskt att först säga att vi skall spara 12 miljarder kronor – jag tror att det var den summan – och sedan inte tala om vad det innefattade. Det var vad ni sade inför valet, och det var odemokratiskt. Vi kommer att bedriva ett normalt hårt budgetarbete framöver för att fortsätta att röja upp efter det utomordentligt inkompetenta jobb som Bengt Westerberg gjorde som statssekreterare i finansdepartementet.

Ulf Adelsonh började sin första replik utomordentligt hätskt genom att säga att jag inte talade för gruppen. Han inledde sin andra replik utomordentligt hätskt genom att angripa socialdemokratisk utrikespolitik. Han nämnde därvid den s. k. Fermaffären, dvs. Svenska Dagbladet-affären, då

man anklagade oss för dubbla budskap. I månader spelade Adelson pajas med beskyllningarna mot oss på den punkten. Eftersom vi hade tillgång till stenografiska referat kunde vi i det avseendet slå Adelson och hans kumpaner sönder och samman.

Därefter angrep Ulf Adelson utrikesministern och säkerhetspolitiken. Sedan fick vi höra Thorbjörn Fälldin även i denna fråga traska patrullo efter moderaterna. Han liar sig alltså med moderaterna, med det parti där man har folk som säger att vi skall sluta biståndsavtal med NATO, som vill gå in i EG, som säger att Sovjet inte tror på vår neutralitetspolitik, som ibland näst intill vill starta krig med Sovjetunionen och säger att vi skall befria Östeuropa, som högg honom i ryggen hela tiden när han var statsminister och som nästan bokstavligen skar halsen av hans försvarsminister. Väl bekomme, Thorbjörn Fälldin!

Det här gäller inte Lennart Bodström; det här gäller svensk säkerhetspolitik – tro inte annat! Det hade gällt Bodström om han verkligen givit uttryck för en uppfattning som allvarligt stred mot vår säkerhetspolitik. Det har han inte gjort. Därför stöder vi honom. Därför ställer vi oss bakom honom – det är rent moraliskt fullkomligt omöjligt att låta en människa drabbas av den här typen av människojakt och partipolitiska manövrer.

Men därmed har också broarna rivits när det gäller säkerhetspolitiken. Jag beklagar det mycket djupt. Det betyder att ni söker strid över hela fältet. Det betyder att man måste säga att ett regeringsskifte skulle innebära en förändring av Sveriges utrikespolitik och enligt min mening en allvarlig fara för Sveriges fred och för den politik som har vunnit burspråk i vårt land. Jag beklagar det. När ni söker striden tvekar vi socialdemokrater icke ett ögonblick att ta den. Vi viker icke en millimeter av ett steg när det gäller att hävda Sveriges neutralitet, när det gäller att hävda Sveriges oberoende och Sveriges fred, när det gäller att konsekvent fullfölja den politik som givit vårt land fred i 170 år. Ni må söka striden – det är ni som har gjort det – vi står för vår politik och för Sveriges neutralitetspolitik.

Det här har också en vidare syftning. I år är det inte bara fråga om kompetens. Det blir på många sätt ett vägval för vårt land, ett val mellan den socialdemokratiska krisbekämparpolitik som på tre år vänt utvecklingen i vårt land rätt och den borgerliga krissskaparpolitik som på sex år skapade ett gigantiskt budgetunderskott, ökande arbetslöshet och inflation.

Men det är mer än kompetens och handlingskraft. Det är också en fråga om samhällssystem och samhällsmoral. Tydligare än på länge står två ideologier, två värdesystem, mot varandra. Enkelt uttryckt står valet mellan folkhemmet och klassamhället. Den ena ideologin är socialdemokratin, den som också kallas folkhemmet eller den svenska modellen. Den bygger på solidaritet och samverkan. Den tillmäter alla medborgare lika betydelse i samhället och vill därför ge alla lika rätt till ekonomisk trygghet, social delaktighet och personlig utveckling. Den kräver att vi tar ansvar för varandra och bygger samhället under ömsesidig hänsyn.

Kring denna modell har det i åtskilliga decennier rått betydande enighet i svensk politik. De borgerliga mittenpartierna har sedan 1950-talet i nästan

allt väsentligt anslutit sig till denna modells grundritningar. Inför denna breda uppslutning har den moderata oppositionen länge fått göra en visserligen muttrande men dock halt.

I dag är läget radikalt förändrat. Nu kräver moderaterna alltmer högljutt en systemförändring, som de säger, och mittenpartierna orkar eller vågar inte längre stå emot utan låter sig svepas med av högervindarna. Mot folkhemsmodellen står nu högermodellen, den modell som ger mest åt dem som redan har och kräver mest av dem som har minst att avstå, den modell som menar att kapitalägare och företagsledare arbetar bättre om man ger dem ekonomiska extra förmåner, medan vanliga löntagare kan förmås till de nödvändiga arbetsinsatserna bara genom hot om lägre löner, sämre anställningsvillkor och sämre sociala förmåner samt hot om större arbetslöshet.

Denna högerideologi bygger på en i grunden mycket pessimistisk människosyn. Den förnekar möjligheten att bygga samhället på humanismens och människovärdets grund. Den förutsätter att människorna saknar förmåga och vilja att leva sig in i andras situation, förmåga att ta hänsyn till andra och vilja att samarbeta kring gemensamma behov.

Mot denna högerideologi står arbetarrörelsens gamla värderingar om jämlikhet, broderskap och ansvarstagande för varandra samt övertygelsen att samhället blir bäst om vi alla på lika villkor får vara med och forma det. Det var denna folkhemstanke som en gång byggde det svenska välfärdssamhället. Det var denna beredskap till gemensamma ansträngningar som förde fram Sverige i första ledet bland industrinationerna lika väl som den nu har hjälpt oss att ta oss upp ur det sena 1970-talets ekonomiska problem.

Det är i denna samhällssyn, i denna tro på att människor i sitt handlande styrs av förnuft och medkänsla, som vi kan finna lösningar på dagens problem och bygga välfärdssamhället än starkare, än mänskligt rikare och varmare. Det är med dessa utgångspunkter och på denna ideologi som vi kommer att ge oss i kast med arbetslöshetens och trygghetens problem men också med de hot mot miljön som kapprustningarna och kärnvapenarsenalerna utgör och med de hot som de stora orättvisorna i fördelningen av jordens tillgångar mellan fåtalet rika och flertalet fattiga nationer innebär. Det är en sammanhängande ideologi.

Motsättningarna har blivit större, allteftersom mitten tappar sin identitet och alltmer drivs åt höger. Men till för en liten stund sedan trodde jag ändå att det fanns tillräckligt starka band som band oss samman när det gäller värnet av den svenska neutralitetspolitiken. Nu river ni broarna. Jag beklagar detta djupt, men vi socialdemokrater tvekar inte en sekund att ta på oss ansvaret för att värna Sveriges oberoende och fred även i strid med en borgerlig opposition.

I detta anförande instämde Lilly Hansson, Georg Andersson, Hagar Normark, Arne Nygren, Marianne Ståhlberg, Martin Segerstedt, Sven Lundberg, Frida Berglund, Bruno Poromaa, Sten-Ove Sundström, Kerstin Nilsson, Åke Selberg, Sören Häggroth, Margareta Winberg, Bengt-Ola Rytta, Yngve Nyquist, Bo Södersten, Inger Hestvik, Göran Magnusson.

Iréne Vestlund, Olle Westberg, Wivi-Anne Cederqvist, Berit Oscarsson, Margareta Hemmingsson, Roland Sundgren, Anders Nilsson, Sven Aspling, Gunnar Olsson, Elvy Nilsson, Margot Wallström, Helge Hagberg, Ingemar Konradsson, Håkan Strömberg, Jan Fransson, Sven-Gösta Signell, Lahja Exner, Gunnar Sträng, Rune Carlstein, Ingvar Johnsson, Rune Evensson, Wivi-Anne Radesjö, Inga-Britt Johansson, Sten Östlund, Karl-Erik Svartberg, Tyra Johansson, Lisbet Calner, Lars-Ingvar Sörenson, Kurt Hugosson, Torgny Larsson, Bengt Silfverstrand, Margit Sandéhn, Per Olof Håkansson, John Johnsson, Grethe Lundblad, Eric Jönsson, Kurt Ove Johansson, Lars-Erik Lövdén, Birthe Sörestedt, Nils Svensson, Bo Nilsson, Evert Hedberg, Owe Andréasson, Ulla-Britt Åbark, Gunnar Nilsson i Eslöv, Nils Erik Wååg, Börje Nilsson, Lennart Bladh, Erik Johansson, Yvonne Sandberg-Fries, Mats Olsson, Ralf Lindström, Christer Skoog, Per-Axel Nilsson, Bengt Kronblad, Arne Andersson i Gamleby, Lena Öhrsvik, Birger Rosqvist, Ingvar Björk, Inge Carlsson, Åke Gustavsson, Ingegerd Elm, Helge Klöver, Kjell Nilsson, Ulla Johansson, Lars Hedfors, Sture Thun, Maria Lagergren, Torsten Karlsson, Christer Nilsson, Maj-Lis Landberg, Berit Löfstedt, Ingrid Andersson, Gustav Persson, Gunnar Thollander, Anna Lindh, Margareta Palmqvist, Maj-Lis Löw, Aina Westin, Anita Johansson, Mona Sahlin, Hans Göran Franck, Sture Palm, Anita Modin, Lars Ulander, Ulf Lönnqvist, Sylvia Pettersson, Ivar Nordberg, Lennart Andersson, Gerd Engman, Erkki Tammenoksa, Margareta Persson, Oskar Lindkvist, Monica Andersson, Thure Jadestig, Gunnar Ström, Bo Forslund, Rune Jonsson, Stig Olsson, Bengt Wiklund, Ing-Marie Hansson och Stig Alemyr (alla s).

Anf. 18 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Vi har just lyssnat till något lika sorgligt som ynkligt. I en utomordentligt allvarlig situation har statsministern inte velat lämna raka svar på ställda frågor utan i stället försökt att komma undan med slingerbultar och misstänkliggöranden av omdömesgilla yrkesmän. I sin slutreplik förlorade han fullständigt balansen, när han förklarade krig mot oss som försvarar den traditionella säkerhetspolitik som givit Sverige en långvarig fred i frihet.

Vad kan orsaken vara? Jo, enligt vad som läckt ut från det socialdemokratiska partikansliet planeras en valrörelse som skall gå på tre ben. Det ena är talet om att Sveriges ekonomi är på rätt väg, det andra att endast socialdemokraterna kan ge fred och nedrustning och det tredje att de borgerliga partierna är hopplöst splittrade. Men nu har den socialdemokratiska offensiven kommit av sig. I det andra benet har det uppstått en svår muskelbristning, och det tredje har drabbats av kramp.

Statsminister Palme bestrider inte vad utrikesministern har sagt. Det går nämligen inte att göra det med trovärdighet. Däremot säger han sig veta att Lennart Bodström inte har någon annan uppfattning än regeringen i dess helhet.

Alla vet att Lennart Bodström inte har någon egen uppfattning i

utrikespolitiska frågor. Han utsågs för att vara statsministerns handgångne man. Med Olof Palmes eget resonemang kan den obehagliga slutsatsen bli att utrikesministern med sina oförsiktiga uttalanden råkat avslöja vad statsministern innerst inne tänker.

Socialdemokraternas valstrategi haltar nu betänkligt. Avsikten var att singla ut oss moderater och stämpla oss som opålitliga i utrikespolitiskt avseende. I stället ordnar regeringen själv till ytterligare en av dessa affärer som vi moderater har kritiserat för att äventyra tilltron till Sveriges traditionella säkerhetspolitik. I det här sammanhanget står de borgerliga partierna eniga i sin kritik mot regeringens uppträdande på det utrikespolitiska fältet.

Fru tälman! I TV:s valvaka 1982 förutsade jag, att den socialdemokratiska regering som kunde väntas bli en följd av valutgången bara skulle bli en treårig parentes. Den prognosen grundade jag på bedömningen att socialdemokratisk politik inte kan lösa de problem som de utvecklade industriländerna nu brottas med.

Det är ingalunda så, att högervinden här mojnat och börjat vända, vilket den socialdemokratiska partisekreteraren med jämna mellanrum vill få oss att tro. I med Sverige jämförbara länder reses kraven allt starkare på mindre statlig styrning och mer frihet för den enskilde medborgaren.

Ett tydligt exempel är USA. Vid det här laget står det väl klart för alla utom de ideologiskt mest förblindade att Ronald Reagan inte är någon reaktionär amatörpolitiker som förför väljarna med gamla skådespelartrick. Han personifierar i stället en bred folklig rörelse, som förenar ekonomisk liberalism och moralkonservatism. Hans återval som president säkrades genom ett starkt stöd från breda grupper av arbetare och tjänstemän. Den stora framgången bygger på en djärv men så här långt framgångsrik ekonomisk politik. Intressant nog börjar nu allt fler ekonomer ifrågasätta, om inte den höga dollarkursen kan förklaras med att den amerikanska ekonomin visar en så mycket större flexibilitet och vitalitet än vad som förekommer i Europa.

Margaret Thatcher var annars först från den nya högern med att vinna ett val och också bli omvald. När den nya konservativa regeringen trädde till i Storbritannien fick den gripa sig an med stora ekonomiska problem. Fortfarande är arbetslösheten hög, men på andra punkter har åtskilligt utträttats. Balans råder i utrikeshandeln, budgetunderskottet är bland de lägsta i Europa, och utvecklingen av produktivitet och reallöner är snabb. Genom utförsäljning av statliga företag och kommunalt ägda bostäder sprids ägandet bland medborgarna. Till skillnad från för tio år sedan har gruvarbetarfacket med sina stridsåtgärder inte kunnat avsätta eller ens skaka landets demokratiskt valda regering.

Även den konservativt ledda regeringen i Tyskland klarar sig bra. Särskilt framgångsrik är den ekonomiska politiken, som bl. a. genom en stram finanspolitik lyckats få ned inflationstakten till endast 2 %. Här, liksom i de förut nämnda länderna, är vänsteroppositionen vilsen och splittrad.

Socialismens svårigheter att hantera dagens realiteter framträder också

tydligt i Frankrike. Efter valsegern 1981 satsade president Mitterrand på traditionell efterfrågestimulans genom offentlig utgiftsexpansion, på arbetstidsförkortning och förstatligande av storföretag och banker. Dessa åtgärder ledde till snabb inflation, upprepade devalveringar och – raka motsatsen till vad som var huvudsyftet – ökad arbetslöshet. Regeringen tvingades lägga om kursen i åtstramande riktning. Nu dras industristödet in, nu bekämpas inflationen och nu skall budgetunderskottet ner, även om det sker till priset av en tillfälligt ytterligare höjd arbetslöshet. Presidenten har själv proklamerat som det främsta målet för sin politik att sänka skattestrycket med 1 procentenhet om året, inte bara 1985 utan även under resten av mandatperioden. Men det är betecknande att hur socialisterna än anstränger sig, drar en klar majoritet av det franska folket den slutsatsen att borgerliga partier bäst kan svara för den önskvärda återgången till marknadsekonomi.

Fru talman! Den här debatten har ju redan kommit att handla mycket om utrikes ärenden, och det är kanske dags att vända hemåt. Men på vägen skulle jag vilja stanna till i Danmark, där man ungefär samtidigt med oss här i Sverige bytte regering hösten 1982. Då hade en socialdemokratisk regering sett till att den danska ekonomin befann sig mycket längre ned i utförsbacken än den svenska. En devalvering låg närmare till hands där än här. Men den nya borgerliga regeringen under en konservativ statsminister avstod från denna politiskt bekväma utväg med hänvisning till den förstoring av utlandsskulden som skulle bli följden. I stället satsade man på samma politik som vi moderater samtidigt förordade för Sverige, nämligen att med hjälp av åtstramningsåtgärder först återställa den inhemska balansen. Det resultat som nu kan avläsas talar vid en jämförelse med Sverige till Danmarks förmån på snart sagt alla punkter. Den ekonomiska tillväxten är snabbare. Man har med verkliga utgiftsnedskärningar lyckats begränsa budgetunderskottet mer än här. Den rekordhög räntan har förts ned under den svenska nivån, och inflationstakten är avsevärt lägre. Arbetslösheten har planat ut och börjat vända nedåt. Industrins investeringar ökade förra året med ca 50 %, och det råder en allmän framtidstro och pånyttfödelse i danskt näringsliv. Den danska kronan, som regelbundet devalverades under den socialdemokratiska regeringsperioden, är nu den starkaste valutan inom EG.

Detta visar, fru talman, att den danska borgerliga regeringen gjort betydligt mer utifrån sina sämre förutsättningar för att rätta till grundläggande obalanser än vad den socialdemokratiska regeringen åstadkommit under motsvarande tid i Sverige. Herrar Palme och Feldt har mest ägnat sig åt att skjuta problemen på framtiden och därmed försvårat deras lösning. Inflationen är minst dubbelt så snabb här som i våra viktigaste konkurrentländer. Arbetslösheten har aldrig varit så hög ens i en lågkonjunktur, och statsskulden växer i en takt av 100 miljarder om året.

Men till dessa problem finns det anledning att återkomma i finansdebatten om tre veckor. Jag skall därför här i dag uppehålla mig vid de räkneövningar och kommentarer som gjorts med anledning av det moderata budgetalternativet. Det finns de som påstår att många skulle förlora på vår skattepolitik, medan andra menar att vi inte har täckning för våra förslag till sänkta

marginalskatter. Socialdemokraterna hävdar som vanligt dels att vi moderater inte sänker statens utgifter så mycket som vi säger, dels att våra utgiftsnedskärningar leder till social nedrustning och allmänt elände.

Dessa motstridiga kommentarer visar hur svårt det är att bryta sig ur det tankemönster som etablerats i den stagnerande välfärdsstaten med dess omfattande rundgång av skatter och bidrag. Förklaringen till regeringens anklagelser är förstås att den vill avleda uppmärksamheten från sina egna misslyckanden. Vi har redan här i dag kunnat bevittna hur socialdemokraterna när de har något att dölja blåser desto hårdare i stridstrumpeten.

Men det är den socialdemokratiska politiken som systematiskt undergräver tillväxtens drivkrafter och därmed ligger bakom de stora försämringar som drabbat medborgarna under senare år. Reallönen föll 1983 med i genomsnitt 4 % och 1984 med ca 1 %. Någon reallöneökning blir det inte heller i år, ens med regeringens optimistiska prognos för löne- och prisutvecklingen.

Den försämrade köpkraften förklarar varför hushållssparandet under senare år har sjunkit ner mot noll. Detta är ett utslag av den nya fattigdomen, som innebär att särskilt barnfamiljerna tvingas ta av de besparingar man har för att klara sig. De som inte har sådana tvingas söka socialbidrag. LO-tidningen hade för några dagar sedan ett av sina skakande reportage, som denna gång visade hur antalet socialhjälpstagare vuxit kraftigt efter socialdemokraternas återkomst i regeringsställning.

Den nya fattigdomen är för de flesta inte ett liv i nöd. Snarare tår den sig uttryck i att den ekonomiska handlingsfriheten begränsas. Den nya fattigdomens problem är att en hög beskattning gör människor beroende av bidrag för sin försörjning, samtidigt som de inte kan påverka sin situation med ökade arbetsinsatser.

I vårt budgetalternativ är avvägningen mellan utgiftsminskningar och skattesänkningar så gjord, att hushållens ekonomiska situation inte skall försämrans. Dessutom har det varit vår strävan att hushållens ekonomiska resurser i större utsträckning skall bestå av arbetsinkomster och mindre av bidrag från stat och kommun.

Vårt sätt att resonera kan belysas med förslaget till reformerad sjukförsäkring. En sänkning av kompensationsnivån från 90 till 80 % betyder givetvis att ersättningen blir motsvarande lägre än tidigare – brutto. Men sjukpenningen skall beskattas, och progressiviteten gör att minskningen redan med nu gällande regler inte blir lika stor efter skatt. När vi sänker marginalskatten från t. ex. 50 till 40 %, blir behållningen t. o. m. större än nu.

Vi moderater menar att det inte räcker att sänka marginalskatterna för de högavlönade. Vi syftar verkligen till att det skall bli bättre för alla. Orsaken till att vi vill få ned marginalskatten i vanliga inkomstlägen till 40 % är att vi vill minska de marginaleffekter som drabbar breda grupper till följd av bortfallande bostadsbidrag och stigande daghemsavgifter.

Vår grundläggande strävan är att människor skall få behålla mer av ersättningen för sina arbetsinsatser, så att de inte behöver bidrag för att klara sin försörjning. Sänkta marginalskatter är bästa sättet att minska bidragsbe-

Onsdagen den
6 februari 1985

*Allmänpolitisk
debatt*

roendet och hjälpa stora LO- och TCO-grupper ur fattighedsfällan.

Fru talman! Mot den socialdemokratiska högskattemodellen sätter vi moderater en ordning, där heltidsarbetande tjänstemän och arbetare kan försörja sig med sina egna förvärvsinkomster utan att behöva bidrag från det allmänna. Mot fondsocialism och kollektivism ställer vi upp målet att låta de enskilda medborgarna i ökad utsträckning äga sina bostäder och andelar i det svenska näringslivet. I stället för statlig centralstyrning och byråkrati erbjuder vi färre föreskrifter och förbud som hämmar arbetslust och företagsamhet. I stället för offentliga monopol på barnomsorg, utbildning och vård satsar vi på konkurrens med privata marknadslösningar, som inte bara pressar kostnaderna utan också ger större valfrihet för både konsumenter och yrkesutövare.

Vi är övertygade om att det på snart sagt alla områden går att stärka marknadsekonomin, att det går att begränsa politikernas och byråkraters makt och att vidga människors valfrihet. Det är den politik som stora väljarmajoriteter stöder i andra industriländer. Det är också den politik som kommer att segra i höstens svenska riksdagsval.

Anf. 19 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Låt mig börja med ett par reflektioner.

Statsministern har tid efter annan förordat aktsamhet med orden. Med ryggen mot väggen här i dag använde statsministern ord som har mycket litet gemensamt med denna maning till andra.

Olof Palme valde att tala mer som partiordförande än som statsminister. Som partiordförande har Olof Palme alltid önskat en huvudmotståndare, helst långt till höger. Med utgångspunkt i denna grundfilosofi har Olof Palme åtskilliga gånger försökt placera centerpartiet i den s. k. högerburen, så också i dag. Låt mig bara deklarerar vår absoluta självständighet som politiskt parti, när det gäller utrikespolitiken lika väl som i andra frågor.

Fru talman! Det är naturligtvis litet svårt att efter den överhettade atmosfär som denna kammare i dag har upplevt föra en debatt om den ekonomiska politiken och de frågor som i hög grad angår de många människorna i vårt land. Men det är mycket viktigt att vi är på det klara med utgångsläget för vårt land under de kommande åren, också ekonomiskt. Jag skall något beröra detta.

Som av en händelse är Sverige under den löpande valperiodens sista år, drygt sju månader före valet, återigen på rätt väg, som det heter. Finansministern har hittills i sina presentationer av den svenska ekonomin varit både nöjd och glad. Han har inte helt kunnat dölja sin förnöjsamhet över framgångarna och sin del i dem. Vi gläds naturligtvis med finansministern. Det är positivt att det går bra för Sverige. Men det är viktigt hur man beskriver verkligheten. Därför vill jag något komplettera regeringens framställning av budgeten, göra en del jämförelser med omvärlden, betona förändringarna över tiden och konjunkturutvecklingen samt beröra ett och annat orsakssammanhang.

En siffra som det är väsentligt att svenska folket känner till är tveklöst den

som anger hur vi lyckas hålla balansen mellan inkomster och utgifter i statens affärer. Kort uttryckt har vi räknat från budgetårsskiftet 1982 till kommande budgetårsskifte 1985, som är ganska lätt att förutse, skuldsatt oss med ca 28 000 kr. för varje svensk medborgare. Under denna tid har det i huvudsak varit socialdemokratiskt styre. Denna siffra har i sin tur lett till att räntebördan på statsskulden blivit den näst största utgiftsposten i budgeten. Den är i dag större än det redovisade budgetunderskottet. Detta förhållande är naturligtvis en avgörande förklaring till att vi från centerns sida presenterat ett budgetalternativ med ett budgetunderskott som är ca 10 miljarder kronor lägre än det socialdemokratiska.

Vi anger dessutom hur vi på längre sikt skall omsätta en del av den statliga förmögenheten i pengar för att skära ned skuldbördan på sikt och på ett uthålligt sätt. Det är mot denna statsfinansiella bakgrund som vi vill sälja en del av verksamheten i det statliga Vattenfall, nämligen den som berör vattenkraften. Om vi inte vidtar också den sortens åtgärder, blir nedskärningarna inom de sociala välfärdssystemen ännu större.

Det här är inte märkligare än att vi under krisåren satte in betydande belopp för att rädda de krisdrabbade delar av industrin som enligt vår mening hör fast hemma i det svenska näringslivet. Enligt utredningar räddades på det sättet 75 000 à 100 000 industrijobb, som vi annars inte skulle ha haft i dag. Det kostade stora pengar, skattebetalarnas pengar. Vi tog ansvar för jobben, och vi är varken nu eller i framtiden beredda att släppa målet om full sysselsättning, även om vi som alla vet har utsatts för hård kritik både från det ena och från det andra hållet just därför att vi gjorde dessa räddningsaktioner.

Jag skall inte längre uppehålla mig vid arbetsmarknadspolitik och sysselsättningspolitiken. Bl. a. Börje Hörnlund och Ivar Franzén kommer senare att utveckla dessa frågor och då också det omdebatterade förslaget om försäljning av Vattenfalls vattenkraft och uppdelningen av affärsverket i fyra olika bolag. Däremot skall jag senare återkomma till sambandet mellan åtgärderna i det förslaget och energipolitiken.

Vad det här till sist handlar om är hur vi bäst använder tillgängliga resurser i vårt land på ett uthålligt och därmed resursbevarande sätt, men också så effektivt som möjligt. I det långa tidsperspektivet måste vi rätta mun efter matsäcken, inte konsumera mer än vi förmår att producera och inte vältra över bördorna på grund av vår konsumtion på kommande generationer. Till sist handlar det om att bevara det sociala välfärdssamhälle som vi byggt upp i det här landet under, i huvudsak, stor politisk samstämmighet.

Att ta ansvar i nuet för framtiden och att komma till rätta med bl. a. de samhällsekonomiska obalanserna kräver en medveten fördelningspolitik. En sådan politik innebär för centerpartiet att vi skyddar de sämst ställda i samhället, att vi förstärker och värnar om grundtryggheten, att vi fördelar bördorna av den samhällsekonomiska anpassningen så att den som har bäst råd får ta störst del av denna anpassning.

Som redan nämnts i debatten har den socialdemokratiska politiken misslyckats i två grundläggande fördelningspolitiska avseenden: arbetslöshe-

ten och inflationen – den senare förstärkt genom rekorddevalveringens effekter. Inflationen och devalveringen omfördelar resurser till grupper med reala värden och från grupper som ej fått kompensation genom egna åtgärder eller genom statsmakternas beslut. Korrigerande skattehöjningar förändrar inte denna helhetsbild. Det är också detta som de fackliga organisationerna har kritiserat den nuvarande regeringen för.

Mot denna bakgrund har centerpartiet i sex punkter angett den nödvändiga och förändrade fördelningspolitiska inriktningen:

1. Återkommande, starkt omfördelande devalveringar måste undvikas. Det förutsätter samhällsekonomiskt ansvariga löneavtal. Företagens utdelningspolitik måste präglas av samma synsätt. Kompensationstänkandet på avtalsmarknaden måste mönstras ut. Staten som arbetsgivare har här ett särskilt ansvar. – I det här sammanhanget vill jag säga att det återstår att se vad avtalsrörelsen för 1985 till sist kommer att innebära. Med tanke på de nya klausuler som har plockats in i olika avtal finns det tyvärr anledning att vara ganska begränsat optimistisk.

2. En hård utgiftsgranskning inom hela den offentliga verksamheten är nödvändig. Det gäller både gamla och nya utgifter. Automatiskt verkande utgiftssystem måste begränsas – där förefaller regeringen och vi i centerpartiet ligga ganska nära varandra. Effektivitet måste främjas. Ökad konkurrens och avgiftsbeläggning av tjänster måste prövas, men utan att man gör avkall på grundtrygghet och likvärdig service i olika delar av landet.

3. Som jag nämnde förut måste vi – genom engångsinsatser, t. ex. genom försäljning av statlig egendom – kapa bort en del av statsskulden för att få ned räntebördan i budgeten. Därmed har man lättare för att bevara det sociala trygghetssystemet och för att satsa resurser inom vården av äldre, sjuka och barn.

4. Samhällets inkomstöverföringar måste tillgodose kravet på grundtrygghet, värna om de sämst ställda och stärka barnfamiljernas ekonomiska villkor. Barnfamiljerna har särskilt hårt drabbats av regeringens misslyckande i inflationsbekämpningen. Dessutom krävs just av fördelningspolitiska rättviseskäl att alla barnfamiljer får del av samhällets stöd till barnomsorgen. Det är bl. a. därför som vi från centerns sida föreslår en vårdnadsersättning för alla barn i förskoleåldern på 24 000 kr. per år. Ersättningen skall självfallet behandlas på samma sätt som andra förvärvsinkomster. På annat sätt kan man inte undvika oacceptabla marginaleffekter vid beskattning och inkomstöverföringar.

I samhällets inkomstöverföringar måste begränsningarna i system som bygger på inkomstbortfallsprincipen innebära sänkt kompensationsnivå i procent. Det innebär mest belastning för den som har högst ersättningsnivå.

I sysselsättningspolitiken måste vi som har arbete mer solidariskt svara för arbetslöshetens kostnader. Men det är självfallet nödvändigt att solidariteten gäller också mellan olika samhällssektorer och branscher med olika arbetslöshetsrisker. Och självfallet skall vi främja en sådan utveckling att sjukersättningen blir likvärdig för arbetare och tjänstemän.

5. Skatterna skall utgå efter bärkraft. Den statliga skattepolitiken bör syfta

till att skapa förutsättningar för en likvärdig beskattning över hela landet, bl. a. genom den kommunala skatteutjämningen. Marginalskatten lindras främst för vanliga inkomstagare, där olikheterna i kommunalskatt slår särskilt hårt, som Thorbjörn Fäldin redan har beskrivit i skillnaden mellan Åsele och Danderyd. Marginal effekterna måste mildras genom en bättre samordning av skatter och bidrag. 1982 års skattereform måste fullföljas, så att 90 % av inkomstagarna skall ha högst 50 % marginalskatt. Därmed mildras den konflikt som yttrar sig i att inkomstkattens progressiva skatteskala inte fungerar ur fördelningssynpunkt såsom den en gång avsågs att fungera.

6. En aktiv regionalpolitik och livskraftiga areella näringar är nödvändiga förutsättningar för att skapa likvärdiga levnadsförhållanden i olika delar av landet, också i gleset befolkade områden. Genom att använda teknikens möjligheter kan vi undvika det omänskligt storskaliga och koncentrationsfrämjande antingen det gäller energiteknik eller data- och elektronikutveckling.

Med dessa punkter har jag angett inriktningen av en rättvis icke-socialistisk fördelningspolitik.

Hög arbetslöshet, snabb inflation, förstärkt av återkommande devalveringar, är en orättvis fördelningspolitik. Här vill jag tillfoga några jämförelser med omvärlden och konjunktursituationen. Det är naturligtvis mindre anmärkningsvärt att det gått bra för Sverige under senare år med uppåtgående konjunktur. Något annat hade däremot varit anmärkningsvärt.

Låt mig nämna några siffror från OECD, den ekonomiska samarbetsorganisationen för världens industriländer och marknadsekonomier. Utvecklingen inom OECD har under 1984 varit den gynnsammaste på många år. Tillväxten i dessa ekonomier blev 4,75 %, den största sedan 1976. Världshandelsvolymen ökade med 9 %, också den kraftigaste sedan 1976. Inflationen, 5 %, var den lägsta sedan 1972. Sysselsättningen ökade med 5 miljoner, den största ökningen sedan 1979, även om arbetslösheten i de flesta länderna är oacceptabelt hög med våra värderingar.

Det kan naturligtvis finnas intresse av att i olika avseenden också jämföra med ett par av våra nordiska grannländer. Jag skall bara ta upp en enda sak som inte direkt återfinns i finansplanen, BNP-tillväxten. Denna är klart mer återhållsam i Sverige för 1984 och enligt prognosen för 1985 än i t. ex. Danmark och Finland. På motsvarande sätt kan man jämföra industriproduktionen, som ofta har framhållits som anmärkningsvärt god i Sverige. Men 1983–1985 – det gäller då för det sistnämnda året en prognos – är Danmarks siffror högre än Sveriges. Bruttoinvesteringarna enligt finansplanens diagram 6 ligger i Sverige ungefär på halva den nivå som man f. n. har i fyrklöverregeringens Danmark – 8,85 % jämfört med 18,8 % för åren 1983–1985.

Det är viktigt att konstatera att de kurvor som redovisas i finansplanen inte är särskilt anmärkningsvärda vid en jämförelse med motsvarigheten i t. ex. Danmark. Man kan konstatera att vårt grannland Danmark på flera områden har klarat av att utnyttja konjunkturuppgången bättre än Sverige. Till

skillnad från Sverige har dock Danmark, vilket i förbigående också nämndes av Lars Tobisson, haft en socialdemokratisk partiledare som klart och entydigt angett den ekonomiska krisen som grund för den ekonomiska utvecklingen i Danmark. Anker Jørgensen var dessutom regeringschef under ungefär samma period som då vi hade en icke-socialistisk majoritet här i Sverige. Det finns ingen anledning att vänta sig något motsvarande erkännande i Sveriges riksdag från socialdemokraternas sida. Då hade det kommit tidigare. Men det finns anledning att påminna om de mycket allvarliga effekter som inträdde i mitten av 1970-talet med en hemlagad kostnadskris och med jättelika förluster av marknadsandelar till följd av avtalsuppörelserna 1974–1975 samt regeringens avgiftshöjningar för företagen före och omkring 1970-talets mitt.

Låt mig bara till sist säga att den förmodade förändringen av centerns energipolitik, som Lars Werner misstänkliggjorde, självfallet inte har något samband med utförsäljningen av vattenkraften i Vattenfall. Vi står fast vid vår energipolitik, vilket kommer att framgå när vi presenterar våra motalternativ till regeringens proposition om energipolitiken som kommer inom kort.

Anf. 20 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har satts upp.

Anf. 21 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Fru talman! Jag tror att alla de som via radio och TV följer den här mycket viktiga allmänpolitiska debatten i riksdagen blev mycket förvånade över statsministerns sista inlägg från denna talarstol för en liten stund sedan. Uttalandet var, tycker jag, både uppseendeväckande och anmärkningsvärt. I stället för att ta ansvar för den skada som utrikesministern har orsakat genom olika uttalanden lägger, verkar det, Sveriges statsminister ansvaret för Bodströmmaffären på oppositionen och blåser i affekt till strid över hela det politiska fältet. Vi har, som Bengt Westerberg sade för en stund sedan, inte bett om någon Bodströmmaffär. Nu har vi den mycket egenartade situationen i vårt land att vi i den socialdemokratiska regeringen har en kompetent försvarsminister som vill avgå och en inkompetent utrikesminister som inte tänker avgå. Det vore, fru talman, bra för svensk utrikes- och säkerhetspolitik om det förhöll sig precis tvärtom.

Fru talman! Genom historien har kampen för att vidga de enskilda människornas frihet varit liberalismens speciella kännetecken. I vårt eget land kämpade liberalerna mot religiöst och politiskt förtryck. Deras kamp handlade också om allmän och lika rösträtt och om att bildning inte skulle vara förbehållen enbart de besuttnas barn. Yttrandefrihet, frihandel och rättssäkerhet var också sådant som liberalerna slogs och slåss för.

Även i dag är kampen för frihet central för oss liberaler.

Många maktcentra – både enskilda och offentliga – försöker i dag styra och kontrollera vår tillvaro. Men människan måste ha rätt till ett privatliv utom räckhåll för överheten i alla dess skepnader.

Frihet handlar också om att stärka marknadsekonomi. Den privata

sektorn måste i större utsträckning än tidigare få konkurrera med den offentliga. Det vidgar de enskilda människornas frihet.

Det socialdemokratiska talet om frihet har nu tystnat. Jag hörde inte statsministern – i de olika inlägg han höll här i dag – nämna ordet frihet en enda gång. Och det är inte så konstigt. Den socialdemokratiska partikongressen i höstas slog i massiv enighet fast att kollektivanslutningen av enskilda människor till det socialdemokratiska partiet skall fortsätta. Den stora nyheten blir nu, enligt kongressen, att en kvarts miljon människor som inte är socialdemokrater men som ändå mot sin vilja fösts in i det socialdemokratiska partiet i fortsättningen kommer att få en partibok som handgripligt bevis på sin förödmjukelse. Utan att skämmas kommer socialdemokraterna att fortsätta att plocka pengar från hundratusentals människor som inte röstar på socialdemokraterna. Ett parti som har den inställningen kan självfallet inte med någon som helst trovärdighet tala om frihet.

Jag har försökt få olika ministrar i den socialdemokratiska regeringen att i denna kammare svara på frågor om kollektivanslutningen. Två socialdemokratiska justitieministrar, Ove Rainer och Sten Wickbom, har i stort sett tigit när jag ställt frågorna. Jag vill därför ställa frågan till Kjell-Olof Feldt, som förutom att vara ekonomiskt kunnig också har en framträdande plats i det socialdemokratiska partiet: Vad är det för fel på principen att varje människa själv skall bestämma om han eller hon vill gå med i ett politiskt parti? Och jag vill ställa samma fråga till Anna Lindh, ledamot av denna kammare och ordförande i SSU: Skäms inte Anna Lindh på de socialdemokratiska ungdomarnas vägnar för att hon är medlem i ett parti som försvarar detta att man mot enskilda medborgares vilja föser in dem i ett politiskt parti? Och varför var det ingen enda SSU-are som på den socialdemokratiska partikongressen ställde sig upp och protesterade?

Folkpartiet har i sin partimotion om frihet föreslagit att regeringsformen skall ändras så att kollektivanslutning förbjuds. I regeringsformen bör enligt vår uppfattning stå: "Ingen medborgare får anslutas till ett politiskt parti annat än efter egen ansökan."

Genomförs den förändringen kommer varje människa själv i fortsättningen att få bestämma om han eller hon vill tillhöra ett politiskt parti. Vi har också från folkpartiets sida i vår frihetsmotion föreslagit att ett lagfäst skydd bör införas som ger individen ovillkorlig rätt att lämna facklig organisation. Det finns tyvärr upprörande exempel på att enskilda människor vägrats möjlighet att lämna en facklig organisation som de inte längre vill tillhöra.

Inom dataområdet kräver folkpartiet att användningen av personnummer starkt begränsas. Om ändringar av betydelse sker i vissa personregister med känsliga uppgifter skall, tycker vi, de som berörs informeras.

Att avveckla löntagarfonderna innebär också en vidgning av friheten. I en gemensam motion från moderaterna, centerpartiet och folkpartiet föreslås att de kollektiva löntagarfonderna skall avvecklas efter ett eventuellt regeringsskifte i höst.

I motionen lägger vi också fram konkreta förslag till hur detta skall gå till. De skatter som finansierar fondsystemet upphävs. Från 1985 betalar

företagen ingen vinstskatt. Fondbyråkratin försvinner snabbt om det blir en ny icke-socialistisk majoritet efter valet.

Löntagarfundsdirektörerna och andra fondanställda sägs upp.

Tillgångarna delas ut till människorna. Alla som är berättigade att vara med i allemanssparandet – och det är 6.5 miljoner människor – får, om de spar 50 kr. per månad, år 1986 och 1987 en sparprenie på 700–800 kr. vid årsskiftet 1987-1988. De som har sparat på det här sättet har alltså i början av år 1988 en liten aktieportfölj värd omkring 2 000 kr. Fem löntagarfonder ersätts med några miljoner enskilda aktieägare. Det kan man verkligen kalla en spridning av aktieägandet.

Avvecklas de kollektiva löntagarfonderna försvinner hotet mot marknads-ekonomi och de välståndsbildande krafterna.

Olika system för de anställdas andel i vinst medverkar också till en ökad makt- och ägandespridning. Därför anser folkpartiet att sådana system bör stimuleras genom gynnsamma skattemässiga regler. Vinstandelarna bör t. ex. inte beläggas med socialförsäkringsavgifter.

Jämställdhet mellan kvinnor och män är en av de viktigaste frihetsfrågorna. Fortfarande är arbetsmarknaden tudelad. Kvinnor har högre arbetslöshet än män. Har de ett arbete arbetar de kortare tid. Nästan hälften av kvinnorna arbetar deltid, och många har obekvämt arbetstid. Kvinnor har i högre grad låglönejobb. Att ändra på detta är verkligen att arbeta för ökad frihet.

Fru talman! För 100 år sedan motionerade liberalen Adolf Hedén om en olycksfalls- och ålderdomsförsäkring för arbetare. Motionen var ett uttryck för liberalismens tankar om solidaritet och ansvar för varandra. På 1930-talet myntade Bertil Ohlin begreppet "Det glömda Sverige". Han ville uppmärksamma alla dem som stod vid sidan av det välfärdssystem som successivt byggdes upp. I dag finns fortfarande människor, bl. a. sjuka, gamla och handikappade, som glöms bort och som inte backas upp av starka organisationer. De tillhör alla en grupp som inte är röststarka på valdagen. Folkpartiet vill ta på sig uppgiften att föra deras talan.

Över 50 000 människor i Sverige bor i flerbäddsrum på psykiatriska sjukhus och inom långvård och omsorgsvård. Det är den sociala verkligheten bakom folkpartiets krav på att gamla och sjuka människor måste få rätt till ett eget rum.

När folkpartiet förra sommaren presenterade ett program för "det glömda och eftersatta Sverige" och tog upp frågan om rätten till ett eget rum, fick vi ett mycket starkt gensvar. Många människor skulle inte behöva vistas på institution om de kunde få bättre hjälp och vård i sitt eget hem, slog vi fast i det programmet.

Men – det måste också finnas tillgång till en boendeform som förenar den egna bostadens fördelar med den närhet till vård och service som institutionen kan ge. En sådan boendeform kan kallas servicehus, ålderdomshem eller lokalt sjukhem. Namnet är inte det viktiga. Det viktiga är att den som behöver hjälp och inte kan bo kvar i sin egen bostad men heller inte är i behov av det stora sjukhusets resurser kan få tillgång till ett eget rum och ha

möjlighet att välja mellan enskildhet och gemenskap.

Det bor i dag 50 000 människor i flerbäddsrum. Var åttonde av dem bor tillsammans med minst fem andra personer. Bengt Westerberg beskrev dessa människors situation i höstas i ett tal om just det glömda Sverige. Han sade så här om dem: "De måste varje minut av dygnet leva inför öppen ridå, med sin glädje, sorg och smärta, gråt, förvirring och oro, måltider och hygien, ständigt tillsammans med andra."

Socialdemokraterna i den statliga bostadskommittén har nu föreslagit att det skall fastställas en ny trångboddhetsnorm – men inte en som syftar till eget rum för gamla och sjuka utan till ett eget rum för alla barn! Låt mig slå fast: Det behövs inga nya normer för hur bostäder skall se ut för unga och friska människor, men det är däremot en av de viktigaste socialpolitiska uppgifterna under 1980-talet att se till att de gamla och sjuka som vill kan få ett eget rum. Självfallet skall de som önskar bo tillsammans med någon annan ha möjlighet också till detta.

Handikappade finns i alla grupper i samhället, och deras livssituation växlar på samma sätt som andra människors. I genomsnitt har dock handikappade sämre bostäder, lägre utbildning och sämre ekonomi. De saknar oftare arbete och deltar mindre i kultur- och nöjesliv liksom i det politiska livet och föreningslivet. Många handikappade tillhör "det glömda Sverige".

I en särskild motion har därför folkpartiet föreslagit förbättringar för de handikappade. Man måste satsa mer på att underlätta för handikappade att leva som människor utan handikapp. Folkpartiet har t. ex. föreslagit att mängden förtidspensioneringar skall minska och att antalet anställda med lönebidrag i stället skall öka.

Det är egentligen alldeles fel att dela in människor i friska och handikappade. Den som i dag är frisk kan i morgon vara handikappad!

Drogmissbrukare och deras anhöriga är en annan grupp som inte får glömmas utan behöver vår hjälp och vårt stöd.

"Vad är det för sorts samhälle som ger en sorts bildning åt rikt folks barn och en annan sorts bildning åt simpelt folks?" Den frågan ställde liberalen Fridtjuf Berg i början av det här århundradet. Som ecklesiastikminister i Karl Staafs båda regeringar fick han också möjlighet att praktiskt arbeta för att förbättra utbildningsmöjligheterna för många människor. Att så långt som möjligt ge människorna den utbildning de vill ha, har därefter genom decennierna varit ett riktmärke för folkpartiet. Till det här riksmötet har vi motionerat om att direktintagningen till gymnasiet skall öka med 2 000 platser mer än vad regeringen har föreslagit. Det är inte bra om samhället säger nej till de ungdomar som vill ha en gymnasieplats.

I dag finns det idrottsgymnasier och musikgymnasier. Det är utmärkt. Men folkpartiet tycker också att det skall vara möjligt att välja gymnasielinjer med specialinriktning mot fysik, matematik eller språk. Att vara generös mot fristående skolor ingår också i en liberal utbildningspolitik. Mångfalden är viktig även inom utbildningen.

Det är viktigt att svensk utbildning och svensk forskning håller hög

kvalitet. Det är viktigt för de enskilda människorna. Men det är också viktigt för vårt land på sikt. God utbildning och forskning ger ju också möjligheter för oss att framgångsrikt kunna konkurrera med andra länder.

Fru talman! I det här anförandet har jag talat mycket om frihet. För oss i folkpartiet handlar frihet om att alltid stå på den enskilda människans sida. Att ha möjlighet att välja, att få säga och tycka vad man vill och att få chansen till utbildning, det innebär en vidgning av friheten.

Viktigt för oss i folkpartiet är också det sociala ansvaret. Det är därför jag har uppehållit mig så mycket vid det. Kombinationen socialt ansvar utan socialism – det är det som utmärker folkpartiet. Glädjande nog känner vi i dag ett växande intresse för våra liberala idéer hos allt fler människor.

Anf. 22 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! Jag vill inleda det här anförandet med att säga att vi i vänsterpartiet kommunisterna kommer inte att ställa upp på någon som helst misstroendeförklaring gentemot utrikesminister Bodström, om de borgerliga partierna väcker en sådan. Jag tycker det finns anledning att så här i början säga detta mot bakgrund av den debatt som har förts i dag.

Det finns också skäl att något kommentera den övriga debatten, främst när det gäller ekonomisk-politiska frågor. Mot bakgrund därav vill jag slå fast att Sverige i dag är ett av världens mest utvecklade kapitalistiska länder. Det är ett land där makten över industri och ekonomi ligger i ett fåtals händer. Maktkoncentrationen är uppscendeväckande stark även vid en internationell jämförelse.

Den ekonomiska utvecklingen under senare år visar att både miljonärer och fattiga blir flera till antalet. Tvärtemot alla arbetarrörelsens förhoppningar ökar klasskillnaderna igen. Stora omfördelningar har skett från de vanliga inkomsttagarna till de redan rika och från samhället till privata kapitalägare, banker och finansinstitut.

Därför har de vanliga människorna väldigt svårt att känna igen sig i den borgerliga – och främst den moderata – "frihetsdebatten", där myndigheterna och den gemensamma sektorn utmålats som hämmande och begränsande och där de privata verksamheterna framställs som friheten själv. För vanliga arbetare och tjänstemän, för barnfamiljer och pensionärer – ja, över huvud taget för människor som lever under knappare ekonomiska förhållanden är det centrala frihetsvärden att ha ett arbete, att kunna få behålla detta, att ha råd att bo och äta utan att vända på den sista slanten och att kunna ge sig själv och sina barn en innehållsrik fritid.

Sådana friheter kan bara skapas och garanteras genom en rättvis ekonomisk politik och genom att man via den gemensamma sektorn i samhället tar ansvar för dem som drabbas hårdast av den kapitalistiska utslagningen.

Under allmänt tal om individens frihet stormar de borgerliga partierna fram med ekonomisk-politiska förslag, som i olika grad hotar grunden för det trygga och fria samhälle som arbetarrörelsen och dess fackliga och politiska organisationer slagits för i snart hundra år.

Moderata samlingspartiets ideologiska och ekonomiska motioner till årets

riksdag är god läsning för dem som till äventyrs har glömt vad en ursinnig högerpolitik innebär för den vanliga människan i samhället.

Kapitalismens ekonomiska system föder fram kriser med jämna mellanrum. Under hela efterkrigstiden har man från de socialdemokratiska regeringarnas sida försökt överbrygga dessa kriser med olika inslag av krishämmande politik. Dock utan att i grunden ha lyckats förändra något av det som föder fram själva kriserna. Tvärtom har kriserna blivit djupare och mer långvariga för varje gång och blir därför också svårare att överbrygga.

Vi står nu inför en ny lågkonjunktur. Vi vet att den kommer även om man inte kan säga exakt när. Men den kommer inom något år eller så. Och vi ser ut att gå in i denna lågkonjunktur med en arbetslöshet som är av samma storlek som arbetslösheten var under själva kriserna på 1960- och 1970-talen – alltså ett väsentligt sämre läge inför nästa lågkonjunktur.

Och, fru talman, det är anmärkningsvärt att regeringen tar i med så kraftiga ord när man värderar sin egen ekonomiska politik. Man säger att man under 1984 tagit flera och viktiga steg mot balans och full sysselsättning och man anser att "Sverige är på rätt väg".

Om jag har läst tidningsuppgifter på rätt sätt skall också finansministern ha sagt att vi nu närmar oss en period då inte hög- och lågkonjunkturer längre kommer att ha samma betydelse. Jag vet inte om man tror sig ha avskaffat dem eller om det är ett utslag av övermod när man tycker att det går bra. Men jag tror att regeringen gör ett allvarligt misstag om den låter sig berusas av exportindustrins framgångar, av de höga vinsterna inom näringslivet och av landets förbättrade betalningsbalans gentemot utlandet och tolkar det som om problemen vore på väg att lösas för gott.

Det kan inte vara någon nyhet för regeringen att det kommer en ny lågkonjunktur med nya stora påfrestningar på ekonomin. Det kan inte vara okänt att människor i vanliga inkomstlägen under en rad av år har fått försämrade reallöner och en minskad köpkraft.

Det går inte heller att dölja att ett litet fåtal kapitalister har fått berika sig på samhällets och de enskilda människornas bekostnad.

Tvärtom är det ju så att många inslag i den ekonomisk-politiska utvecklingen har varit en medveten strategi från regeringen. Man har medvetet hållit tillbaka de lönarbetandes krav till förmån för höga vinster och exportframgångar för den delen av industrin som har sin huvudsakliga avsättning utomlands. Det här har klart uttalats i olika sammanhang.

Priset för denna utveckling är att väldigt många människor ändå har en allt sämre ekonomisk situation, och för många arbetare har det, trots framgångar när det gäller exporten, som på intet sätt kan förnekas eller döljas, inneburit avskedanden och arbetslöshet eller en alltför tidig pensionering, något som också är vanligt. Ungdomen har inte kunnat erbjudas arbete som går att leva på utan är hänvisade till ungdomslag och halvtidslön och/eller föräldrarnas ekonomi. Alla grundläggande problem som finns i den kapitalistiska ekonomin kvarstår trots framgångarna under den aktuella högkonjunkturen. Det är det jag vill slå fast.

Och även om det i vissa prognoser visas att hushållens köpkraft kommer att

öka något nästa år, är det efter flera år av försämringar, och behovet av en mycket stark och rättvis fördelningspolitik är nu ett av de behov som det är mest angeläget att tillfredsställa.

Regeringen säger själv i finansplanen att "den viktigaste fördelningspolitiska insatsen som kan göras i rådande läge är att föra en ekonomisk politik som gör det möjligt att nå full sysselsättning och stabila priser".

Mot den bakgrunden är det litet märkligt att man inte gör större satsningar för att skapa nya arbetstillfällen utan låter frågan om budgetunderskottets minskning vara det som vi ser det allt överskuggande ekonomisk-politiska målet.

Jag menar inte att man skall strunta i budgetunderskottet, eftersom det är ett långsiktigt och varaktigt problem att brottas med. Men jag menar att just en satsning på att skapa flera arbetstillfällen är den enda vägen som leder ut ur underskottsproblematiken på litet längre sikt, eftersom arbetslösheten är oerhört dyr för samhället. Och vi från vpk anser att det går att minska budgetunderskottet samtidigt som flera arbetstillfällen skapas.

Vi har sagt att det nu behövs en ekonomisk politik för framtiden. Som alternativ till de borgerliga partiernas politik, som i olika grad innebär nedskärningar av statsutgifterna, och som alternativ till regeringens dämpande politik för nästa budgetår föreslår vi en politik som är mer expansiv i den meningen att statens utgifter ökar, vilket i sin tur ger ökad ekonomisk aktivitet och samhällsekonomiska effekter som enligt våra beräkningar ger 45 000 nya arbetstillfällen under nästa år. De borgerliga partiernas politik kommer enligt vår bedömning att i olika grad betyda ökad arbetslöshet. Värst är moderaternas; om den politiken genomförs försvinner 70 000 arbetstillfällen. Vi tycker att det är synd att inte regeringen tar vara på de möjligheter som nu finns att kraftigare minska arbetslösheten.

Eftersom vi föreslår också inkomstförstärkningar som är större än de regeringen föreslår, minskas enligt vpk:s förslag också budgetunderskottet i förhållande till innevarande års: vi minskar det inte lika mycket som regeringen – det skall erkännas – men vi får i stället fler arbetstillfällen som resultat. Vi tror att det är den vägen man måste gå för att långsiktigt lösa problemen.

Genom våra förslag till inkomstförstärkningar, som också har en rättvis fördelningsprofil, får vi möjlighet att föreslå reformer som gynnar dem som har det svårast.

Vi vill ha höjda avgifter för arbetsgivarna, vi vill göra en begränsning av avdragsrätten för räntor som inte gäller boendet i vanliga bostäder, vi vill ha till stånd en minskning av försvarsutgifterna, vi vill ha en höjd arvs- och gåvoskatt och en höjd omsättningsskatt på aktiehandeln; detta är till för att betala bl. a. en rejäl utbyggnad av barnomsorgen för att leva upp till arbetarrörelsens gamla krav om utbyggd barnomsorg, och ett stegvis avskaffande av matmomsen – det betyder i första steget ungefär 1 500 kr. för en fyrapersonersfamilj. Vi vill vidare ha till stånd förbättringar inom sjukförsäkringssystemet, vi vill ha mer pengar till arbetsmarknadspolitiska åtgärder, en förbättring av bostadsbidragen och ökade satsningar inom kultur, trafikpolitik och skola.

Vi föreslår också utarbetande av ett samhälleligt industriprogram som kan hejda, och helst också vända, den nedåtgående trenden för industrisysselsättningen och ett program för att utveckla den gemensamma sektorn och skapa nya arbetstillfällen inom denna. Vi anser att ett sådant program borde kunna läggas fram till den 1 januari nästa år. Det skulle belasta årets budget med ungefär 2 miljarder kronor.

Men för att förverkliga målsättningar om arbete och om en rättvis fördelningspolitik på lång sikt där de som har det mycket gott ställt får avstå en del för dem som är sämre lottade, och för att förverkliga en arbetsskapande politik som på lång sikt kan lösa upp de ekonomiska knutarna krävs en maktförskjutning till storfinansens nackdel.

För att skapa en sådan politik krävs att kapitalisternas makt i affärsbankerna, försäkringsbolagen, investmentbolagen och stiftelserna angrips. Nationaliseringar av affärsbanker och finansinstitut måste ske. Löntagarfonderna måste byggas ut, demokratiseras och förändras så att de kan användas i en strategi mot storfinansens kontroll över näringsliv och investeringar.

En sådan politik är naturligtvis helt omöjlig om de borgerliga får komma tillbaka i regeringsställning. Men den är förmodligen omöjlig också om inte socialdemokraterna tar sitt förnuft till fånga och anknuter sin politik till kända ideal ur arbetarrörelsens hundraåriga kamp för ett bättre samhälle. Den allt aggressivare högern – företrädd främst av moderaterna – har ju lovat att efter en valseger rivstarta med ett stort sparprogram. Dessa attacker kommer att rikta sig mot allt kollektivt och samhälleligt organiserat och måste mötas med en klar och tydlig vänsterpolitik.

Man skall vara medveten om att dagens högerkrafter inte är nöjda med de guldår som varit och den positiva utveckling för den svenska kapitalismen som ägt rum de senaste åren. Ledande företrädare för näringslivet har ju sagt att man skall göra 1980-talet till kapitalismens decennium.

Om man tittar igenom de moderata ekonomisk-politiska motionerna finner man att där löper en blå tråd som förväntas få fullt genomslag om de borgerliga partierna erövrar regeringsmakten efter höstens val. I deras ekonomiska förslag finns hårda angrepp på nästan allt som byggts upp under år av kamp mot mäktiga kapitalintressen. Förbättringar som arbetarrörelsen kämpat sig till trots den kapitalistiska maktutövningen kommer att hotas i grunden. Där föreslås lägre skatter, högre och fler avgifter för samhällsservice, ökad privatisering, utförsäljning av statliga företag, minskning av biståndsanslagen, ökad självrisk i sjukförsäkringen, sänkt kompensationsnivå inom sjuk- och föräldraförsäkringen, minskade anslag till vuxenutbildningen, reducerade livsmedelssubventioner, utförsäljning av domänverkets mark m. m. – detta för att nämna bara några exempel som sticker i ögonen vid en snabb genomgång av moderaternas förslag.

Dessa våldsamma angrepp på samhället och de enskildas levnadsvillkor innebär att utvecklingen tvingas tillbaka till en tid, då enskilda kapitalägare i ännu högre grad än nu kunde härska och besluta i de enskildas och samhällets angelägenheter. Om det gemensamma raseras, ställs den enskilde individen ännu mer ensam och utlämnad – tvärt emot den moderata propagandan.

Fru talman! Mot detta behövs en radikal vänsterpolitik. Arbetarrörelsen har ett ansvar för att en antikapitalistisk politik utformas. Det krävs en politik riktad mot storfinans och borgerlighet, om arbetarrörelsen skall kunna behålla det politiska initiativet och leda utvecklingen åt rätt håll. Socialdemokratin har ett stort ansvar för att en sådan politik genomförs. Men inför nästa lågkonjunktur och inför de kapitalistiska kriser som vi vet kommer går det inte längre att surfa på en våg av högkonjunktur eller att underlätta storfinansens strävanden. Då behövs ingrepp mot kapitalismen. Sådana står vänsterpartiet kommunisterna för.

Anf. 23 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Med anledning av vad Hans Petersson i Hallstahammar sade vill jag bara helt kort klargöra att de borgerliga partierna redan har framställt förslag om misstroendeförklaring mot utrikesminister Bodström. Beskedet att kommunisterna inte kommer att rösta för detta förslag är lika väntat som belysande.

Anf. 24 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Jag trodde att någon från moderata samlingspartiet skulle bemöta angreppen mot partiets ekonomiska politik. Men tydligen är moderata samlingspartiets ställning alltför svag för att man skulle våga gå in i en sådan debatt.

Om jag missade att förslag om misstroendevotum redan har väckts, ändrar det inte på något sätt vårt ställningstagande.

Anf. 25 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! För en stund sedan yrkade den borgerliga oppositionen att riksdagen skulle besluta om misstroendeförklaring mot utrikesministern, därför att denne antas ha en annan uppfattning i en utrikespolitisk fråga än regeringen i övrigt. I de borgerliga partiledarnas anföranden förekom även mitt namn. Ulf Adelson förklarade att jag är helt isolerad i regeringen. Bengt Westerberg sade att jag var överkörd av regeringen i övrigt. Detta kan inte tolkas på annat sätt än att dessa båda herrar anser att jag inte står bakom regeringens ekonomiska politik. Som både Ulf Adelson och Bengt Westerberg påpekade har jag givit en hel intervju i en bok. Enligt Ulf Adelson och Bengt Westerberg visar denna bok hur isolerad och överkörd jag har blivit. Jag skulle således ha en annan uppfattning än regeringen i övrigt i en rad grundläggande ekonomiska frågor.

Jag måste, fru talman, fråga de borgerliga partierna: Varför föreslås inte misstroendeförklaring även mot mig? Jag borde vara minst lika meriterad för detta öde som utrikesministern. Jag antar att svaret blir att man inte avser att väcka misstroendeförklaring mot mig. Det avslöjar vad hela spelet går ut på.

Fru talman! Den kampanj som de borgerliga partierna har fört mot regeringens ekonomiska politik för ett ganska tynande liv just nu. Ute i vårt samhälle bland medborgarna råder en ny optimism, framtidstro och vilja att samarbeta för en bättre ekonomisk framtid. Människorna ser med egna ögon

att det har vänt för Sverige, att produktionen och investeringarna ökar, att jobben blir flera medan underskotten och arbetslösheten minskar.

Antingen man kommer från löntagarnas eller företagarnas led råder enighet om att den ekonomiska politiken har varit framgångsrik. Man satsar på mer samarbete. Man visar en växande vilja att börja bygga för framtiden. Man tror helt enkelt på Sverige igen.

Ute i världen ser man på Sverige med ett nyväckt intresse. Vi är inte längre, som vi var under den borgerliga regeringsepoken, kända som ett land med rekordstora underskott och ständiga industrikriser. Vi betraktas tvärtom med gryende respekt för att snabbt och resolut ha tagit itu med våra underskott och för att ha en industri som rest sig ur kriserna till en ny expansion. Det betyder ingalunda att man ser Sverige som en problemfri idyll, men man har alldeles klart uppfattat att Sveriges ekonomi i de flesta hänseenden utvecklas mycket gynnsamt.

I själva verket tillhör Sverige en mycket exklusiv grupp av länder som har visat förmåga till både ekonomisk tillväxt och ökad stabilitet, samtidigt som arbetslösheten sjunker till låga nivåer.

Av det här ser de borgerliga partierna nästan ingenting. De försöker dränka alla de vittnesmål som nu finns i ett samfällt rop om skrytvalser, bokföringstrick, fiffel och båg. I varje fall av herrar Tobisson, Adelson och Fälldin har jag anklagats för att vara en lögnare och bedragare som försöker vilseleda både riksdagen och svenska folket.

Jag tror, fru talman, att borgerligheten med den här aggressiva retoriken har gillrat en fälla i första hand åt sig själv. I ett ekonomiskt läge som beskrivs som så uselt och med en ekonomisk politik som utmålats som i stort sett en enda stor bluff borde det vara självklart att den politiska opposition som är beredd att överta regeringsansvaret för det första rensar bort alla bokföringstricks, allt fiffel och båg ur budgeten, för det andra redovisar ett samlat alternativ för regeringspolitiken som verkligen avvärjer alla de gräsligheter man tycker finns i vårt samhälle.

Men något sådant gör inte oppositionen. Den budget man har beskrivit som ett falsarium godtar man i alla dess väsentliga delar. Man gör inget som helst försök att göra den hederliga budgetredovisning som man påstår saknas. Alla de s. k. bokföringstricken finns således kvar i de borgerliga budgetmotionerna. Därmed borde det vara slut på den kampanjen.

Förgäves spanar man också efter det alternativ till den socialdemokratiska politiken som skulle vända ekonomin från den katastrofkurs som spökar i deras kampanj. I stället har varje parti velat torgföra sina symbolfrågor och favoritreser, som de har gödslat med gåvor och håvor till de väljargrupper de slåss om. Resultatet har blivit en härva av överbud och motbud, vars sammansmältning till ett regeringsprogram nog skulle kräva den längsta långbänken i vår politiska historia.

Hur man än bollar med de olika bitarna i de borgerliga motionerna är tre slutsatser ofrånkomliga:

Alla de tre partierna står för en politik som leder till att det statliga budgetunderskottet börjar öka igen.

Onsdagen den
6 februari 1985

*Allmänpolitisk
debatt*

Alla tre partierna står för en politik som kommer att skapa större arbetslöshet.

Alla tre partierna står för en politik som skulle omintetgöra alla ansträngningar att med bevarad fred på arbetsmarknaden minska inflationen.

Jag skall försöka förklara hur jag har nått de slutsatserna.

De borgerliga partierna lovar stora sänkningar av inkomst-, fastighets-, förmögenhets- och företagsbeskattningen. Moderaterna är värst med sammanlagt 23 miljarder, sedan kommer centern med 15 miljarder, medan folkpartiet inte orkat med mer än drygt 3 miljarder i skattesänkning. Men inget av partierna klarar av bestående besparingar som kompenserar budgeten för de här inkomstförlusterna. Alla tre budgetalternativen leder därför till en ny uppgång av budgetunderskottet redan fr. o. m. 1986.

De borgerliga partierna hävdar att deras politik tvärtom leder till en bestående förbättring av budgetsaldot på 10 miljarder. Det är inte sant ens om man räknar med de engångsinkomster som staten högst eventuellt skulle få genom att sälja ut sin skog och sina företag.

I själva verket måste de borgerliga partierna, om de både skall sänka skatterna och minska budgetunderskottet enligt de nu avgivna beskedet, genomföra utgiftsnedskärningar med belopp som ter sig helt orrealistiska – moderaterna med ytterligare 25 miljarder, centern och folkpartiet med 15 miljarder utöver det man nu föreslår.

Fru talman! Det här liknar nästan på pricken den borgerliga politiken i opposition före 1976. Också då var man ytterligt frikostig med skattesänkningsslöften som saknade täckning i den ekonomiska verkligheten, och så gick det som det gick mot statsfinansiell katastrof. Precis som då har man den här gången gillrat en fälla inte bara åt sig själv utan åt hela svenska folket.

En ny period av stigande budgetunderskott är redan i sig ett hot mot sysselsättningen. Men dessutom inriktar man sina nedskärningar så att de direkt kommer att skapa arbetslöshet. Man eftersträvar en kraftig nedskärning av den kommunala verksamheten. Moderaterna pekar direkt ut de områden där verksamheten skall minskas: sjukvården, särskolorna, färdtjänsten och vårdhemsverksamheten. Därutöver skall arbetslösheten ökas genom en nedskärning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Centerpartiet går här längst genom att föreslå en nedskärning av anslagen till AMS med 2,5 miljarder. Här måste jag fråga Olof Johansson: Vad händer i skogslänen om beredskapsarbetena försvinner, för det gör de med er uppläggning? Vad händer med de arbetshandikappade av olika slag som nu jobbar i Samhällsföretag, om var tionde av dem skall sparkas ut? Vart skall de ta vägen, annat än till ny arbetslöshet eller förtidspension?

Den här ofrånkomliga uppgången av arbetslösheten kommer naturligtvis att i sin tur leda till ökade statsutgifter. Men då skall man spara genom att sänka ersättningen till de arbetslösa.

Det stora slagnumret i oppositionens klagovisa är att inflationen inte gått ned så snabbt och så kraftigt som vore önskvärt med hänsyn till den internationella prisutvecklingen. Fakta är följande: 1981 hade vi en inflation på 14 %. 1982 var den nere i 12 %, 1983 i 9,5 % och i fjol i 8 %. Men, som

regeringen upprepade gånger har framhållit, detta är inte tillräckligt. Därför har vi sedan våren 1984 varit sysselsatta med att ta det avgörande steget 1985 i kampen mot inflationen. Vi har kommit en bra bit på väg. För att vi skall nå vårt mål krävs nu att lönekostnadsökningen hålls inom ramen 5 %. Samtliga parter på arbetsmarknaden har förklarat sig beredda att hålla sina avtal inom den ramen. Just den här veckan pågår de avslutande förhandlingarna, som skulle kunna leda fram till det resultat som vi har åsyftat.

Jag är mer än någonting annat övertygad om att alla de här ansträngningarna skulle visa sig vara förgäves, om den ekonomiska politik genomförs som den borgerliga oppositionen förordar. Den enighet som vi har uppnått om pris- och kostnadsutvecklingen skulle brytas och avtalsmarknaden på nytt råka in i kaos och svåra motsättningar. Jag tror mig nämligen veta tillräckligt mycket om människors känsla för en rättvis och anständig behandling för att kunna säga att en fördelningspolitik av det slag som finns i de borgerliga motionerna inte kan förenas med låga lönehöjningar och fredliga förhållanden på arbetsmarknaden.

De borgerliga partierna föreställer sig att staten kan genomföra skattehöjningar ensidigt inriktade mot löntagare, att staten kan lägga större bördor uteslutande på fackföreningsrörelsens medlemmar, att staten kan försämra sjukpenningen enbart för privatanställda arbetare osv., samtidigt som man sänker skatten kraftigt för företagsägare, kapitalägare och högre inkomsttagare, utan att det blir någon reaktion bland dem som drabbas. Och den enda väg dessa har att reagera under en borgerlig regim är att söka sin rätt genom att som löntagare försöka erövra en större del av det gemensamma produktionsresultat som de borgerliga vill fördela på ett högst orättfärdigt sätt.

Att jag har den här uppfattningen står inte i strid med att jag och det socialdemokratiska partiet anser reformer av vårt skattesystem inkl. sänkta marginalskatter vara önskvärda. Jag skall återkomma till det när tiden medger.

Såvida en ny borgerlig regering, oavsett den består av ett, två, tre eller fyra partier – vilket vet vi inte – skulle följa den ekonomiska politik som framgår av de borgerliga partiernas motioner, är det min övertygelse att man äntrar samma vingliga farkost som förde dem och Sverige i olycka mellan 1976 och 1982. Allt torde upprepas: underskott, arbetslöshet och inflation blir vad de skulle lämna efter sig.

Oppositionen har i dag krävt att få besked om den ekonomiska politik som regeringen vill föra på längre sikt. Man frågar bl. a. vilken skattepolitik socialdemokratin vill föra. Alla måste vara oroliga, menar man, för alla de nya skattehöjningar som socialdemokraterna vill genomföra. Den oron skall då bygga på att vi under denna period våldsamt skulle ha höjt skatterna för svenska folket.

För det första: Det totala skattetrycket, dvs. skatters och avgifters andel av bruttonationalprodukten, är lika stort eller t. o. m. lägre i år än det var 1982.

För det andra: Hushållens skatteandel har stigit med ungefär 2,5 %. Men det är inte detsamma som att deras disponibla inkomst, dvs. deras realinkomst efter skatt, skulle ha minskat.

Det är intressant att göra en jämförelse med vad som skedde under de sex borgerliga åren. Då sjönk hushållens disponibla realinkomster med ungefär 5 %. Ännu värre gick det naturligtvis för en genomsnittlig LO-medlem, som förlorade 12 % i köpkraft efter skatt. Detta fortsatte 1983. Då minskade realinkomsten för hushållen också med 1,8 % – samma takt som under de borgerliga åren. Men 1984 och 1985 blir det en sammanlagd uppgång av realinkomsten efter skatt för hushållen med 2,5 %.

Slutligen, fru talman, några ord om inkomstskatterna och marginalskattereformen. Här säger Bengt Westerberg att jag beträffande marginalskattereformen har fått ge vika för Olof Palme och andra bakåttävare. Sanningen är att under denna period har vi genomfört den mest påtagliga sänkningen av inkomstskatten och av marginalskatterna som någonsin har genomförts i Sverige. Det var den skattereform som folkpartiet och centerpartiet sedan hoppade av. Jag skall ta några siffror.

Mellan 1976 och 1982 ökade skattesatsen för en person med 90 000 kr. i inkomst med 2 %. Den har hållits oförändrad 1982–1985. För den som tjänar 130 000 kr. höjdes skattesatsen med nära 2 % under den borgerliga perioden, och den har sänkts med 3 % under den socialdemokratiska perioden.

Det här har varit en politik som vi har kunnat genomföra därför att vi samtidigt har bedrivit en fördelningspolitik i andra avseenden som har skapat utrymme för en marginalskattereform. Något sådant skulle vara omöjligt med den uppläggning av den ekonomiska politiken och skattepolitiken som borgerligheten nu företräder.

Anf. 26 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Kjell-Olof Feldt frågade varför de borgerliga partierna inte har väckt förslag om misstroendeförklaring mot honom. Svaret är att vi aldrig har väntat oss att vi och finansministern skulle företräda samma ekonomiska politik. Men i utrikesministrernas fall har vi funnit att han har avvikit från den ståndpunkt som sedan länge varit gemensam för de demokratiska partierna i Sveriges riksdag – något som har varit mycket betydelsefullt för trovärdigheten i Sveriges neutralitetspolitik.

Liksom tidigare statsministern fortsatte finansministern sin skönmålning från budgetpropositionen av Sveriges ekonomiska situation. Redan de första prognoser som hunnit prövas mot verkligheten har nu slagit fel. Prisstegringen förra året blev inte drygt 7,5 %, som var finansministrernas bedömning den 10 januari, sedan 4-procentsmålet för länge sedan spruckit med en tom knall. Den blev 8,2 %.

Under det sista kvartalet i fjol hade vi den högsta inflationen av alla jämförbara industriländer. Regeringen hoppades säkert att kunna sänka räntan – om inte annat så för att lättare kunna fördröja avslöjandet att 3-procentsmålet för 1985 vad beträffar inflationen inte kommer att hålla. Regeringen har i stället tvingats höja den korta räntan, för att stoppa ett hotfullt valutautflöde och för att bromsa kronans försvagning. Den statliga utlandsskulden ökade i januari med 7 miljarder kronor, med nästan 1 000 kr.

per svensk, trots att finansministern och statsministern redan hunnit blåsa faran över vad beträffar utlandsupplåningen.

Vi kan inte nog förundra oss över att man från regeringens sida inte är beredd att medge och diskutera som ett problem att statsskulden, sedan socialdemokraterna återkom i regeringsställning, har vuxit från 330 miljarder kronor till att i förra veckan vara 564 miljarder kronor. Det är en takt av 100 miljarder om året. Det kommer att betyda att statsskulden hinner fördubblas före nästa val – på denna enda mandatperiod. Utlandsskulden ökar t. o. m. i snabbare takt.

Översätter vi det här till vad det betyder för vanliga människor, innebär det att en fyrapersoners familj i dag har en andel i statsskulden på mer än en kvarts miljon. Den stiger till 300 000 kr. innan året är slut. Räntorna på statsskulden kostar en sådan familj 35 000 kr. om året. Ser inte finansministern detta som ett stort problem som han är beredd att ta itu med inför framtiden?

Anf. 27 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Innan jag svarar på Kjell-Olof Feldts fråga skulle jag själv vilja ställa en fråga till Kjell-Olof Feldt, eftersom det inte blev några svar tidigare under partiledardebatten. Vad tänker socialdemokraterna göra, om ni sitter kvar vid makten?

Det gäller för det första skattehöjningar. Ni har ju ett rekord så här långt under den innevarande perioden med 74 stycken. Det är väl svårslaget.

För det andra gäller det vad ni tänker spara på. Ni har ju antytt att det skulle komma att behövas. Det kan vara bra att vi också får en precisering på den punkten.

När det gäller neddragningen med 2,5 miljarder kronor i arbetsmarknadspolitiska medel är detta helt enkelt ett fullföljande av inställningen att arbetslinjen måste bli mer offensiv. Jag kan ha förståelse för att Kjell-Olof Feldt inte har läst alla våra motioner. Jag skall redovisa några av punkterna när det gäller hur vi använder de här pengarna i stället.

Det är fråga om att sänka arbetsgivaravgiften med 5 % för egenföretagare och för de 15 först anställda i varje företag. Det är fråga om fribelopp för egenavgifter. Det är fråga om att bevara jobb i jord- och skogsbruk. Det är fråga om att använda inhemska produktionsresurser för bränsle och drivmedel. Det är fråga om att regionalpolitiken skall få en starkare inriktning mot de mest eftersatta områdena i Norrlands inland, som Kjell-Olof Feldt ömmade för. Det är fråga om 350 milj. kr. som vi har avsatt inför den kommande regionalpolitiska propositionen. Glesbygdstödet skall utvecklas i alla delar av landet. Det är fråga om 225 milj. kr., som ingår i de regionalpolitiska medlen. Det är fråga om att ge möjlighet att skattefritt spara till det egna kapitalet för nystartande av företag, privata investeringskonton och liknande. Bättre förutsättningar skall ges för nya företagsformer. Ungdomens introduktion på den ordinarie arbetsmarknaden skall underlättas genom anpassad gymnasieskola, genom lärlingsutbildning och genom inriktning av ungdomslagsarbetena mot den privata sektorn.

Det gäller också småföretagens utveckling. 100 milj. kr. skall ges till utvecklingsfonderna och till STU. Rekruteringsstödet till näringslivet skall förstärkas när det gäller att anställa långtidsarbetslösa, och möjligheterna att inom det privata näringslivet anställa handikappade skall ökas genom höjda lönebidrag. Det är helt enkelt fråga om en omfördelning ifrån de passiva AMS-medlen till aktiv användning för att skapa permanenta jobb ute i näringslivet. Det är detta som vi använder pengarna till.

Dessutom skulle jag vilja hänvisa till en partimotion som handlar om förnyelse av våra vatten- och avloppsnät, som ju behöver en ordentlig upprustning i olika delar av landet. Någoting mera som skulle skapa jobb i olika delar av landet – till skillnad från t. ex. en ny Öresundsbro, som diskuteras – är svårt att hitta. Dessutom finns det omätliga behov på det området.

Till sist: Jag har förståelse för att Kjell-Olof Feldt har litet svårt att skilja på finanspolitik å ena sidan och utrikes- och försvarspolitik å den andra.

Anf. 28 JÖRGEN ULLENHAG (fp) replik:

Fru talman! Jag håller i min hand den bok som redan tidigare har berörts här i debatten och som heter Samtal med Feldt. Den är tryckt år 1984, och enligt förordet redovisas där ett två dagar långt samtal med Berndt Ahlqvist och Lars Engqvist. Jag utgår från att det är omdömesgilla journalister och att det inte finns någon anledning att dementera vad som står i den här boken. Jag skall citera ett par meningar som har givit upphov till en hel del av debatten tidigare i dag. Det är Kjell-Olof Feldt som talar: "Progressiviteten i det svenska skattesystemet har blivit orimlig och jag vill påstå, att vi här har att göra med ett av de absolut största ekonomiskt/politiska problemen av i dag. Den reform, som vi genomförde tillsammans med mittenpartierna och som vi sedan av olika skäl tvingades justera – dock utan att grunddragen gick förlorade – räcker inte. Det måste bli en fortsättning. Progressiviteten måste ner ytterligare – annars kommer vi aldrig att lyckas få till stånd en harmonisk inkomst- och lönebildning i det här landet."

Har finansministern samma uppfattning i dag? Och kan vi också räkna med att regeringen har samma uppfattning i dag? Om det är så, frågar man sig: Varför kommer inga förslag om ytterligare minskning av marginalskatterna? Det vore utomordentligt bra för debatten om Kjell-Olof Feldt ville komma med ett klarläggande på den här punkten. Vad menar finansministern med uttalandet i denna bok? Gäller det fortfarande?

Beskrivningen att oppositionen talar om katastrofkurs och är aggressiv i sin retorik stämmer förvisso inte in på folkpartiet. Bengt Westerberg har inte gjort ett uttalande i den ekonomisk-politiska debatten utan att säga att det finns ljuspunkter i dag i svensk ekonomi – och det sade han också under förmiddagen. Håll honom räkning för det, herr finansminister!

Vi har lagt oss vinn om att icke ge en svart bild av svensk ekonomi. Men vi har också kritiserat regeringen för att den har vidtagit åtgärder som på lång sikt får negativa konsekvenser. Vi har kritiserat beslutet att införa kollektiva löntagarfonder mot det svenska folkets vilja. Vi har kritiserat införandet av

obligatoriska vinstavsättningar till än det ena, än det andra. Och vi har kritiserat att man höjer ett stort antal skatter, att man försämrar marginalskattereformen, osv. Detta får negativa långsiktiga effekter, och det är allvarligt.

På kort sikt finns det också saker som oroar. Jag tycker att finansministern borde tala med något mindre stöddighet om inflationsutvecklingen. Inflationen uppgår faktiskt år 1984, som finansministern vet, till över 8 %, trots att målsättningen var 4 %. Kan finansministern i dag visa upp en ekonom som tror på det mål, 3 %, som regeringen har talat om?

Till sist: Svara på Bengt Westerbergs fråga: Vilka skatter kommer att höjas efter valet?

Anf. 29 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! I mitt inledningsanförande ställde jag några frågor till regeringen om hur man ser på detta med konjunkturutvecklingen. Är det verkligen så, som man säger i sina kommentarer till den nuvarande ekonomiska situationen, att problemen är på väg att lösas? Och är det verkligen så, som jag uppfattade att finansministern hade uttalat, att konjunktursvängningarnas tid är förbi? Det vore intressant att få reda på vilken uppfattning regeringen har om dessa frågor. De är av väsentligt värde när det gäller att formulera den framtida ekonomiska politiken.

Är vågrörelserna i ekonomin borta? Kan man avskaffa dem med konjunkturpolitik? Behövs inga grundläggande förändringar i de ekonomiska systemen för att på längre sikt kunna skapa värdefulla, stadiga arbetstillfällen?

Mot bakgrund av vad jag citerade ur finansplanen om att den viktigaste fördelningspolitiska effekten var att skapa nya arbetstillfällen vill jag fråga: Är det inte då viktigt att satsa på en utveckling av den offentliga sektorn för att kunna skapa nya arbetstillfällen där? Varför avstår regeringen, som jag ser det, från den möjlighet den har att skapa fler jobb genom att föra en politik som dämpar BNP-tillväxten? Vi har pekat på de här problemen i vår ekonomiska motion, och vi säger där att om man ökar budgetunderskottet med 4 miljarder kronor – utgiftsökningarna är naturligtvis större, men vi har också inkomstökningar – får man 45 000 ytterligare arbetstillfällen. Det anser vi vara oerhört värdefullt när det gäller att formulera en strategi för att lösa de ekonomiska problemen på längre sikt. Jag skulle vilja ha finansministerns svar på de här frågorna.

Anf. 30 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson säger att skälet till att man inte drömmer om att gå in med en misstroendeförklaring mot mig är att man är oense med mig. Men det är ju jag som är isolerad och överkörd! Är ni då ense med regeringen, eller var hittar man förklaringen till den inställning som därmed skulle framkomma? Motivet för misstroendeförklaringen mot utrikesministern är ju faktiskt att han påstås inte stå bakom regeringens politik. Jag kan inte finna att utfallet mot mig i förmiddags hade någon annan innebörd än att också jag avvek från regeringens politik.

På Hans Peterssons i Hallstahammar fråga om konjunkturrörelsen har upphört så är mitt svar att jag inte har någon aning om det. Jag har uttalat mig om vad jag tror kan komma att inträffa 1986 och 1987. Jag tror att det finns en chans att vi kan undvika en konjunkturedgång av mera märkbart slag de åren och att vi kan få en period av visserligen relativt långsam men stabil tillväxt, om vi samordnar och utformar den ekonomiska politiken någorlunda vettigt i industriländerna. Jag har inte gjort några mer vittomfamnande omdömen om kapitalismens framtid och vad som krävs för att stabilisera den på lång sikt. Jag har inte heller utrymme i denna debatt att bredda ut mig om detta.

Nu ställs åter frågan om vilka skattehöjningar vi tänker genomföra efter 1985 års val. Beviset för att det ofrånkomligen skulle vara skattehöjningar som vi planerar är att vi har höjt så många skatter 1983–1985. Nu är resonemangen om antalet skattehöjningar litet farliga för borgerligheten att använda. Borgerligheten säger att vi har höjt 75 skatter. Det råkar vara så att de borgerliga partierna höjde 74 skatter, visserligen under en något längre tid, men det är fråga om nästan lika många skatter, det saknas bara en, annars hade de borgerliga varit i kapp. Men det avgörande är ju att skattebetalarnas inkomster efter skatt mätt som köpkraft sjönk under hela den borgerliga tiden men med vår politik nu håller på att stiga. Även om skatterna har höjts har tillväxten i ekonomin, utrymmet genom produktionsökningen och ökning av produktiviteten varit sådan att folk kan få mer kvar i plånboken både efter skatt och efter prishöjningar. Dessutom vill jag, när vi ser på ekonomin i dess helhet, peka på att vi inte har höjt skattetrycket utan lagt om beskattningen så att den i mindre utsträckning drabbar arbetsinkomster, investeringar och sparande och i större utsträckning drabbar konsumtion.

I detta sammanhang har jag en fråga att ställa till de tre borgerliga partiföreträdarna. Vi gjorde en skatteoperation i december. Då föreslog vi riksdagen att fatta beslut om en höjning av bensen- och elskatten. De borgerliga partierna gick till våldsamt motangrepp. De förklarade – jag minns särskilt Lars Tobissons utläggningar – att varje skattehöjning måste bekämpas, eftersom inga skattehöjningar leder till annat än elände, utan minskar statsinkomsterna och ökar arbetslösheten. I det här fallet skulle skattehöjningarna slå ut glesbygden och utarma bilismen. Det har gått fyra fem veckor sedan dess. Nu säger ni inte ett ljud om bensen- och elskatten. Varför, Lars Tobisson, yrkar ni inte nu eftersom ni är emot varje skattehöjning, att bensinskatten skall sänkas med åtminstone 50 öre och att man även skall sänka elskatten?

Är det helt enkelt så att ni inte har någonting emot skattehöjningar, bara de drabbar andra? Dvs.: Om ni kan pyssla med inkomstskattesänkningar, sänkningar av förmögenhetsskatten och arvsskatten, skatten för småföretagare och skatten för andra av era väljargrupper, har ni ingenting emot att finansiera detta med skattehöjningar som drabbar t. ex. löntagare.

Jag vill på nytt säga några ord om citaten om marginalskatteformen ur den där intervjuboken. Den intervjun gjordes i december 1983. Då hade vi bara förverkligat första året av den treåriga skattereformen. Skattereformen

utsattes för kritik i mitt eget parti och för angrepp från moderater, folkpartister och centerpartister, som sade att de inte tänkte vara med om att finansiera den. De ville över huvud taget inte höra talas om den längre. Jag kände ett starkt behov att försvara denna skattereform, som jag till slut var ensam om, från förhandlingen våren 1982. Jag ser det som ett stort framsteg att vi kunde genomföra denna skattereform, trots att de tidigare avtalsparterna hoppade av och i stort sett bara har försökt förtala den reform som vi en gång vara ense om. Det är ingen oväsentlig förändring som har inträffat.

Det är också intressant att jämföra med vad ni gjorde med marginalskatterna när ni hade majoritet i riksdagen. Från 1976 till 1982 steg marginalskatterna för alla i Sverige. Den som tjänade 90 000 fick en höjning av marginalskatten med nästan 2 procentenheter, och den som tjänade 130 000 en höjning med nästan 10 procentenheter. Detta har sänkts mellan 1982 och 1985 med 5 resp. 18 procentenheter. Jag är för min del övertygad om att denna omläggning av skatterna var nödvändig. Nu har 90 % av skattebetalarna högst 50 % i marginalskatt. Vi har fått en sänkning av inkomstskatterna. Vi har minskat skattebelastningen på sparande, arbete och investeringar, samtidigt som vi har skärpt den på konsumtionen.

Skälet till att jag kan hävda att detta var nödvändigt och riktigt är att det har gett resultat. Vi har fått en uppgång av produktionen. Investeringarna och sparatet har ökat. Budgetunderskottet har minskat, och underskottet i våra utrikesaffärer har försvunnit.

Jag vill lägga till att nästa steg i reformeringen av vårt skattesystem gäller en kraftig förenkling av inkomstbeskattningen. Vi tror att detta framför andra skattereformer nu är det viktigaste att göra. Det skall innebära att framför allt löntagarna får en enklare taxering och en mer generös behandling vad gäller sina avdrag. Vi kommer att lägga fram förslag om detta inom kort, och därmed får väljarna ett mycket viktigt besked om vilken skattepolitik vi tänker föra efter 1985 års val. Vi hoppas få beslut om detta i vår.

Jörgen Ullenhag gjorde i sitt anförande en mycket vacker framställning av folkpartiets reformvilja. Det var mycket goda och fina saker som fanns där. Bara en fråga, så där helt vid sidan om – Ullenhag behöver inte svara, för jag vet att han inte har något svar: Har han gjort upp med Tobisson hur det där reformprogrammet skall genomföras och finansieras och förenas med moderat syn på den offentliga sektorns tillväxt? Jag vill upplysa kammaren om att folkpartiet föreslår en ökning av statsutgifterna med närmare 7 miljarder kronor på familjepolitikens och utbildningspolitikens områden.

Men ändå är det någonting som inte går ihop. I folkpartiets motion ingår också något annat. Man säger att man nu för fram som ett krav rätt till eget rum för patienterna på våra vårdhem. Det är bara det att det inte finns en antydan i motionen om hur det skall gå till, hur denna utmärkta idé skall förverkligas. Det förefaller mig rätt uppenbart att den inte kan förverkligas med den uppläggning av budgetpolitiken som folkpartiet faktiskt föreslår. Det kommer inte att vara möjligt för landsting och kommuner att förverkliga idén om en patient per rum, om de skall berövas 4 miljarder 1986.

Patienternas glädje måste grumlas när de upptäcker att folkpartiet vill rycka av dem 140 miljoner i höjda patientavgifter, utan att de, efter vad jag förstår, får någon förbättring av sin rumsstandard. Det vore bra om Jörgen Ullenhag talade om också detta när han beskriver folkpartiets reformvilja.

Fru talman! Lars Tobisson påstår att statsskulden växer med 100 miljarder om året. Detta är en medveten lögn. Lars Tobisson vet att statsupplåningen 1985 ökar med 65 miljarder, varav 10 miljarder beror på att vi gör valutakursförluster på de lån som Lars Tobisson, Gösta Bohman och det övriga gänget tog upp åren 1976–1982. Hela förklaringen till att vi måste låna utomlands är att vi gör förluster på de gamla borgerliga lånen.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 31 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Med anledning av det sista som finansministern sade vill jag fråga: Kan finansministern bestrida att utlandsskulden bara den senaste månaden har vuxit med 7 miljarder eller att den under den socialdemokratiska regeringstiden har ökat från 80 till 142 miljarder? Fortsätter inte riksgäldskontoret att nu ta upp lån utomlands? Jag sitter själv i riksgäldsfullmäktige, så jag vet vad jag talar om.

Trots allt står nog Kjell-Olof Feldt närmare mittlinjen i regeringen än oss i den borgerliga oppositionen. Men vi noterar med tillfredsställelse sådana yttranden som tyder på att han ibland kan ha förståelse för våra ståndpunkter. Det har vi faktiskt ingen anledning att uttala vår misstro mot.

Finansutskottets kansli har redan i huvudsak bekräftat riktigheten av våra kalkyler för budgetåret 1985/86. För helåret 1986 har vi i detalj talat om hur marginalsattesänkningarna skall finansieras. 1987 och 1988 kostar våra förslag till marginalsattesänkningar 3,5 miljarder per år. Samtidigt bör budgetunderskottet minskas med 6–7 miljarder per år.

Vi anser det både realistiskt och nödvändigt att av en total offentlig utgiftssumma på 540 miljarder kronor ta bort ytterligare 10 miljarder, för både 1987 och 1988. Vi har redan, i vårt besparingsprogram, pekat på områden där vi kan fortsätta med besparingar för att klara av att nå vårt mål. Den moderata modellen håller även på längre sikt.

Regeringen lovar nu reallöneförbättringar, förutsatt att löneökningarna stannar på 5 %. Detta villkor betyder i stort en prolongering av avtalen i industrin. Men konjunkturinstitutet har faktiskt visat att reallönerna kommer att falla, även om regeringens mål för inflationen och löneutvecklingen skulle infrias.

Den snabba inflationen under slutet av förra året har skapat ett överhäng som innebär att den genomsnittliga prisnivån i år kommer att öka med mer än 5,5 %, även om inflationen under loppet av året skulle bli bara 3 %. Det medför, enligt konjunkturinstitutet, att reallönen före skatt faller med drygt 0,5 % och efter skatt med bortåt 1 %.

Det ryktas nu att regeringen tänker köpa röster inför valet med en

skatterabatt på 500 kr. På sätt och vis är detta ett erkännande av en gammal moderat sanning. Här har vi alltså återigen ett sådant fall som jag tidigare talade om. När regeringen till sist måste ordna en reallöneökning sänker den skatten. Men det gör den endast då den känner sig tvingad till det.

Att lägga ut flera miljarder på en tillfällig skatterabatt är dock den sämsta av alla tänkbara skattereformer. Vad som behövs, herr talman, är bestående marginalskattesänkningar, som stimulerar arbete, sparande och nya satsningar för framtiden.

Anf. 32 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt försökte skämta bort skattehöjningsfrågan genom att tala om antalet skatter. Men naturligtvis har det dessutom en viss betydelse hur mycket i kronor räknat man höjer skatterna. Det har hushållen fått känna på under de gångna åren. Höjningarna har summerats till åtskilliga tusentals kronor. Därför kvarstår i hög grad frågan om hur mycket socialdemokraterna tänker höja skatten och vilken avvägning de gör när det gäller skattehöjningar i förhållande till sparande.

Kjell-Olof Feldt talar om att lägga om beskattningen så att det blir mer skatt på konsumtion. Då har jag ett litet råd, nämligen att han skall se till att utredningen om utgiftsskatt påskyndar sitt arbete, så att vi kan få ett förslag med den inriktningen.

Vid flera tillfällen under debatten har Kjell-Olof Feldt försökt ge ett intryck av att oppositionen gillrar en fälla för sig själv. Men det verkar som om Kjell-Olof Feldt gör precis detsamma. Han talar nämligen om att våra förslag innebär ökad arbetslöshet – jag noterade att Kjell-Olof Feldt inte replikerade mig på den punkten – men samtidigt säger han att förslagen inte betyder någonting, att de inte ger några pengar. Det är lätt för finansministern att hamna i en sådan fälla. Bestäm sig, finansministern! Vilken blir effekten? Antingen är åtgärderna reala till sin karaktär och får därmed budgeteffekter eller också innebär de att arbetsmarknadssituationen påverkas.

De medel som vi får tillgängliga genom besparingar har vi satsat också på offensiva åtgärder för att motverka negativa effekter på sysselsättningen, dvs. att vi upprätthåller sysselsättningsnivån i första hand med hjälp av medel från besparingar som mera har en "passiv" verkan och inte någon effekt på längre sikt.

Kjell-Olof Feldt påstod – jag hoppas att jag hörde fel! – att centern och folkpartiet bröt skatteöverenskommelsen. Hörde jag rätt? Vad det inte ni som sprang till LO och gjorde upp om ändringar? Eller har mytbildningen nu gått så långt att vi får skulden också för det? Jag tror det vore bra om den frågan reddes ut.

Jag har noterat att Kjell-Olof Feldt är påfallande återhållsam i sina kommentarer kring inflationsutvecklingen. Jag kan förstå att han är det, bl. a. mot bakgrund av vad han och andra skrev i programmet, Ett handfast och konkret program, före regeringsskiftet 1982. Ur den synpunkten är 1983 ett kritiskt år. Det är inflationsutvecklingen under de närmaste åren som

avgör om vi kan framgångsrikt genomföra övriga delar av politiken.

Det gick ju inte så bra med inflationen.

Anf. 33 JÖRGEN ULLENHAG (fp) replik:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt svarar inte på min fråga om vad han själv har sagt i sin bok, utan han går som katten kring het gröt. Därför är det bra att uttalandet finns tryckt på papper. Det är ett utomordentligt klart uttalande. Det står att progressiviteten måste ner ytterligare, att det måste bli en fortsättning och att det skall bli en fortsättning efter det att skattereformen har genomförts.

Då kvarstår frågan: Gäller detta uttalande fortfarande? Har Kjell-Olof Feldt uppfattningen, i motsats till LO, att progressiviteten måste ner ytterligare eller har Kjell-Olof Feldt ändrat uppfattning?

Det finns inget mellanting mellan de två sakerna. Ett klart svar på den frågan tycker jag att Kjell-Olof Feldt är skyldig kammaren.

Bakgrunden till frågan om vilka skattehöjningar en socialdemokratisk regering kommer att genomföra efter valet är helt enkelt att Olof Palme i valrörelsen 1982 uttalade att det är odemokratiskt att inte tala om vilka besparingar som väntar efter valet. Det är odemokratiskt, säger Kjell-Olof Feldts egen regeringschef, att inte ge klara besked på den här punkten. Också ett uttalande om att man inte skall höja en skatt eller göra besparingar är ju ett besked. Vi kan inte ha en moral för den icke-socialistiska oppositionen och en annan moral för den socialistiska regeringen. Eller hur, Kjell-Olof Feldt? Blir det besparingar? I så fall, vilka? Ge nu ett besked!

Om vi får en ny majoritet efter valet i höst, då vet man mycket bestämt vissa saker. Svenska folket vet att då kommer löntagarfonderna att avvecklas. Man vet att inriktningen är att sänka marginalskatterna. Man vet att fastighetsskatten försvinner. Man vet att kollektivanslutningen, som Kjell-Olof Feldt av förklarliga skäl inte har berört med ett ord, försvinner. Man vet att det finns en betydande enighet mellan de tre icke-socialistiska partierna om inriktningen av den ekonomiska politiken. Man vet också att det kommer att bli en uppluckring av de offentliga monopolen.

Men när det gäller vad som kommer att hända efter en eventuell socialistisk vinst i valet vet man faktiskt inte särskilt mycket. Ofta glömmar man bort att ställa frågan vilket inflytande vänsterpartiet kommunisterna kommer att få på en eventuellt kommande regering. Det är ju faktiskt så i dag att vi har en socialdemokratisk minoritetsregering, som i denna kammare är beroende av kommunisternas stöd. Man har börjat förhandla mellan socialdemokrater och kommunisterna – det har vi sett flera exempel på. Vilka förhandlingar kommer man att föra inför en eventuellt ny eller fortsatt socialdemokratisk regering? Vilka villkor kommer kommunisterna att ställa vid de förhandlingarna?

Nog finns det en hel del, Kjell-Olof Feldt, att reda ut också om vi skulle få en fortsatt socialdemokratisk regering.

Anf. 34 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Då har vi alltså rätt ut vad finansministern anser om konjunkturerna. Han har ingen aning om, sade han, om – eller vad det möjligen när? – det kommer en lågkonjunktur. Jag antar att en lång erfarenhet av ekonomisk politik ger svaret att det kommer en lågkonjunktur.

Kjell-Olof Feldt säger att man nu genom samoperationer mellan de ekonomiska stormakterna i Europa försöker fördröja lågkonjunkturen något. Man försöker alltså surfa vidare på vågtopparna. Det är naturligt att man gör det, när det finns en uppgång i ekonomin. Men då kvarstår alla de problem som man måste ta itu med för att långsiktigt förändra den ekonomiska politikens verkningssätt.

Ett sätt att skapa ett program eller en politik för att möta nedgångar är väl att redan i en högkonjunktur försöka skapa så många arbetstillfällen som det bara är möjligt och inte vänta med det tills man har en lågkonjunktur, då problemen är än större och de finansiella resurserna förmodligen än knappare än i dag. Det måste väl vara bättre att mota Olle i grind, att starta ett program för tillväxt och sysselsättning i dag, än att vänta tills krisen kommer.

Vi kan inte förstå att man i nuläget för en politik som minskar BNP-ökningen och håller tillbaka en möjlig sysselsättning på det sätt som man gör i finanspolitiken. Vi tycker att en anslutning till den försiktigt expansiva politik som vi har föreslagit med dess positiva effekter vore en riktigare politik i dagsläget.

När det gäller de långsiktiga möjligheterna att utveckla den offentliga sektorn och skapa ett program härför har vi i budgeten föreslagit 2 miljarder under innevarande budgetår för att klara ett sådant program. Jag vill påminna finansministern om att det förmodligen också innebär nya stora inkomster i miljardklassen, om man lägger fram ett förslag i enlighet med den överenskommelse som vi hade om beskattning av realräntevinsterna. Det kommer utöver de ekonomiska medel och den politik som i dag finns föreslagen att finnas möjligheter att under budgetåret göra kraftiga insatser för att redan nu möta arbetslösheten.

Anf. 35 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Med enorm frenesi efterlyses här mina personliga uppfattningar om skattepolitiken. Men jag fick för en stund sedan höra av Lars Tobisson och andra att mina personliga uppfattningar är skäligen ointressanta. Vad det gäller är vilken politik som det socialdemokratiska partiet har lagt fast och min föredragning inför förra höstens partikongress. Jag kan upplysa mina borgerliga kombattanter om att partikongressen slog fast tre huvudsyften för den socialdemokratiska skattepolitiken under den kommande kongressperioden:

1. En förenkling av inkomstbeskattningssystemet.
2. En jämnare skattebelastning för medborgarna vad gäller både kommunalskatten och fördelningen mellan arbetskraft och kapital.

Onsdagen den
6 februari 1985

Allmänpolitisk
debatt

3. Lägre marginalsatser.

Sedan har det överlåtits åt partiledning och regering att bedöma hur vi skall prioritera bland dessa olika syften när det gäller skattereformen, och jag och regeringen har kommit fram till att det nu är viktigast att förenkla beskattningen. Jag tycker inte att det är någonting konstigt i detta. Vi har fortfarande uppfattningen att man även i det korta perspektivet kan behöva göra justeringar av inkomstskatteskalorna.

Beträffande skattereformen vill jag framhålla att jag inte sade att folkpartiet och centern rev upp överenskommelsen. Det har vi grälat om tidigare. Jag konstaterade bara att ni hoppade av, ni ville inte höra talas om den och ni ville inte delta i finansieringen. Ni tog avstånd från den politik som vi förde, och det tolkade jag som att ni hoppat av. Centerpartiet har ju hoppat av så rejält att det i dag över huvud taget inte vill höra talas om någon sänkning av marginalsatserna. I allt frågande kunde ni väl fråga varandra vad ni tycker om en sänkning av marginalsatserna. Herrar Johansson och Ullenhag kunde ha ett upplysande tankeutbyte: vad vill Johansson och vad vill Ullenhag beträffande marginalsatserna? Ser man på era motioner, finner man att ni vill helt motsatta saker. Det skulle ju bli en så kraftig rivstart med en borgerlig regering.

Sedan konstaterar jag beträffande skattehöjningar följande. När de borgerliga partierna regerade Sverige höjdes skattetrycket från 45 % av bruttonationalprodukten till 50 %. Det kommer ni aldrig ifrån. Den största och snabbaste skattehöjning som någonsin gjorts genomfördes av er. Vem kan ha något förtroende för er som stora skattesänkare? Det är möjligt att ni sänker skatten, om ni får chansen – och ställer till med en statsfinansiell bankrutt ungefär på det sätt som avspeglas i era motioner. Sanningen om oss är att skattetrycket har varit oförändrat när vi regerat, beroende på att det har varit en ordentlig tillväxt. Inom den ramen har vi gjort den omfördelning av skattetrycket som vi trott vara bra för Sverige. Jag noterar, herr talman, att min fråga varför man i dag inte yrkar på sänkta bensinsatser och elskatter bemöttes med förlägen tystnad av de tre borgerliga oppositionsföreträdarna. Härvidlag vågade ni inte vara på långa vägar lika talföra som ni var för några månader sedan. För principiella skattemotståndare – det är ni kanske alla tre, men framför allt Lars Tobisson och Jörgen Ullenhag – borde det kännas ganska förnedrande att så fort få lov att svänga på kappan och säga att de skattehöjningar som för en månad sedan skulle störta landet i olycka kan man nu glatt segla vidare med. Dessa skattehöjningar räknas in i budgetalternativet och används för att minska budgetunderskottet eller sänka inkomstskatten eller förmögenhetsskatten – eller vad ni vill använda pengarna till. Skall jag vara uppriktig tycker jag att detta är ganska ohederligt. Ni kan inte ens en månad stå fast vid er åsikt. En åsikt per månad, är det takten på den intellektuella utvecklingen inom borgerligheten? Då tror jag att ni hinner ganska långt under de åtta månader som är kvar fram till valet.

För sista gången: Utvecklingen av vår utlandsskuld. Det är alldeles riktigt att utlandsskulden i kronor räknat ökade med 7 miljarder kronor i januari, men detta beror inte på att staten lånar nya pengar. Det är enbart en effekt av

att den amerikanska dollarn har stigit i värde. Dollarn stod i mellan 4 och 5 kr. när Gösta Bohman lånade upp pengarna. I dag står dollarn i över 9 kr. Enbart dollarns uppgång har fördubblat värdet av vår utlandsskuld i dollar, och det gäller större delen av utlandsskulden.

Lars Tobisson berömde Ronald Reagans politik, som har varit så välgörande för Sverige. Ja, Lars Tobisson, att vår utlandsskuld har nästan fördubblats är ett resultat av Reagans politik.

Jag sade i mitt anförande att resultatet av en politik enligt de riktlinjer som finns i de borgerliga motionerna måste bli ökat budgetunderskott, ökad arbetslöshet och ökad inflation. Trots mitt försynta väsen borde det synas ganska provokativt att säga något sådant. Men det var inte mycket invändningar som jag fick.

Olof Johansson säger som något slags invändning att centerpartiet visst har reella besparingar. Jovisst, men de räcker inte på långa vägar för att finansiera de våldsamma skattesänkningar på över 50 miljarder kronor som man skall göra – och det har ni inte bestritt.

Lars Tobissons räkneövningar – där han skall visa att alla tjänar på moderaternas politik – blir något patetiska. Jag vill bara påminna Lars Tobisson om hur det gick för högerpartiet när man år 1960 hade liknande räkneövningar, som skulle bevisa att alla tjänade på dess politik. Det gick inte bra i det valet för högern, Lars Tobisson. Jag tror det är få som hänger med i de svängarna, och dessutom är det som Lars Tobisson kommer med nog inte riktigt så sant.

När det gäller arbetslösheten är det återigen Olof Johansson som får stå på den borgerliga barriaden. Han säger att de pengar som man skall beröva AMS och Samhällsföretag skall användas för att skapa en massa fina jobb i småföretag och på olika ställen. Men allt detta är bara luftiga förhoppningar. Det gäller t. ex. att sänkta arbetsgivaravgifter kommer att leda till att företagen anställer fler människor. Vi har experimenterat med det i Norrbotten och i Svappavaara, men tyvärr är resultatet sådant att det verkligen inte går att påstå att det har blivit någon ökad sysselsättning i företagen av det skälet.

Men det må vara, för i de nedskärningar som ni gör går det att direkt avläsa vilka människor som blir utan arbete. Det är inga luftiga förhoppningar utan hårda realiteter som skapas när ni skär ner på Samhällsföretags och AMS pengar med 10 %.

Det går alltså inte – jag varnar för det, Olof Johansson – att säga till de människor som i dag har sina jobb i Samhällsföretag, där ni vill sparka ut ungefär 10 000 personer: Ni kommer att få jobb på den öppna arbetsmarknaden, få jobb med lönebidrag, få jobb därför att centerpartiet vill sänka arbetsgivaravgifterna för de 15 först anställda. Det har gjorts enorma ansträngningar för att placera människorna i Samhällsföretag på den öppna arbetsmarknaden – inkl. anställning med lönebidrag. Men det har inte gått, och det är därför som de finns i Samhällsföretag. Jag är bedrövad över att man inom centerpartiet begriper så litet av hur Samhällsföretag fungerar. Detsamma gäller beredskapsarbeten i Norrlandslänen. Det krävs en enorm

massa småföretag innan jobben har kommit dit.

Slutligen beträffande inflationen: Jag har fått mycket spott och spe från oppositionen därför att inflationsmålet överskreds för 1984. Nu vill man ta ut segrar i förskott genom att säga att målet kommer att spricka också för 1985. Jag vill bara säga: Sämre spåmän än de borgerliga ekonomiska politikerna har inte funnits. Jag varnar er för att göra några spådomar innan ni är tillräckligt säkra på hur resultatet blir, och jag tror att vi inom kort kan börja räkna in förutsättningarna för en kraftig inflationsdämpning.

Vi kommer att lämna besked om vårt valprogram till väljarna. Vi är faktiskt inte skyldiga att redovisa inför den borgerliga oppositionen vad vi skall gå till val på, utan det kommer vi att göra inför väljarna och i valrörelsen. Det vi nu har presenterat för riksdagen är den politik som vi faktiskt för. Jag kan bara konstatera, herr talman, att den saknar varje realistiskt och genomförbart alternativ.

Andre vice talmannen anmälde att Lars Tobisson, Olof Johansson och Jörgen Ullenhag anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 36 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! När dagen har gått så här långt kan det vara på tiden att den tar till orda vars namn under den tidigare debatten varit på så många läppar. Jag har dröjt till nu, därför att denna debatt skulle handla om regeringens budgetförslag och de alternativ som man tyckt sig urskilja i de borgerliga partiernas förslag. Men det är väl inte trevligt att tala om hyreshöjningar som skall komma, sänkningar av sjukförsäkringsersättningen, sänkningar av ersättningen från arbetslöshetskassan, försämrade villkor för avdragsrätten för fackföreningsavgifter och annat. Då drar man i stället fram andra saker, och i den allmänpolitiska debatten här kommer i stället en utrikespolitisk fråga upp till debatt. Det är rimligt att kammarens ledamöter får veta något om bakgrunden till den sak som här har diskuterats.

Det viktigaste ligger däri att jag sedan tillträdet i utrikesdepartementet inte har kunnat acceptera att ett visst antal journalister, några få här i Stockholm, skulle ha en specialinformation som inte övriga journalister får, att de skulle ha tillgång till hemligt material från utrikesdepartementet, skulle informeras om våra Sovjethandläggares bedömningar osv. och skulle, som de själva önskar, få veta vilka olika alternativ som övervägs inom regeringen eller departementet före ett ställningstagande.

Jag anser att alla journalister skall behandlas lika. När en av dessa journalister i den lilla exklusiva kretsen säger att han minsann inte representerar en landsortstidning, utan den största morgontidningen vilket är något helt annat, eller när han vid ett annat samtal säger att han inte representerar Gröna Tidning – om nu en sådan tidning existerar – är det en fråga som inte intresserar mig det minsta. Den journalist som har anledning att skriva om en utrikespolitisk fråga blir bedömd på samma sätt vare sig hans medium är stort eller litet.

Efter mycket tjat accepterade jag i alla fall att träffa dessa journalister. Det var inte så att jag bjöd in dem, utan de skulle i stället bjuda in mig. Jag frågade inte exakt vilka som skulle delta, vilket möjligen var det första misstaget.

Under större delen av denna middag diskuterade vi frågan om relationerna mellan utrikesdepartementet och dessa massmedia med dess journalister. Jag gav inte med mig i frågan om likabehandling av journalister, dvs. att även den som representerar en liten tidning skall behandlas på samma sätt. Specialiseringen för utrikesjournalistiken ligger i de möjligheter som ett större medium eller en större tidning har att låta sin utrikesjournalist arbeta länge med olika uppgifter, att studera litteratur, göra många intervjuer, syssla i flera dagar om inte veckor med en enda uppgift, som kanske tar den tiden. Under samma tid har en vanlig journalist att fullgöra mängder av uppdrag. Men att ha kompisar på UD, som lämnar ut hemligt material, är ingenting som bör berättiga till Stora journalistpriset.

Jag gjorde jämförelser med övriga departement där det går till som jag här beskriver, nämligen att departementsledning och presstjänst lämnar den information som behövs. Jag gjorde också jämförelser med företag, med organisationer osv. Jag håller fortfarande på att det är ett riktigt sätt att informera.

Återstoden av detta samtal, när tre timmar gått utan att vi egentligen enats, trots denna bjudning som jag bestods, kom att gälla Sovjetrelationer. Det berodde på att de närvarande journalister i stor utsträckning var Sovjetspecialister. De ville veta vår inställning till Sovjetunionen och frågade: Blir det statsrådsbesök i ytterligare omfattning före valet? Hur handlar ni med anledning av er bedömning av sovjetiska kränkningar? Har inga sovjetiska kränkningar förekommit efter ubåtsskyddskommissionens rapport? Vilka är motiven till de sovjetiska kränkningarna? Gör ni inga analyser av de sovjetiska kränkningarna? Svaren som gavs, de gavs hela tiden under förutsättningen att det visserligen hade förekommit kränkningar men att inga av dessa var nationalitetsbestämda efter dem som ubåtsskyddskommissionen talar om och som regeringen har protesterat mot.

När man talar om valtaktik, så är det inte jag eller mina medarbetare som för in valet i resonemanget, utan det är en enständig fråga från en herr Christiansson, om det är uteslutet att vi kan låta statsråd göra besök i Sovjetunionen före valet. Och på det svarar jag att det är inte uteslutet, för det menar jag att man inte kan säga. Men det blir också under detta samtal sagt, att det är ingen valtaktisk fråga. Och vi har ju en erfarenhet av hur besök i Sovjetunionen av statsråd – ja, av statssekreterare, av departementsråd – föranlett stora och upphetsade debatter i pressen och delvis också här.

Vid något tillfälle säger jag att om kränkningar inte förekommit, så hade vi haft ett vidare utrymme. Thorbjörn Fälldin har kritiserat detta. Men inskränktes inte utrymmet för hans egen regering i och med att en ubåt strandade vid Blekingekusten? Var det inte den regeringen som avbröt de besökskontakter som i övrigt förekom med Sovjetunionen? Det är väl självklart att utrymmet för kontakter med Sovjetunionen minskades efter det att vi ansågs ha blivit kränkta på ett mycket allvarligt sätt.

Det har talats om bristande respekt för försvaret. Låt mig säga att detta är alldeles grundlöst. Jag har vid otaliga tillfällen uttryckt respekt för försvaret.

Och låt mig så komma till frågan, hur det här har återgivits. Det var sex journalister närvarande. De säger att de har upplevt något häpnadsväckande. Men först efter två dagar går detta häpnadsväckande innehåll upp för dem, och då börjar de reagera. Det tar ytterligare en à två dagar innan de skriver något. Särskilt vill jag vända mig till TT:s korrespondent, som satte i gång att skriva på lördagen, enligt egen uppgift. Hon var dock närvarande dagen efter den här middagen vid en facklig konferens, där det överlämnades till henne ett manuskript – hon kunde också, om hon hade önskat, ha åhört anförandet – där jag bl. a. påpekade att de allvarliga kränkningar av det svenska territoriet som ägt rum under de senaste åren hör till bilden av stormakternas ökade intresse för utvecklingen. Om hon upptäcker någonting som strider mot vad jag har sagt tidigare i veckan i ett anförande vid ett slutet sammanträde med 60 svenska ambassadörer – visserligen refererat i Svenska Dagbladet, inte desto mindre – eller mot det jag säger dagen efter, då hon är närvarande, borde väl självbevarelsedriften ha lett henne till en kontroll av de uppgifter hon återopade.

Sedan har stenkastningen kommit i gång. En projektil hittade också Sture Korpås, och han drar fram vad som hände i Förenta nationerna hösten 1983. Skälet till att Sverige inte tog upp ubåtskränkningarna i FN var att Sovjetunionen förnekade dessa kränkningar och att vi på förhand kunde säga att vi visste, att om vi hade tagit upp dem i FN skulle den ena alliansen ha stött oss och den andra skulle ha bestritt våra påståenden. Vi hade placerat en bilateral konflikt med Sovjetunionen mitt i centrum av storpolitiken. Det låg ett rationellt övervägande bakom detta. Jag vet också att den uppfattningen delas av Rune Ångström i folkpartiet och av Stig Alemyr i mitt eget parti.

Allra sist: Det sades några vänliga ord om min person av de talare som ansåg att kammaren snart skall uttrycka att jag inte anses värdig dess förtroende. Jag kanske skall röras av detta. Men mer betyder den solidaritet som jag har fått i regeringskretsen – av dess ledamöter och av statsministern – samt av den grupp här i riksdagen som jag står mycket nära, och av alla de andra som har stött mig under den här tiden.

Anf. 37 CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag antecknade mig egentligen till denna debatt för att tala om mer allmänna ting och måhända under något annorlunda omständigheter. Utrikesministern har valt att delta i dagens debatt efter det att yrkande om misstroendevotum har ställts. Detta gör det nödvändigt för mig att gå in i den debatt i vilken egentligen allt väsentligt redan har sagts av våra resp. partiledare.

Lennart Bodströms ord strider mot samstämmiga uppgifter från sex personer att han fällt uttalandet som med statsministerns ord tidigare i denna debatt skulle ha inneburit hans "politiska död". Uttalandena innebär – jag använder fortfarande statsministerns egna ord – "en helt annan säkerhetspolitisk linje än den som regeringen officiellt har gett uttryck för".

Detta ger frågan en dignitet och en dimension utöver det vanliga. Det ligger ett djupt allvar i det yrkande om misstroendeförklaring som har framställts.

Utrikesministrernas middagsuttalanden och uppgifterna om dem är i allt väsentligt väl kända från de senaste dygnens debatt. Låt mig mycket kort beröra dem.

För det första uppges Lennart Bodström ha sagt att han "inte kan se någon rationell förklaring" till varför Sovjetunionen skulle bedriva en verksamhet som landet vid två tillfällen har ertappats med att ha bedrivit mot Sverige. Han har tillagt att "Vi utgår från att Sovjetunionen handlar rationellt".

Det kan knappast tolkas som annat än att utrikesministern officiellt vill utesluta även möjligheten av en misstanke att den nation som tidigare var ansvarig även fortsättningsvis är det. Detta är allvarligt. Lika litet som svensk utrikespolitik officiellt skall anklaga någon nation för kränkningar vars nationella ursprung icke kan fastslås skall svensk utrikespolitik i officiella former söka rentvå någon nation från de misstankar som möjligtvis kan finnas.

För det andra uppges utrikesministern ha hävdats att den svenska debatten kring kränkningarna präglas av "hysteri". Uttalandet synes avse debatten i dess helhet, icke något enstaka inslag i denna. Även detta uttalande är anmärkningsvärt. Det kan inte tolkas på annat sätt än att utrikesministern anser att dessa kränkningar tillmätts för stor betydelse och för stor uppmärksamhet.

För det tredje uppges utrikesministern ha sagt att ubåtskränkningarna har lett till att "vi inte har fått det handlingsutrymme vi hade hoppats att kunna få". Även detta uttalande är anmärkningsvärt. Det antyder att det finns utrikespolitiska uppgifter som regeringen har sett som viktigare än att hävda Sveriges territoriella integritet och respekten för vår alliansfria linje och att regeringen helst skulle se att rapporterna om ubåtskränkningarna tonades ned – för att möjliggöra en annan kurs i utrikespolitiken.

För det fjärde uppges Lennart Bodström ha förklarat att han "inte vet" om det förekommit kränkningar efter Hårsfjärden. Under samtalet skall han också ha sagt: "Det finns inget efter Hårsfjärden."

På denna punkt har utrikesministern sedermera förklarat att han har missuppfattats, och statsministern har sagt att han på denna punkt finner anledning att fästa tilltro till vad utrikesministern har sagt. Jag skall be att få återkomma till det.

För det femte skall utrikesministern ha sagt: "Det är väl ingen som tror att en invasion skulle kunna göras med ubåtar." Det förefaller uppenbart att yttrandet fällt i akt och mening att så tvivel om rapporten om ubåtskränkningarna och att det riktar sig mot de rent militära motiv för kränkningarna som vid olika tillfällen har redovisats av de militära myndigheterna.

För det sjätte har utrikesministern hävdats att ubåtsskyddskommissionen från början var osäker på slutsatsen att det var sovjetiska ubåtar i Hårsfjärden och jämfört kommissionen med en domstol som drar sina slutsatser på grundval av indicier men inte redovisar sin osäkerhet. Dessa

uttalanden är utomordentligt anmärkningsvärda. Utrikesministern förefaller medvetet vilja framhäva osäkerheter och svagheter i det material som låg till grund för hans egen regerings protestnot till Sovjetunionen i april 1983. Därmed bidrar han – medvetet eller omedvetet, direkt eller indirekt – till att undergräva tilltron till den kanske viktigaste och känsligaste utrikespolitiska åtgärd som vidtagits av den regering han själv är ledamot av.

För det sjunde uppges utrikesministern ha sagt att den vidare utvecklingen av försöksutbytet mellan Sverige och Sovjetunionen kommer att avgöras mot bakgrunden av "om det gagnar oss". Med "oss" avser utrikesministern i detta fall icke Sverige utan det socialdemokratiska partiet.

För det åttonde uppges utrikesministern ha sagt att de optiska observationerna av ubåtarna inte skall tillmätas värde. "Det låter som om de var gjorda med något slags instrument. Men det är ju ingenting annat än att någon har sett något." Han säger att militären fäster större tilltro till sina egna observationer än till sådana gjorda av "vanliga människor". Dessa uttalanden förefaller ha till syfte att nedvärdera innehållet i de ÖB-rapporter som bygger på väl dokumenterade, undersökta optiska observationer.

För det nionde har utrikesministern enligt referaten vid samtalen ironiserat över ubåtsjakten vid Töre i Norrbotten sommaren 1983. Han uppges ha sagt att där lades ut timmerstockar för att förhindra "en invasion upp genom bäckmynningen". Utrikesministerns uttalande innebär på denna punkt ett förlöjligande och förvanskande av försvarets insatser för att möta främmande ubåtar i ett kritiskt läge. Utrikesministern kan omöjligen vara omedveten om sakförhållandena vid ubåtsjakten vid Töre, och hans uttalande kan därför knappast ses som annat än ett försök att sprida ett löjets skimmer över dessa det svenska försvarets ansträngningar. Detta är utomordentligt anmärkningsvärt.

För det tionde uppges utrikesministern ha hävdad: "Vi bedriver ingen analysverksamhet inom UD om att det skulle vara sovjetiska ubåtar". Han hävdade angående analyser av ubåtskränkningarna att "vi kunde lika gärna ägna oss åt att analysera drömmar". Även dessa uttalanden är anmärkningsvärda. Med sitt uttalande om "drömmar" tycks utrikesministern mena att ubåtskränkningarna och rapporterna om dem inte tillhör verklighetens värld. Och om utrikesministern menar allvar med sitt uttalande om frånvaron av analysverksamhet innebär detta ingenting annat än att han vill frånta utrikesförvaltningen möjligheten att utföra en av sina allra mest centrala arbetsuppgifter, nämligen att löpande analysera olika faktiskt konstaterade liksom möjliga händelser eller händelseutvecklingar som kan påverka nationens säkerhet.

Statsministern har i ett skriftligt uttalande i måndags sagt att utrikesministern förtjänar att bli tagen på sitt ord när det gäller en av dessa punkter – den om huruvida det förekommit bevisbara kränkningarna efter 1982 eller ej. På denna grund har statsministern uttalat sitt förtroende för honom.

Förtroendeförklaringen i skriftlig form från i måndags är enligt min mening svag. Den tar med stor tydlighet upp en punkt i debatten och förbigår därmed med samma tydlighet de övriga punkterna. Den skapar därmed ett

intryck av att man här vill hålla vägar öppna för framtiden; man vill inte försätta sig i en situation där man senare får anledning att ångra att man gått för långt. Detta är värt att notera, och detta har noterats.

Men statsministerns förklaring är värd att uppmärksamma också i ett annat avseende. När statsministern i media säger att det bara handlade om en middag med allt vad därtill hör och att det var olämpligt av utrikesministern att acceptera en inbjudan till en sådan middag faller han ett omdöme om sin utrikesminister som knappast är särdeles smickrande. Middagar får aldrig vara en utrikesminister främmande.

Utrikesministern måste kunna äta åtskilliga luncher och middagar med inte minst utländska diplomater, politiker och pressmän utan att därför landets utrikes- och säkerhetspolitiska linje skall påverkas eller bli föremål för debatt. När statsministern säger att det var olämpligt av utrikesministern att gå på denna middag, säger han faktiskt att han saknar förtroende för sin utrikesministers förmåga att klara av att föra ett samtal på en sådan middag. I statsministerns bud till utrikesministern om att avstå från middagskonversationer med journalister, som har att behandla de ämnen där såväl journalisterna som utrikesministern förväntas ha en professionell kompetens, ligger ett omdöme, som inte heller det är av den arten att jag personligen, om jag voro i utrikesministerns ställning, skulle uppfatta det såsom speciellt trevligt.

Ingen har anledning att glädjas över det som i dag sker. Vi moderater var inte de första att kräva utrikesministerns avgång. Det har vi inte gjort förrän i dag. Men hålen i statsministerns förklaringar, omöjligheten att bemöta de samstämmiga referat som upprepades av de inblandade journalisterna och sist men inte minst statsministerns vägran att ens under denna debatt svara på de frågor som vi har ställt gjorde detta steg oundvikligt.

Utrikesministern vill nu delta i debatten. Jag inskränker mig till att ställa två frågor till honom:

1. Delar utrikesministern den uppfattning som statsministern redovisade i en lång rad media i måndags om att de uttalanden som tillskrivits honom i olika media innebär en helt annan säkerhetspolitisk linje än den som regering och riksdag företräder? Det räcker med ett enkelt ja eller nej.

2. Delar utrikesministern statsministerns i dag i denna kammare redovisade uppfattning att det, om utrikesministern fällt dessa yttranden, var liktydigt med hans "politiska död"? Även här räcker ett ja eller nej.

Jag förstår att det kan vara obehagligt att delta i en debatt av detta slag. Jag noterar att utrikesministern har valt att göra det. Han har skapat nödvändigheten av att ställa frågorna. Han har själv gått upp i denna talarstol för att få en möjlighet att besvara dem.

Anf. 38 KARIN SÖDER (c):

Herr talman! Norden är en lugn vrå av världen, något som vi med all vår förmåga måste slå vakt om. I utrikespolitiskt hänseende spelar den svenska säkerhetspolitiken och det svenska försvaret en viktig roll. Därför får aldrig vår omvärld ges anledning att tvivla på vår neutralitetspolitiska trovärdighet eller ifrågasätta vår vilja att hävda vår integritet och kravet på respekt för

våra gränser. Detta är inte en fråga enbart för oss. Det är också en fråga om vårt bidrag till stabiliteten i hela Norden.

På denna grund kommer vi i centern alltid att bygga våra utrikespolitiska avgöranden. På denna grund byggde också statsminister Olof Palme sitt säkerhetspolitiska tal vid den socialdemokratiska partikongressen. Det anförandet har Thorbjörn Fälldin minst två gånger i dag sagt sig både uppskatta och instämma i. Men när statsministern i dag talar om rivna broar, vill jag gärna säga att detta för oss i centern kommer att vara beroende av vilken politik som den socialdemokratiska regeringen avser att driva. Vi i centern står fast på den grund som så länge har funnits i Sverige, nämligen en bred enighet om landets neutralitetspolitik. Den får inte äventyras av förhastade uttalanden från landets statsminister. Inte heller kan jag finna att det anförande som nyss hölls av utrikesminister Bodström har ändrat våra tidigare ställningstaganden här i dag. Vår omvärld liksom svenska folket måste kunna lita på att den traditionella svenska neutralitetspolitiken fullföljs oavsett regering och av alla i regeringen ingående medlemmar.

Herr talman! Jag vill därefter gå över till vad jag ursprungligen tänkt säga under den här debatten. Jag tänker tala om det nordiska samarbetet.

Inom Nordiska rådets ram pågår ett samarbete som är unikt och värdefullt för de nordiska folken. Det nordiska samarbetet bör därför vara en del av vår politiska vardag. Då snart sagt varje samhällsproblem har en nordisk vinkling, är det av betydelse att det nordiska samarbetets omfattning och inriktning tas upp till debatt i denna kammare.

För att det som överenskommes på nordiskt plan inte skall bli hängande i luften har jag tillsammans med företrädare för samtliga övriga riksdagspartier motionerat om en bättre uppföljning hemmavid av det nordiska samarbetet. Vi vill att grannlandsförhållandena skall redovisas när vi genomför olika inhemska reformer och att dessa reformers förenlighet med nordiska avtal alltid skall prövas.

De senaste veckorna har Nordiska ministerrådets förslag till handlingsplan om ekonomisk utveckling och full sysselsättning, "Norden i vekst" som det heter på norska, rönt stor uppmärksamhet. Efter hård kritik vid Nordiska rådets session i Stockholm 1984 har ministerrådet lagt fram ett dokument av helt annat slag än det som en enig rådsförsamling gav bakläxa på. Som rådsmedlem känner jag tillfredsställelse över att kritiken har tagits på allvar.

Tiden medger inte att jag går närmare in på alla de konkreta delarna av handlingsplanen, utan jag nöjer mig med att påminna om att vi har fått någonting som skulle kunna kallas en nordisk helhetsplan. Jag vet att bl. a. finansminister Feldt har varit tveksam till helhetsplaner, som han sett som en risk för överstatlighet. Men nu har vi ett förslag till en sådan plan, och jag tror att vi med förtröstan kan se fram emot dess behandling utan att behöva riskera någon form av överstatlighet.

Vi får, om den nordiska handlingsplanen genomförs, ett slags kommunikationernas Nordek. Vägar och järnvägar skall byggas ut och förbättras utifrån ett nordiskt helhetsperspektiv. Gränshandeln liberaliseras, och Norden blir kanske en hemmamarknad för varor och tjänster fast vägen ännu är rätt så

lång. Utrikeshandelsminister Hellströms grepp att vända på bevisbördan är därvid ett gott uppslag. För visst bör vi kunna utnyttja provningsresultat, riskfritt kunna äta samma mat och samma mediciner osv. i de nordiska länderna. För Volvochefen Pehr Gyllenhammar innebär ministerrådets handlingsplan att de nordiska regeringarna godkänner hans skandinaviska drömlänk från Oslo via Göteborg till Danmark och Tyskland.

Också andra initiativ har kommit fram som vi skall vara lyhörda för och se om inte ett närmare samarbete mellan näringslivet, regeringar och parlamentariker verkligen kan leda till goda resultat för våra nordiska länder.

Jag vill också peka på problemet med försurningen och den därmed sammanhängande skogsdöden. Från de nordiska centerpartiernas sida har vi föreslagit en internationell luftvårdsfond, som skall ge stöd åt ekonomiskt svaga länder så att de kan satsa på bättre rening och därmed minskning av försurande utsläpp. Vi kommer att väcka ett medlemsförslag i Nordiska rådet om detta.

Nordiska rådets presidium har därtill uppmanat de nordiska statsministrarna att inleda direkta överläggningar med Storbritannien i syfte att begränsa svavel- och kväveoxidutsläppen därifrån. Dess värre accepterar inte Storbritannien ECE:s rätt blygsamma förslag om 30 % reduktion av svavelutsläppen fram till 1993.

Vår nordiska ungdom bör enligt min mening erhålla en nordisk motsvarighet till interrailkortet. Det förefaller inte vara rimligt att inte samma rabatter skulle kunna ges vid internordiskt resande som vid resande i övriga Europa. Jag hoppas att kommunikationsminister Boström skall verka för detta – och även utrikesministern naturligtvis.

Låt mig när det gäller det nordiska samarbetet till sist framhålla, att samtidigt som de nordiska regeringarna ökar sina ansträngningar för att avbyråkratisera den nordiska samhandeln bör de hinder av olika slag som flyttande eller resande möter i Norden elimineras. Den enskilda människans praktiska nordiska behov får inte åsidosättas. Vi behöver inte antingen liberaliserad handel med varor och tjänster eller minskat krångel vid gränspassager för turister och nordbor, utan vi behöver både och.

Vi hörde i Morgonekot i morse om de avgifter som regeringen beslutat införa vid vårt lands gränser. De är ett allvarligt hot mot den nordiska turismen. Vad skall hända under helgerna när man kommer farande med sina inköp och skall betala de här avgifterna? Det kommer att bli tillfälle för riksdagen att ta ställning till den frågan också, eftersom jag har motionerat i ärendet.

Herr talman! Låt mig gå över till ett annat område. Narkotikamissbruk är ett fruktansvärt gissel för den missbrukande, för de anhöriga och för samhället i stort. Det är grogrunden för social misär såväl som för omfattande kriminalitet alltifrån småstöld till utstuderad ekonomisk brottslighet.

Narkotikahandlingen är ett internationellt problem, som kräver ett beslutsamt gemensamt handlande. Även här har nordiskt samarbete börjat fungera.

1982 antog Nordiska rådet en rekommendation som anger en gemensam

målsättning för narkotikabekämpningen som är identisk med den i Sverige accepterade grundsatsen: all icke-medicinsk användning av narkotika är oacceptabel. Rekommendationen anger som främsta arbetsområden ett intensifierat samarbete mellan de nordiska tull- och polismyndigheterna samt en enhetlig rättstillämpning på narkotikalagstiftningens område.

Den handlingsplan som sedermera antagits måste nu leda till konkreta åtgärder för att ett narkotikafritt Norden skall bli verklighet.

Från centerpartiets sida anser vi att kampen mot narkotikamissbruket måste sättas in på många olika fronter. Polisen måste få stöd för sitt arbete. Fotpatrullering och spaning mot narkotikalangning måste kontinuerligt få fortsätta över åren. Inte minst bör den övervakande insats som kvarters- och områdespolis utför uppmärksammas mer än i dag.

Vi har också föreslagit riksdagen att i lag slå fast att missbruk av narkotika är olagligt. Riksdagsmajoriteten, bestående av socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna, avslag detta förslag, men vi har återkommit med det.

Centerpartiet anser att all befattning med narkotikapreparat i icke-medicinskt syfte måste betraktas som olaglig. Detta är bl. a. en markering av hur allvarligt vi anser narkotikamissbruket vara.

Lagstiftning mot narkotikamissbruket är ett sätt för riksdagen att stödja rättsvårdande och sociala myndigheter i deras arbete. Vi vill också öppna möjligheterna för socialtjänsten, genom utvidgning av LVU:s tillämpningsområde, så att unga missbrukare kan få hjälp och stöd på ett tidigt stadium av sitt missbruk. I dag tvingas socialarbetare vänta tills ungdomar manifesterat ett allvarligt missbruk i stället för att ingripa i förebyggande syfte. Det kan inte vara rimligt.

Därtill måste kriminalvården få tillgång till påföljder som anpassats till unga lagöverträdare och unga narkotikamissbrukare. Samhällstjänst, kontraktsvård för alkohol- och narkotikamissbrukare liksom vård för människor som saknar social förankring är påföljder som vi vill införa som alternativ till fängelsestraff och skyddstillsyn för att ge dem en verklig rehabilitering.

Vi vill också utveckla nya vårdformer. Vi pekar vidare i våra motioner på skolans roll i arbetet mot narkotikamissbruket och på det stöd som föräldrarna måste få i sin viktiga roll för att rätt kunna klara av de svårigheter som de står inför när de upptäcker att något av barnen har blivit offer för narkotika.

Herr talman! Jag vill gärna också ta upp en annan fråga, som gäller ungdomsåret. Vi måste på allvar komma ungdomarna till mötes i deras krav på att behövas i samhället, och det måste börja redan i mycket unga år. Vi måste också se till att barnen känner att de behövs. Vi behöver därför en familjepolitik som ger alternativ och som ger stöd till familjerna när de väljer en annan form än den traditionella. Vi vill inom centern införa en vårdnadsersättning med 2 000 kr. i månaden i första hand till familjer med barn upp till tre år för att ge valfrihet i samhället. Det är ett av de första stegen. Vår familjepolitik kommer att utvecklas mera under morgondagens debatt.

I samband med ungdomsåret har vi i en speciell ungdomsmotion tagit upp en del av de problem som ungdomarna står inför. Vi påpekar där den mycket höga ungdomsarbetslösheten och de nödvändiga arbetsmarknadspolitiska insatser som måste till för att kunna möta ungdomarnas behov. Vi har upplevt hur allt fler ungdomar söker sig till gymnasieskolan, men att man där dess värre inte har kunnat ta emot alla. En allt större grupp ungdomar i 16-17-årsåldern har blivit hänvisade till ungdomsplatser inom ramen för det kommunala uppföljningsansvaret. Vi menar att gymnasieskolan måste totaldimensioneras så, att man kan ta hand om alla som söker sig till denna utbildning. Vi tycker också att det är viktigt att inte de äldre som söker sig till gymnasieskolan får möjlighet att konkurrera ut de unga som behöver plats där. Vidare vill vi satsa på lärlingsutbildning. Därför föreslår vi att rekryteringsbidrag med 5 000 kr. per nyinrättad lärlingsplats skall utgå även under tredje året. Vi vill samarbeta med näringslivet och därför bygga ut verkstadsskolorna, som försvann på 1970-talet men som behöver återkomma för att ge ungdomarna en adekvat utbildning med de olika variationer som är nödvändiga för att tillgodose ungdomarnas olika behov.

Inom ramen för en totaldimensionerad gymnasieskola vill vi öka möjligheterna till yrkespraktikplatser, vilka skulle ersätta såväl ungdomsplatser som ungdomslag. Yrkespraktikplatserna är ett utomordentligt sätt för ungdomarna att komma närmare den verklighet som arbetsplatserna utgör. Därmed förbereds ungdomarnas inträde på arbetsmarknaden.

Till sist, herr talman, vill jag här nämna de många problem som de studerande ungdomarna har i dag därför att deras levnadsomkostnader stiger och deras studiemedel inte räcker till. Uppsplittringen på förvärvsarbete och studier samt oron för den egna ekonomin påverkar studieresultaten. Detta har också lett till en snedrekrytering till högskoleutbildningen. I vår ungdomsmotion har vi, herr talman, därför föreslagit en genomgripande förändring av studiefinansieringssystemet. Det system som vi föreslår bör ha följande utgångspunkter, som jag allra sist vill nämna:

Utbildning är en investering i framtiden för såväl den enskilde som samhället.

Systemet skall stimulera till eftergymnasial utbildning.

En allsidig rekrytering till eftergymnasial utbildning skall främjas.

Vi skall begränsa de studerandes studieskulder.

Studiemedelssystemet skall vara enkelt och lättadministrerat.

Barnstöd och bostadsstöd inordnas i samhällets ordinarie bidragssystem.

Genom att ge de unga stöd främjar vi också deras framtidstro.

Anf. 39 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Carl Bildt och Karin Söder utgår från att de givna referaten är riktiga såsom de har förekommit i en del massmedia. De begär sedan att jag skall förklara mina uttalanden. Carl Bildts partiledare sade i morse att två vittnen räcker och att här är det tre gånger två. Han hänvisade till sina juridiska kunskaper. Jag undrar om de hänförs till en annan lag än den nu gällande, en lag som vi en gång haft i Sverige och där det heter: tvägge manna

vittnen äro fullt bevis däri de sammanstämma. Men det är faktiskt 35–40 år sedan lagen ändrades och vi fick en fri bevisprövning. Nu kan ett helt kompani komma överens om att säga vissa saker, och det är ändå inte självklart att det skall tas för gott.

I det här fallet har ju dessa s. k. oberoende journalister förklarat hur de under tre dagar har försökt sammanstämma sina uppgifter innan de gick till verket. Det föll dem aldrig in att diskutera saken med den som de skulle referera.

Det finns en vulgäruppfattning om journalister som säger: "Kolla inte en uppgift, för då går storyn inte längre att publicera." Jag har hört att det uttrycket har förekommit på en av redaktionerna. Om jag säger det, innebär det emellertid inget utdömande av det journalistiska arbetet över huvud taget.

Statsministern rådde mig att inte gå på middag i det här sällskapet, och det var just personsammansättningen som han fann egendomlig.

Just en av de journalister som var närvarande, den som tycks ha varit primus motor innan det här arbetet kom i gång, gjorde för ett år sedan en intervju med mig. För säkerhets skull gjorde vi i utrikesdepartementet en bandupptagning av den. När vi sedan läste utkastet till intervjun var det förfärligt, och jag sade: "Det här kan omöjligt tryckas, men du får den ordagranna upptagningen. Du få återge allting ordagrant som här står – inte det hela, men de utdrag som du finner lämpliga. Men du får hålla dig till vad som har blivit sagt." Det gick inte. Det publicerades i stället ett egendomligt referat, som ledde till en av de s. k. affärerna, som de heter.

Låt mig göra klart, att inga uppgifter har kontrollerats i detta sammanhang. En del journalister säger att de har gjort det, men allt visar att det är osant. En journalist ringde på fredagen till utrikesdepartementet och sade att han ville ha en kommentar till ÖB:s den dagen avgivna rapport om de senaste ubåtskränkningarna och fick beskedet från UD att det är försvarsministern som lämnar den kommentaren. Detta ansåg han vara tillräckligt för att kontrollera att han kunde publicera vad han trodde hade förekommit vid detta middagsamtal.

Ett par andra journalister har ringt och klagat över att den bättre relation som de menade skulle skapas genom att de fick särskilda förmåner inte har lett till något resultat. De fick beskedet att vi även i fortsättningen kommer att följa den tekniken att vad vi säger står vi för, och det får tryckas, men det förutsätter också att uppgifterna kontrolleras. Kravet på kontroll av uppgifter är inte hävt därför att vi är beredda att gå med på att de uppgifter vi lämnar får tryckas.

Vad som diskuteras i andra utrikesdepartement är säkerligen inte skvalterkrönikor. Det är Sveriges utrikespolitik, sådan den framträder genom de deklARATIONER som avges här i riksdagen och som kommenteras av kammarens ledamöter. Det är våra ställningstaganden i Förenta nationerna och andra fora. Det är vad vi gör och säger i kontakter med enskilda andra länder.

Därför tror jag i och för sig inte att den tvist som nu har uppstått som sådan kommer att föranleda några höjda ögonbryn i andra utrikesdepartement.

Vad man däremot kommer att observera är att de borgerliga partierna nu är beredda att slå en spricka mellan dessa partier och socialdemokratin.

Det är inte vi som har sökt den striden. Vi kommer att fortsätta att föra en utrikespolitik som präglas mer av fasthet, sans och måtta samt konsekvens än av karska uttalanden. Det tror vi också bättre svarar mot vad svenska folket vill ha när det gäller svensk utrikespolitik.

Det vore egendomligt om källkritiken hos dem som skall bedöma svensk utrikespolitik skulle vara så dålig att de, i jämförelsen mellan ett slappt, okontrollerat referat från ett sent middagsamtal och de uttalanden som görs under ansvar, lämnade åsido de besked som under ansvar är avgivna inför denna kammare.

Anf. 40 CARL BILDT (m) replik:

Herr talman! Det handlar inte, herr utrikesminister, bara om några ord som är fällda sent en kväll under en middagskonversation. Under en sådan kan förvisso ibland åtskilligt sägas, och man kan skämta och umgås på ett sätt som det är rimligt och riktigt att politiker och journalister kan göra också när man diskuterar seriösa ämnen. Det handlar om en serie av uttalanden som, enligt statsministerns ord, tillsammans markerar en helt annan säkerhetspolitisk linje än den regeringen företräder.

Jag har ingen anledning att kommentera det som utrikesministern ägnade huvuddelen av sin replik, nämligen hans personliga vendetta mot en rad journalister som deltog i middagen.

Jag konstaterar bara att det på den sidan står fem eller sex journalister från olika media som konkurrerar med varandra. Dessa fem eller sex journalister utgör de facto det bästa detta lands ledande media förmår på de områden där utrikesministern är regeringens företrädare. De har inget att vinna på denna sak. På den andra sidan står en person som – om dessa fem eller sex journalister har rätt – enligt statsministerns egna ord vore politisk död. I ett sådant läge har journalisterna entydigt trovärdigheten på sin sida.

Låt mig, för klarhets vinnande, upprepa den fråga som jag ställde till utrikesministern. Han besvarade den inte tidigare, men har fortfarande möjlighet att göra det. Delar utrikesministern statsministerns uppfattning att de uttalanden som i olika media tillskrivits utrikesministern innebär en helt annan säkerhetspolitisk linje än den som regeringen företräder? Det räcker med ett ja eller ett nej, men det räcker inte med tystnad.

Ingen har anledning att vara glad över det som har hänt här i dag. Utrikesministern åtnjuter icke längre förtroende i breda kretsar. Försvarsministern meddelar att han ämnar avgå, och statsministern river förbittrad alla broar. Vi borde alla, oavsett parti, vara förtjänta av något bättre.

Anf. 41 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Jag vill gärna än en gång slå fast: Centern har icke ändrat sin uppfattning när det gäller svensk utrikespolitik en enda millimeter, vare sig i dag eller på senare tid. Vi står kvar på den grund som vi har haft gemensam under mycket långa tider – och vi kommer att stå kvar där.

Det som under dagens debatt faktiskt har oroat mig mer än kanske något annat är statsministerns uttalanden, som långt ifrån – fastän de var sagda under ansvar – präglades av sans och måtta. Jag reagerade bl. a. när statsministern sade att han skulle riva broar och när han talade om en ny utrikespolitik. Jag vet inte riktigt vad han menade, om det gällde den socialdemokratiska regeringen eller vad det var fråga om som hade samband med det misstroendevotum som krävts här i dag.

Men jag vill för tredje gången säga att vi står fast vid den traditionella svenska utrikespolitiken. Det är den som är bäst för Sverige, och det är den som är bäst för Norden. Vi kommer i alla lägen att hävda denna liksom respekten för den. Vi kan icke vara med om att förändra den svenska utrikespolitiken.

Anf. 42 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Med anledning av Carl Bildts upprepade fråga vill jag bara helt kort säga att de referat av ett sent kvällssamtal som har förekommit är så otillfredsställande att de inte kan läggas till grund för något påstående. Det är helt självklart att regeringen har en gemensam utrikespolitik. Inga tvivel kan finnas i det avseendet.

Anf. 43 CARL BILDT (m) replik:

Herr talman! Utrikesministern valde att inte svara på min fråga. Han nöjer sig med att säga att de i media refererade uttalandena är felaktiga. Vi känner hans uppfattning på den punkten.

Jag ställde frågan till honom därför att den är viktig. Är de åsikter som enligt utrikesministern felaktigt tillskrivs honom av den arten att han delar statsministerns uppfattning, att de tillsammans utgör en helt annan säkerhetspolitisk linje än den regeringen företräder? Utrikesministern har blivit oss svaret skyldig på den frågan. Det tycker jag är beklagligt, och jag tycker också att det är signifikativt.

Får jag slutligen säga att om jag vore statsråd och hade hamnat i en situation där regeringens statsminister i alla media förklarade att det var felaktigt av mig att på en middag tala om de ämnen jag hade ansvaret för med de av landets ledande journalister som har till uppgift att bevaka just dessa ämnen, då skulle jag dra den enda möjliga slutsatsen och själv ta det enda möjliga steget. Det tror jag att också nästan alla andra skulle göra – nästan.

Anf. 44 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Dagens debatt har dominerats av två frågor: dels den utrikespolitiska handläggningen, dels rätten att få och behålla ett meningsfullt arbete. Jag skall, herr talman, uppehålla mig vid den senare frågan.

Vi lever sedan en tid mitt uppe i en kraftig högkonjunktur. Vi får också dagligen rapporter om stora svenska exportframgångar. Allt detta är bra och glädjande.

Lika stora rubriker ägnas inte åt det faktum att vi trots dessa goda tider har flera hundra tusen människor i vårt land som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

När den socialdemokratiska regeringen tillträdde i oktober 1982 stod totalt 257 000 personer eller 5,9 % av arbetskraften utanför arbetsmarknaden. Två år senare hade siffran stigit till 339 000 personer eller 7,6 %. Denna utveckling är naturligtvis mycket bekymmersam. Man ställer sig frågan: Om vi inte klarar oss bättre i en högkonjunktur, hur skall vi då kunna klara oss när konjunkturen vänder?

Det är lätt att förstå den oro och den besvikelse som många känner. En länsarbetsdirektör sade f. ö. i LO-tidningen häromdagen:

”Arbetslösheten är extremt hög för att vara under ett högkonjunkturår. Den borde ligga på hälften.”

Under den senaste tiden har också antalet förtidspensionärer ökat på ett oroande sätt.

Jag tror att det är viktigt för oss politiker att vi sätter oss in i vad det innebär att stå utan ett eget arbete. Även om de arbetslösa i materiellt hänseende inte ställs utan samhällsstöd, har arbetet ett egenvärde som en väg till social gemenskap. En längre tids arbetslöshet får ofta mycket negativa konsekvenser för dem som drabbas. Tillvaron riskerar att bli mer passiv och isolerad. För ungdomar innebär rätten till arbete en väg in i samhällets sociala gemenskap och i dess produktion. Ungdomars sociala identitet hotas därför på ett särskilt sätt vid arbetslöshet.

Herr talman! Vi får aldrig vänja oss vid en hög arbetslöshet som ett normalt inslag i samhällslivet. Ännu mindre får vi vänja oss vid att ungdomar, som har fullgjort sin utbildning, inte får möjlighet att på ett normalt sätt komma in i vuxenlivet genom att börja jobba på en vanlig arbetsplats.

Regeringen har i budgetpropositionen framfört ett optimistiskt budskap. Man säger att alla siffror pekar uppåt. Tyvärr gäller det också arbetslöshets-siffrorna. När Olof Palme här tidigare i dag påstod att arbetslösheten minskat, så stämmer inte detta – inte i jämförelse med de sex år som folkpartiet medverkade i regeringen och hade ansvar för arbetsmarknadspolitiken. Under den perioden var arbetslösheten lägre än under de år socialdemokraterna nu suttit i kanslihuset. Däremot har Palme rätt när han säger att arbetslösheten minskar, om han ställer den i jämförelse med den rekordarbetslöshet som vi hade 1983. Från de höga talen minskar nu arbetslöshetssiffrorna, och det är bra. Men det är ändå alltför litet.

En annan iakttagelse som det finns anledning att påminna om är att när regeringen berömmar sig av ökningen i industrisysselsättning, så säger man i budgetpropositionen: ”Antalet ledigannämnda platser till arbetsförmedlingen är nu ungefär lika stort som under uppsvinget åren 1979–1980.”

Ungdomsarbetslösheten är inget tillfälligt problem, som enbart kan förklaras av konjunkturläget. Ungdomsarbetslösheten är av hävd nästan alltid större än den genomsnittliga arbetslösheten. Delvis kan det förklaras av att det finns en i och för sig naturlig önskan att pröva olika jobb och en därmed sammanhängande sökperiod, som innebär att man är arbetslös mellan två olika arbeten. Men hur man än mäter så har ungdomarna under senare år fått allt svårare att komma in på arbetsmarknaden, eller om man så vill: det har blivit svårare att få det första jobbet. Det finns också en tendens

till ett nära samband mellan ungdomsarbetslöshet och kostnader för att anställa en ung person. Ungdomslönerna har successivt närmat sig lönenivån för andra löntagare, vilket medfört att en mängd jobb som förut var "första jobb" helt enkelt har försvunnit. Springpojksjobbet finns inte längre. Det har för ungdomarnas del blivit en krympande arbetsmarknad.

Jag tror, herr talman, att det finns anledning att pröva nya och delvis okonventionella metoder. Regeringen borde engagera sig i att förmå arbetsmarknadens parter att uppnå ett särskilt ungdomsavtal. Vidare bör man överväga ett system som innebär att företagens kostnader för att anställa ungdomar snabbt kommer i bättre överensstämmelse med ungdomars erfarenhet och yrkeskunskap. En möjlighet är att sänka arbetsgivaravgifterna.

Skolöverstyrelsens utvärdering av lärlingsutbildningen visar att denna tillhör de mest framgångsrika metoderna att förmedla yrkesutbildning. Hela 95 % av de elever som fullföljer sin lärlingsutbildning har fått fast anställning efter utbildningen. Få, om ens någon, av gymnasieskolans yrkesinriktade linjer kan uppvisa så goda siffror. Därför är det beklagligt att regeringen i så liten utsträckning arbetar för att denna form av utbildning stimuleras och ökas. Lärlingsutbildningen behandlas tvärtom mycket njugett av regeringen. Medan antalet lärlingsplatser ökade under den förra regeringen, har det blivit allt svårare att få nya inrättade lärlingsplatser. Antalet lärlingsplatser tenderar att minska, och detta tar regeringsföreträdare ofta som ett argument mot en ökad lärlingsutbildning. Det visar en stor brist på förmåga att angripa det allvarliga problem som ungdomsarbetslösheten är. Därför upprepar vi från folkpartiets sida kravet: Återinför färdigutbildningen inom lärlingsutbildningen, och låt det ske med statsbidrag.

I opposition talade socialdemokraterna om hur man snabbt skulle förbättra läget på arbetsmarknaden. Därför är det intressant att se hur det ser ut, när det mesta av mandatperioden har gått till ända. Två teser var ju genomgående i det socialdemokratiska valbudskapet 1982: Byggandet skulle öka, den offentliga sektorn skulle snabbt växa. Bägge dessa saker skulle gynna tillgången på arbete, och det skulle bli, som man uttryckte det, motorn i den svenska ekonomin. Hur det har gått det vet vi nu. Dagens nummer av Byggnadsarbetaren konstaterar: "Byggkonjunkturen väntas återigen gå ner under första halvåret i år", och denna nedgång sker från en bottennivå – byggarbetslösheten har slagit nya rekord.

Den offentliga sektorn då? Både sakliga och ideologiska skäl talar för att den skulle få växa sig stark, hävdade ju socialdemokraterna före valet. I samma LO-tidning, som jag nyss citerade, alltså av den 6 februari, står det att läsa att det totala antalet ersättningsdagar för arbetslösa har ökat under 1984 med nära 4 %. Den största ökningen av antalet ersatta dagar svarade kommunalarbetarnas A-kassa för med en 25-procentig ökning.

Trots den socialdemokratiska propagandan om ökad sysselsättning och flera offentliga arbetsplatser har det blivit rekordarbetslöshet inom byggsektorn och Kommunalarbetareförbundet.

I en svår arbetsmarknad med stor arbetslöshet får de handikappade det

särskilt svårt. Att vara handikappad är ju ingen speciell egenskap. Handikappade finns i alla grupper i samhället, och deras livssituation växlar på samma sätt som alla andra människors. I genomsnitt har dock handikappade sämre bostäder, lägre utbildning och sämre ekonomi än andra. Ofta saknar de arbete, och deras möjlighet att delta i kulturlivet, liksom i det politiska livet och föreningslivet, är klart sämre. Många handikappade tillhör "det glömda Sverige". Därför vill vi från folkpartiets sida till årets riksdag aktualisera några förslag till förbättringar av de handikappades situation. Svårigheterna att bereda psykiskt utvecklingsstörda arbete är större än beträffande någon annan grupp.

För snart två och ett halvt år sedan avlämnade den statliga bilstödskommittén sitt eniga betänkande. Där föreslogs ett samordnat och enhetligt system med förenklingar och förbättringar. Dessutom skulle det vidgas till att gälla fler handikappade än i dag. Bilstödskommitténs betänkande har remissbehandlats och fått stöd av många instanser när det gäller de grundläggande principerna.

Riksdagen har flera gånger varit enig om uttalanden som gått ut på att det bör läggas fram ett nytt förslag till bilstöd för handikappade. Dessutom har riksdagen upprepat att det är bråttom. Den senaste gången detta skedde var i slutet av november 1984. Då förutsatte riksdagen att regeringen snabbt skulle lägga fram ett förslag om en förbättring av bilstödet till handikappade. Trots denna klara beställning nonchalerade regeringen ånyo riksdagen, en nonchalans som slår hårt mot de handikappade. Regeringen, som ofta talar om sin omsorg om handikappade, smiter undan sitt ansvar genom att lappa på ett bidragssystem som har stora brister och som utelämnar stora grupper handikappade.

Jag har medverkat till en motion som går ut på, att då regeringen inte tar sitt ansvar när det gäller att lägga fram förslag till reformering av de handikappades bilstöd, måste riksdagen ta saken i egna händer. Jag menar att regeringens senfärdighet inte får hindra riksdagen att handla, och därför hoppas jag att det kan bli ett positivt resultat i samband med motionsbehandlingen.

Trots de problem som är förknippade med ansträngningarna att upprätthålla full sysselsättning, får vi inte pruta när det gäller målet. Grunden för den fulla sysselsättningen ligger i det enskilda näringslivets vitalitet och konkurrensförmåga inom en socialt styrd marknadsekonomi. Det är angeläget att skapa ett sådant näringsvänligt klimat att framtidstron och företagandet stimuleras. Hitintills har de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i alltför hög grad inriktats på den offentliga sektorn, samtidigt som vi vet att expansionen inte längre kan fortsätta inom denna sektor. Därför måste det till en samlad och långsiktig politik, som underlättar för de arbets sökande att komma in på andra områden än det offentliga. Regeringen tycks i dag sakna en långsiktig strategi. Inte minst mot bakgrund av de problem som väntar oss när konjunkturen vänder är det nödvändigt med en sådan strategi.

Det finns alltså mycket starka skäl att lägga ned stor energi för att forma en politik som håller arbetslösheten borta. Jag tycker att det är uppenbart att regeringen har missat möjligheterna att föra en sådan positiv politik.

Anf. 45 ANNA LINDH (s):

Herr talman! Jag träffar ofta och talar ofta med unga människor i vårt land. Jag gör det dels i egenskap av riksdagsledamot, dels som ordförande i SSU. De har väldigt mycket att berätta och säga mig, om hur de ser på sin situation, på framtiden och på Sverige.

De påverkar mig ofta väldigt starkt och ger mig en bild av vilka frågor som politiker måste ta på allvar – inte bara inför valrörelsen, utan i hela den politiska framtidsdebatten. Det är också en väg för oss att verkligen ta ungdomsåret på allvar.

Det finns i många av samtalen ett genomgående tema som skrämmer mig: Det är rädslan för framtiden. Där finns bl. a. oron för freden. Har freden en chans?

"Jag är 15 år och borde ha hela livet framför mig. Men har jag egentligen någon framtid?"

Så skrev en ung flicka som deltog i en uppsatstävling anordnad av Arbetarrörelsens fredsforum. Och det är inte konstigt om hon och hennes kamrater är rädda och oroliga. Det är inte konstigt om de tycker att världen är galen.

De är uppvuxna med våldet och kriget i vardagsrummet genom TV-rutan. De lever med vetskapen om att supermakterna kan förgöra världen många gånger om. De är unga i en tid då 12 milj. kr. i minuten används till militära rustningar – under samma tid dör 30 barn i u-länderna genom bristsjukdomar, undernäring o. d.

Många människor orkar inte med det här. De väljer att blunda. Andra tolkar barns och ungdomars fredslängtan på samma sätt som Gösta Bohman. Han kallar barns fredsteckningar för kommunistpropaganda och ropar på censur.

Men ändå är fredsengagemanget oerhört starkt hos det svenska folket. Jag märker det i skolor, i SSU-klubbar och på arbetsplatser. Och det engagemanget är mycket viktigt att ta vara på. Det är precis som författaren Bernt Rosengren skrivit:

Bara genom att blunda
kan vi tro att fred råder
och att frihet finns.

Bara genom att inte blunda
kan vi se till att fred kommer att råda
och att frihet kommer att finnas.

Det är precis så det är. Det är bara genom ett starkt engagemang för fred och rättvisa som vi kan få en tryggare värld.

Därför är det viktigt att Sveriges aktiva internationella engagemang fortsätter, och det är glädjande att se de många initiativ som tagits de senaste åren.

Ett annat viktigt område där vi måste ta människors och ungdomars oro på allvar, både i Sverige och genom ett internationellt engagemang, är miljöområdet.

I dag läser vi inte bara om Västtysklands miljöproblem i dagstidningarna. I dag kan vi hitta skadade träd i vår egen närmiljö. 20 000 av Sveriges 90 000 sjöar är försurade. Skogen i många av våra län har försurningsskador.

En miljon människor lever i dag i områden med påverkat grundvatten. Miljöhotet är också ett hot mot vår hälsa.

Nyliberalerna tror att lösningen på miljöproblemen ligger i friare marknadskrafter. Se på England! Där avvisar regeringen tanken på ingripanden mot industrins utsläpp, utsläpp som i hög grad bidrar till försurningen i Sverige och övriga delar av Europa. Man gör det med hänvisning till kostnaderna för engelsk industri. Eller med andra ord: Marknaden förmår inte bära de merkostnader som reningsanläggningar skulle orsaka. Därför får det vara. Och man låter problemet växa.

Men vi kan också se något mycket positivt i dag: det breda folkliga engagemanget i miljöfrågorna för att värna våra naturresurser och vår livsmiljö. Många ungdomar arbetar mycket aktivt för miljön.

Skall vi rädda vår miljö till våra barn och barnbarn kostar det. Det kostar resurser, pengar och engagemang, och det är vi beredda att betala. Vi har redan många exempel på att miljöproblemen går att lösa.

Tidigare förstörda sjöar och åar har restaurerats. Det är t. ex. ganska fantastiskt att vi i dag kan bada och fiska mitt i Stockholm. Vi fortsätter att kontrollera de kemiska ämnena och försöker uppmuntra minskad användning av kemikalier i jordbruket. Vi fortsätter att slå vakt om den svenska allemansrätten. Sverige är fantastiskt – och det skall alla medborgare ha rätten att uppleva i naturen.

Miljöproblemen går att lösa, men lösningen ligger inte i friare marknadskrafter, utan i lagstiftning och åtgärder från stat och kommuner.

Herr talman! Det är inte bara de s. k. överlevnadsfrågorna – fred och miljö – som oroar unga människor. Självklart funderar de också över sin personliga framtid. Rädslan för arbetslöshet finns hos många ungdomar. I Västeuropa går i dag 20 miljoner människor utan arbete. En stor del av dem är ungdomar.

Arbetslösheten är ett av västvärldens allra största problem i dag. Därför var det av mycket stor betydelse att den socialdemokratiska regeringen lyckades visa att det går att kombinera restaurering av ekonomin med minskad arbetslöshet, att man inte behöver acceptera hård nedskärningspolitik och en omfattande arbetslöshet.

Men kampen mot arbetslösheten är inte avslutad. Även om den svenska arbetslösheten är låg i jämförelse med andra länders, och även om den har sjunkit med nästan 30 % på två år, så är siffran fortfarande för hög för oss. Arbete åt alla fortsätter att vara ett av arbetarrörelsens viktigaste mål. Arbetslösheten är också ett område där vi hittar stora politiska skillnader.

De moderata lösningarna är enkla och cyniska samt bygger på samma metoder som man använt i andra konservativt styrda länder. Man vill sänka ungdomslönerna, göra det lättare att avskeda och minska arbetsmarknadspolitik. Låt oss se vad det senaste förslaget, lönestopp för ungdomar under 20 år, betyder. Innebär det bättre möjligheter för ungdomar att få jobb? Knappast!

I Holland, Belgien och Frankrike är ungdomslönerna betydligt lägre än för andra löntagare, men arbetslösheten bland ungdomar är ändå mycket högre.

Det är inte i första hand lönen som avgör om arbetsgivarna anställer. Metall och Verkstadsföreningen har ett avtal som möjliggör lokala överenskommelser om lägre löner för ungdomar under utlärningsperioden. Men de har nästan inte i något fall utnyttjats av arbetsgivarna. Tvärtom betalar de ofta högre lön än de ordinarie avtalens ingångslöner.

Hela 85 % av eleverna som lämnar gymnasieskolans yrkesinriktade linjer får arbete inom några månader. Det är alltså inte det som är problemet.

Varför lägger då moderaterna förslag om lönestopp för 20-åringar, om det inte innebär någon lösning? Jo, det är ytterligare ett exempel på klasspolitiken. Få ungdomar ur de samhällsgrupper som moderaterna värnar om kommer att beröras om lönestoppet blir verklighet. Den moderata politiken drabbar därför ensidigt arbetarklassens barn.

Vi tror inte att det gamla klassamhället löser några problem. Vi vill inte söka lösningarna på dagens problem i gårdagens samhälle. Vi tror på en offensiv politik för att få jobb, och vi tror på att prova nya, spännande vägar för att nå fram till målet.

Det handlar om god ekonomi, aktiv regionalpolitik, en arbetsmarknadspolitik som bygger på arbetslinjen, och en uppmuntran av alla de lokala initiativ som vi i dag ser omkring oss, speciellt i många socialdemokratiska kommuner. Vi ser i dag hur nya former av småföretagsamhet och arbetskooperativ växer fram. Vi ser att människor lokalt visar stor uppfinningsriktighet för att möta problemen med gemensamma ansträngningar. Där har pessimismen och hopplösheten fått vika för hoppfullhet och framtidstro, och det är speciellt många ungdomar som visar en väldig initiativkraft för att gemensamt lösa problemen.

Samma skiljelinjer i svensk politik – mellan dem som vill gå tillbaka till det gamla klassamhället och dem som vill fortsätta en utveckling och förbättring av det svenska samhället – hittar vi även på andra områden.

I dagsdebatten hörs ofta de unga konservativa säga att de och inga andra har lösningar på problemen vi ser runt omkring oss. Framtiden tillhör oss, förkunnar de.

För att stärka självkänslan ställer de till med de mest makabra politiska möten, där rökridåer och nidporträtt av politiska motståndare blandas med taktfasta rop riktade mot motståndarna. Dessa hatseanser ger inga behagliga historiska associationer.

Men det finns också seriösa unga moderater som talar politik. De säger att de står för en utökad frihet. Deras teser är att politiker lägger sig i för mycket, att marknadskrafterna skall släppas mer fria, att vård, omsorg och utbildning bör privatiseras.

Så talar den nya individualismens – som borde kallas egoismens – gesäller. Deras ideologi utvecklades under 1700- och 1800-talen. Den misslyckades då, den misslyckas nu.

Vad de svenska moderaterna gjort är att först försämra de svenska statsfinanserna katastrofalt. Gösta Bohman lyckades, tillsammans med sina

borgerliga kolleger, att öka vår utlandsskuld från 0 till 135 miljarder och vårt budgetunderskott från 4 till 87 miljarder. Det blir kommande generationer som får betala.

Sedan man gjort på detta sätt använder man de dåliga statsfinanserna som skäl att skära ned på välfärden. I dag visar socialdemokraterna att det går att sanera ekonomin utan att man behöver rasera välfärden. Men moderaterna kräver likafullt privatiseringar och nedskärningar. Jag tror inte att de som är unga i dag vill ha detta gamla klassamhälle tillbaka.

Man vill inte ha ett samhälle där plånboken styr i stället för behoven. Ungdomar vill inte ha ett samhälle

- där ojämlikheten växer,
- där klyftorna ökar,
- där friheten för de många människorna minskar.

Vi säger nej till samhället där den kallhamrade egoismen blir ledstjärnan.

Vi säger nej till ett samhälle där olika grupper skall ställas mot varandra: gamla mot unga, barnfamiljer mot pensionärer, glesbygdsbor mot storstadsbor.

Vi socialdemokrater hävdar friheten som ett centralt värde. Ernst Wigforss talade om jämlikhet i frihet.

Precis som på Wigforss tid står socialdemokratien fast vid solidariteten som en grundval för politiken. Alla har rätt till högsta kvalitet i fråga om sjukvård, utbildning, barn- och äldreomsorg osv. Det klarar vi inte om vi inte är beredda att betala vad det kostar och värnar om den offentliga sektorn. Välfärden för de många människorna måste förbli en gemensam angelägenhet. Vi säger också ja till en förnyelse av den offentliga sektorn, ja till förbättringar av den svenska modellen, ja till förbättrad service, ja till mindre krångel och byråkrati, ja till fördjupad demokrati som ger skolelever, patienter, föräldrar till daghemsbarn, boende på servicehem osv. ett större inflytande över den egna livssituationen.

Det här är en bra mycket mer spännande framtidsutveckling än privatiseringarna. När det gäller alla de lokala möjligheterna att utveckla den offentliga sektorn, kan vi hitta många spännande exempel på hur man i olika kommuner söker nya lösningar och lokalt anpassade modeller.

Herr talman! Det finns en tydlig skiljelinje i svensk politik mellan högern och socialdemokraterna. Moderaterna är på spaning efter tid som flytt, och man söker lösningarna i det gamla klassamhället.

Socialdemokraterna vet att vi har många problem som måste lösas:

- att värna freden,
- att vårda miljön,
- att se till att alla som vill får arbete,
- att förbättra och förnya den svenska modellen,
- att få bukt med byråkratins avarter,
- att bli kvitt den skuldbörda de borgerliga regeringarna efterlämnat.

Men vi tror på framtiden.

Vi tror på människornas förmåga att gemensamt lösa problemen. Och vi visar, på område efter område, var lösningarna finns. Vi vill fortsätta att gå framåt. Det här är inget nytt fenomen. Redan för 2 000 år sedan sade den romerske filosofen Seneca: Det finns två grupper av människor. En går före och uträttar något. En annan kommer efter och kritiserar.

Socialdemokraterna kommer att fortsätta att gå före och uträtta något!

Anf. 46 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag har ingen anledning att gå i svaromål när det gäller Anna Lindhs påhopp på s. k. högerkrafter. Men innan Anna Lindh blev alltför exalterad och kom upp i den politiska tunnluften, sade hon en del som behöver kommenteras.

Anna Lindhs tes att Sverige är fantastiskt stämmer mycket väl, för det finns så mycket som förenar de politiska partierna i Sverige och i Norden. Men sedan kom Anna Lindh med några underliga påståenden, då hon dömde ut marknadsekonomin. Hon sade, att nu vill det till lagstiftning och åtgärder. Jag gissar att hon menar att det skulle vara mer framgångsrikt när det gäller att nå ett bra resultat med politiken och kanske också skulle minska arbetslösheten. Hon sade att den hade minskat. Fel. Hörde inte Anna Lindh vad jag sade tidigare, nämligen att arbetslösheten är högre nu än under den tid då folkpartiet i sex år satt i regering och hade ansvar för arbetsmarknadspolitik? Det stämmer alltså inte när Anna Lindh påstår att den är mindre än då – men visst är den mindre än det rekord som socialdemokraterna satte för något år sedan då vi hade Sveriges högsta öppna arbetslöshet.

Det sades också att det skulle bli en offensiv politik. Jag vill då fråga: Är verkligen Anna Lindh nöjd när t. ex. de handikappade fortfarande inte har fått ett reformerat bilstöd, något som regeringen har tjuvhållit på i två och ett halvt år, eller när man begränsar lönebidragen för handikappade? Är det offensiv politik för socialdemokratin och SSU?

Sedan kom Anna Lindh in på talet om frihet. Det är ett bra ämne att ta upp, och jag gissar att Anna Lindh har tänkt sig en ökad frihet. Jag vill fråga om Anna Lindh tycker att det är rimligt att människor i vårt land i dag får välja politiskt parti. Eller skall vi fortsätta att tvångsansluta människor till en politisk gemenskap som de inte sympatiserar med? Det skulle vara intressant att få svar på den frågan. Den gäller en realitet, och det är viktigt att stämma av uppfattningarna i den frågan, speciellt med tanke på de visioner på hög nivå som Anna Lindh har tecknat här i kammaren.

Anf. 47 ANNA LINDH (s) replik:

Herr talman! Den socialdemokratiska partikongressen diskuterade kollektivanslutningen och också andra former för samarbete mellan den fackliga rörelsen och det socialdemokratiska partiet, bl. a. att man i stället skall låta de intresserade själva anmäla sitt inträde. Jag tycker att det är mycket positivt, och jag tror att Elver Jonsson vet att man har diskuterat de frågorna och fattat de besluten på den socialdemokratiska partikongressen.

Däremot är jag stark motståndare till förslagen om lagstiftning mot kollektivanslutning. För det första är socialdemokratin av tradition en frihetsrörelse. Vi vet vad föreningsfriheten är värd, och vi är oerhört rädda för att den rätten skall urholkas. För det andra bygger de former för samarbete mellan fackliga organisationer och det socialdemokratiska partiet som kommit fram på att man lokalt avgör vilken modell man vill ha. Vi tror nämligen på människor och deras möjligheter att nyttja sin frihet. Vi tror att människor själva har möjlighet att lokalt bestämma hur de vill ha det. Vi tycker inte att man genom en central lagstiftning på föreningsområdet skall centralt bestämma och reglera allting.

När det sedan gäller arbetslösheten påstår Elver Jonsson att den har ökat. Det var 176 000 arbetslösa när den socialdemokratiska regeringen tog över makten. I dag är det ca 125 000 arbetslösa. Min huvudräkning säger mig att det är en minskning. Samtidigt har det varit en ökning med ca två miljoner i övriga Västeuropa – och de har haft den ökningen trots att de också har haft en högkonjunktur.

Elver Jonsson säger att man – vilket han också varit inne på tidigare – skall satsa på speciella löner på ungdomsområdet. Jag vill dels mot detta anföra de skäl jag tidigare tog upp, dels fråga Elver Jonsson: Menar Elver Jonsson att man så småningom skall gå över till speciella löner även för andra grupper som har problem på arbetsmarknaden, att man skall gå över till speciella löner för gamla, speciella löner för kvinnor osv.?

När det gäller lärlingsutbildningen utnyttjar företagen inte ens de platser som i dag finns. Då är det tveksamt om en utbyggnad av lärlingsutbildningen skulle vara den stora lösningen på ungdomsarbetslösheten.

Slutligen några ord när det gäller marknadskrafterna och miljöstörningen. Jag tror inte att marknadskrafterna av sig själva skapar gränsvärden för utsläppen från industrin. Jag tror inte att marknadskrafterna själva restaurerar redan förstörda sjöar, skogar osv. Därför tror jag att vi är tvungna att ha ytterligare lagstiftning på miljöområdet.

Anf. 48 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis utomordentligt viktigt att det görs insatser på miljöområdet, men det är inget bra exempel på framgångsrik socialdemokratisk politik, eftersom ni många gånger varit negativa både till lagstiftningsinsatser och till konkreta åtgärder.

Anna Lindh påstår att det skulle vara så originellt med ett ungdomsavtal. Men det har vi ju för 16–17-åringarna. Vad är det som är principiellt annorlunda med att fundera över om det inte vore rimligt att ha det också för åldersgruppen 18–19-åringar? Vi här anvisat olika möjligheter att komma fram på den vägen.

Det är inte så att arbetslösheten är mindre nu än den var tidigare. Ta, Anna Lindh, och jämför de två och ett halvt år som socialdemokraterna haft ansvaret för politiken med de sista två och ett halvt år då vi hade ansvaret för arbetsmarknadspolitiken! Genomsnittet för fjärde kvartalet under de tre sista åren ligger nu kring 3 %. Fjärde kvartalet under det sista av de år då

folkpartiet befann sig i regeringsställning var arbetslösheten i genomsnitt 2 %. Arbetslösheten för fjärde kvartalet under en treårsperiod är alltså nu 50 % högre. Det är siffror som talar!

Anna Lindh sade: Vi tror på människors frihet – vi tror inte på några centrala diktat. Visserligen är det en ideologisk kullerbytta av en socialist att säga så, men om det vore så väl att man trodde på människors frihet, varför skulle man då tvångsansluta dem till ett parti som de inte sympatiserar med? Vi har diskuterat frågan på vår partikongress, säger Anna Lindh. Vi har diskuterat en annan form! Man har alltså inte diskuterat att ta bort tvångsanslutningen, men att den skulle ske i andra former! Detta är socialdemokratisk frihetspolitik i sin prydno.

Anf. 49 ANNA LINDH (s) replik:

Herr talman! Avtalet för 16–17-åringar är en speciell arbetsmarknadspolitisk insats. Men här föreslås speciella ungdomslöner för 18–19-åringar. Det skulle alltså innebära att man tog bort den fria förhandlingsrätten för en ungdomsgrupp på arbetsmarknaden. Om vi ser på vilka löner man i realiteten har finner vi att ingångslönerna ofta är lägre än övriga löner, men att ytterligare försämra ungdomslönerna med ett specialavtal som tvångsmässigt ger lägre ungdomslöner är jag bestämd motståndare till.

Arbetslösheten fördubblades under de sista borgerliga regeringsåren. Det kan inte den här sifferexercisen ändra på.

Slutligen till de olika formerna för kollektivanslutning. Det jag redogjorde för var ett förslag på partikongressen om att de intresserade själva skulle anmäla sitt intresse. Jag förstår inte hur Elver Jonsson kan få det till en tvångsmässig anslutning.

Andre vice talmannen anmälde att Elver Jonsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 50 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Det socialdemokratiska partiet borde söka medlemskap i Sveriges grossistförbund, grossist i skattehöjningar som man är. Vid det här laget, och speciellt efter vad som hittills sagts i den allmänpolitiska debatten, torde det vara allom bekant att skatterna under socialdemokraternas knappt två och ett halvt år vid makten höjts med ungefär 30 miljarder, vilket utslaget på de enskilda hushållen motsvarar ungefär 8 500 kr. 75 skatter har höjts, och påståendet att regeringspartiet är grossist i skattehöjning torde därmed vara väl underbyggt.

Uppenbarligen kommer skatterna att bli en av de allra största frågorna i årets valrörelse, vilket kanske inte är så egendomligt mot bakgrund av att det totala skatteuttaget för nästa budgetår väntas bli 222 000 milj. kr., en ökning med 14 000 milj. kr. från innevarande budgetår. Denna kraftiga ökning beror naturligtvis inte enbart på skattehöjningar, utan en del beror på ett breddat skatteunderlag, som i sin tur bl. a. beror på hög inflationstakt.

Under 1983 fokuserades mycket av det politiska intresset kring utrikespoli-

tiken liksom i dag. Jag behöver bara nämna "Bahraffären", "Bildtaffären", "Fermaffären" och "Hesslöaffären" som exempel. De var alla känsliga och negativa för regeringen.

Under det gångna året har affärerna mer handlat om skattehändelser, som sannerligen också varit mycket negativa för socialdemokraterna. Det började med Kistneraffären, där det avslöjades att ett dödsbos behållning på 300 milj. kr. inte räckte till för att betala arvsskatt, reavinstskatt och omsättningsskatt. Enda sättet att över huvud få något över var, förutom att titta regeringen om eftergift, att begära dödsboet i konkurs. Långt innan Kistnerfallet blev aktuellt har vi från moderat håll påtalat hur konfiskatoriska skatter i kombination med orimliga värderingsregler för aktier kan leda till sådana här resultat. Det återstår nu att se om regeringen har kraft nog att ändra en helt vansinnig lagstiftning. I så fall kunde en lämplig början vara ett positivt bemötande i skatteutskottet av de motioner som har väckts i frågan.

De senaste veckorna har affären Hjortberg upprört sinnena. Snickaren i Göteborg hade anlitat två entreprenörer och krävs nu på över en kvarts miljon i skatt, som entreprenörerna underlåtit att betala. Snickaren var uppenbarligen i god tro. Den ersättning som han hade betalt till entreprenörerna täckte både moms och socialavgifter, och han hade också kontrollerat att firmorna i fråga var på länsstyrelsen registrerade för moms. Trots detta kräver skattemyndigheterna honom på pengar, och även om han överklagar måste kvartsmiljonen betalas in – något anstånd i väntan på länsrättens utslag medgives ej. Det hela luktar övergrepp lång väg, och t. o. m. en socialdemokratisk tidning uppmanar finansministern att snabbt och bestämt gripa in. Tänk om Kjell-Olof Feldt hade varit lika snabb i vändningarna som i höstas, när han ingrep mot optionsskuldebrevet samma dag han uppmärksammades på frågan.

Mellan dessa båda uppmärksammade skatteaffärer har det funnits andra, som inte diskuterats så ingående men som likväl är principiellt mycket viktiga och väl värda att belysas för att få rättelse till stånd. I två fall har gåvoskatt uttagits trots att i båda fallen gåvorna gått tillbaka. Något sådant får naturligtvis under inga förhållanden ske, och det har t. o. m. finansministern insett. När frågan diskuterades här i riksdagen i våras, erkände han missförhållandena och bollade över det hela till en sittande utredning. Den beräknas ta ställning 1986, alltså tidigast två år efter det uppdraget erhöles. Hur många gåvotransaktioner skall hinna drabbas under tiden? För att undvika risken att behöva erlægga gåvoskatt för en gåva som aldrig blivit av borde det finnas möjlighet att få förhandsbesked även i värderingsfrågor. Detta går inte f. n. men borde vara lätt att besluta om.

Andra skatteinnovationer som blivit floppar och som vi från moderat håll från början intensivt motsatt oss är kassettskatten och omsättningsskatten på de svenska aktier som säljs och köps av utlänningar. I båda fallen har skatten givit långt mindre än beräknat och dessutom bidragit till en konkurs i det första fallet och att exportintäkter gått Sveriges näsa förbi i det andra fallet.

De rekordmånga och rekordhög socialdemokratiska skattehöjningarna har omsorgsfullt diskuterats här i kammaren, varför jag inte har någon

anledning att här upprepa alla de sakliga argument som vi framfört mot brandskattningen av företag och enskilda. I årets budget har man långt om länge upptäckt att det tydligen inte finns så många ytterligare skattekällor att ösa ur, så skattehöjningen inskränker sig till höjd skatt på reklam och annonser med 1 %. En 1-procentig höjning av annonskatten låter inte så mycket, men betänker man att skatten höjs från 3 till 4 %, innebär det i själva verket att skatten höjs med 33 %. Vi går emot denna höjning, som är avsedd att finansiera ett ökat presstöd. Genom skattehöjningen försämrar man ekonomin för de tidningar som ej får presstöd och ger till tidningar som redan har detta stöd.

En annan skattehöjning, som kallas avgiftsfinansiering, men som i verkligheten är en skattehöjning, är förslaget om avgifter för tullförrättning, vilket skulle tillföra statskassan 50–100 milj. kr. Uppbörd av skatt bör ej erläggas av den skattskyldige. Annars är vi många gånger för avgiftsfinansiering.

Den socialdemokratiska högskattepolitikens negativa inverkan på vårt lands ekonomi har tidigare i dag utförligt belysts, varför jag i stället något skall redogöra för hur vi från moderat håll ser på skattepolitiken.

Huvudmålet för vår reformpolitik inom skatteområdet är att systematiskt minska skattetrycket. Ett land som Sverige med vårt mycket stora beroende av omvärlden måste på sikt anpassa sitt skattetryck till omvärlden. Vi anser att skattetrycket bör minska med 1 procentenhet årligen i förhållande till bruttonationalprodukten. I så fall skulle vi 1990 ha nått ner till ca 45 %.

Före 1977 tilläts inflationen automatiskt öka den statliga inkomstskatten, men den första borgerliga trepartiregeringen satte stopp för detta genom att införa ett inflationsskydd. Sedan 1981 har detta skydd successivt urholkats och uppenbarligen vill socialdemokraterna nu helt avskaffa inflations-skyddet.

En varaktig marginalskattereform förutsätter att inflationen inte tilläts höja skattetrycket och därför måste inflations-skyddet återinföras. Glädjande nog är de tre borgerliga partierna ense om detta.

Vi är också ense om att marginalskatterna måste sänkas, men här har vi från moderat håll krävt kraftigare tag än mittenpartierna. I vanliga inkomst-lägen bör inte marginalskatten överstiga 40 %, och det målet bör kunna nås senast 1988. Marginalskattetaket bör vara högst 70 %.

Den kategori skattebetalare som har det svårast i vårt land är utan tvivel barnfamiljerna, och orättvisan är stor för de familjer som är hänvisade att leva på en inkomst. För att skapa rättvisa åt barnfamiljerna måste den beskattningsbara inkomsten reduceras med ett belopp som hjälpligt motsvarar vad barnen i verkligheten kostar.

Det är av denna anledning som vi nu änyo kräver införandet av ett grundavdrag för barn i den kommunala beskattningen. När systemet efter tre år är fullt utbyggt, skulle grundavdraget vara 15 000 kr. för varje hemmavaran-
dande barn upp till 18 års ålder. Kommunerna går då självfallet miste om skatteintäkter, men det vill vi kompensera genom att minska det nu gällande grundavdraget med 4 500 kr. Samtidigt skall vi ha klart för oss att den

övervägande delen förvärvsarbete kompenseras för den höjda kommunalskatten genom att vi planmässigt sänker den statliga inkomstskatten.

För dem som har så låg inkomst att de inte kan utnyttja grundavdraget för barn fullt ut vill vi lämna en kompensation i form av "negativ skatt".

Kapitalbeskattningen, dvs. skatten på förmögenhet, arv och gåva, är utomordentligt hög i vårt land och många gånger förödande för företagsamheten. Förmögenhetsskatten, där Sverige ligger högst bland alla OECD-länder, slår särskilt hårt eftersom den måste betalas med redan beskattade medel. Särskilt när det gäller förmögenheter som ger låg eller ingen direktavkastning, vilket inte är ovanligt inom den mindre och medelstora företagsamheten, är problemen mycket stora, i all synnerhet som det oftast inte finns realiserbara tillgångar för att betala förmögenhetsskatten.

Enligt vår uppfattning är det ett minimikrav att förmögenhetsskatten återförs till den nivå den hade innan socialdemokraterna övertog regeringsmakten.

Arvs- och gåvoskatten är progressiv och utomordentligt hög. Den högsta skattesatsen för efterlevande make och barn är i Sverige 70 %, i Danmark 32 % och i Norge 25 %, vilket väl säger en del om hur svårt ett generationsskifte är i vårt land.

Sverige är utomordentligt beroende av ett effektivt näringsliv, och det är naturligtvis mycket olyckligt att skatteskärpningarna mot näringslivet under den socialdemokratiska regeringstiden hittills varit inte mindre än 16 miljarder kronor.

Som ett led i att återställa beskattningen av näringslivet till en mer rimlig nivå föreslår vi att aktiebeskattningen både när det gäller utdelning och när det gäller realisationsvinst återställs till samma nivå som före höjningarna. Omsättningsskatten på aktier bör omedelbart avskaffas. Vid beräkning av förmögenhetsskatt föreslår vi att börsnoterade aktier skall tas upp till 65 % av marknadsvärdet, detta för att den latent skatteskulden inte skall ge oss fler "Kistnerfall".

Forskningsavdraget, som befrämjat utveckling och nyföretagande, bör återinföras. Vi vänder oss också mot att vinstgivande företag tvingas till olönsamma avsättningar där vinstmedel steriliseras i stället för att användas på ett effektivare sätt.

Boendet har drabbats hårt av den socialdemokratiska skattehöjarivern, och självfallet är det i första hand den nyligen genomtrufade fastighetsskatten som bör avskaffas, eftersom den slår blint och strider mot principen om beskattning efter bärkraft.

Vi har, när det gäller småhus, under många år krävt avdragsrätt för reparationer, gärna maximerad till ett visst belopp. Därigenom skulle motivet för alla de svarta arbeten som nu förekommer starkt begränsas.

Från moderata samlingspartiets sida har vi gjort en verklig kraftanstängning för att få ner skattetrycket. Ett ordentligt tag behövs för att tillvarata de dynamiska effekter som onekligen finns och som frigörs när människor får klart för sig att det lönar sig att arbeta litet mer, att det kan vara motiverat att utveckla eller starta ett eget företag. Flera exempel ute i världen visar hur en

sänkt skatt väsentligt bidrar till att sätta fart på ekonomin.

Vi har i vår partimotion visat vad våra skattesänkingsförslag kostar rent bokföringsmässigt, men av naturliga skäl har vi inte kunnat ta med de dynamiska effekter som man får på köpet, eftersom de är svåra att kvantifiera. Får vi regeringsansvaret i höst och möjlighet att genomföra stora delar av våra förslag, är jag övertygad om att förutsättningarna är goda för en välståndsökning i vårt land.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 51 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I den politiska debatten har de ekonomiska frågorna helt naturligt kommit att inta en framträdande plats. Trots den högkonjunktur som vi haft under 1983 och 1984 har vi ändå stora ekonomiska problem kvar att lösa. Budgetunderskottet har inte minskat i den takt som varit önskvärd, detta trots de många skattehöjningar som socialdemokraterna genomdrivit sedan hösten 1982. Årets budgetförslag visar ett minskat budgetunderskott på ca 8 miljarder. Men det är inte mera än vad som togs in till staten på ett år via de skattehöjningar som beslöts i december månad 1984 och som innebar en höjning av vissa punktskatter och införande av fastighetsskatt.

Den åtstramning som är nödvändig för att ekonomin åter skall komma i balans har vi inte sett mycket av från regeringens sida. Det är också med stor oro som vi kan konstatera att regeringen misslyckats med att stoppa inflationen. Regeringens stolta prognos var en inflation på 5 resp. 4 % under åren 1983 och 1984, men den har i själva verket blivit i det närmaste det dubbla. Ser vi på förhållandena i de länder som är våra svåraste konkurrenter på exportmarknaden är situationen mycket oroande.

Tyskland, Japan och USA har en inflation på mellan 2,1 och 4 %. Devalveringseffekten från 1982 håller snart på att försvinna med påföljd att nya svårigheter sannolikt uppstår för vår export. Skall vi skapa förutsättningar för en gynnsam utveckling för svensk export, då fordras inte bara goda förhoppningar utan också vilja och kraft att verkligen hålla tillbaka inflationen.

Inflationen och frågan om sysselsättningen är de två stora problemen. Trots stora ord och starka löften har inte socialdemokraterna orkat minska antalet arbetslösa. Verkligheten blev en annan än den man förutspådde väljarna sommaren 1982.

En fråga som mer än någon annan intresserar den enskilde är skattefrågan. Alldeles särskilt har frågan om marginals kattens storlek kommit att inta en central plats i debatten. Den skatteuppgörelse som träffades mellan centern, folkpartiet och socialdemokraterna 1981 och som sedan beslutades av riksdagen på våren 1982 har inneburit att i år, 1985, beräknas 88 % av alla inkomsttagare få en marginals katt som är högst 50 %. Ser vi på heltidsarbetande så är siffran 78 %. Därmed kan konstateras att reformen – trots de negativa förändringar som socialdemokraterna genomdrivit i strid mot

överenskommelsen – ändå har medfört en betydande skattesänkning. Hade socialdemokraterna respekterat överenskommelsen, så hade målet nåtts: högst 50 % marginalskatt för 90 % av inkomstagarna resp. högst 50 % för 80 % av de helårsarbetande.

Centern har hela tiden stått fast vid överenskommelsen och gör detta också i dag. Jag förstår därför inte finansministerns påstående att vi skulle ha brutit överenskommelsen. Det var inte vi som bröt överenskommelsen, det var socialdemokraterna som gjorde det redan på hösten 1982 när man ändrade i överenskommelsen. Hade finansministern behagat att läsa den partimotion i skattefrågor som centern lagt fram, skulle han ha funnit att vi står fast också i dag. Vi har i denna motion föreslagit att utgångspunkten för skatteuttaget för 1986 skall vara en basenhet på 8 100 kr., lika med riksdagsbeslutet 1982. Det innebär en höjning av basenheten med 300 kr. i jämförelse med nu gällande basenhet. Dessutom anser vi att den automatiska indexuppräkningsen bör tillämpas, vilket innebär att basenheten på 8 100 kr. skall uppjusteras med hänsyn till den inflation vi haft under tidsperioden september 1984–augusti 1985. Därmed skulle vi också ha uppnått målet med trepartiöverenskommelsen, nämligen högst 50 % marginalskatt för 90 % av inkomstagarna. Vill socialdemokraterna uppfylla målet och stå fast vid överenskommelsen från 1981, kan man göra det genom att stödja det förslag som vi lagt fram och som verkligen skulle återställa uppgörelsen till det ursprungliga.

Även om marginalskattesänkningar är av betydelse och ytterligare justeringar är önskvärda, anser vi att när målet 50 % marginalskatt i det närmaste är uppnått måste nästa mål vara dels att åstadkomma en bättre kommunal skatteutjämnning, dels att begränsa den marginaleffekt som en kombination av höjd lön och sänkta sociala bidrag kan medföra.

Centern begär därför i sin partimotion att bidragsreglerna, och särskilt avtrappningsreglerna i bostadsbidragsbestämmelsen, överses med målsättningen att begränsa den negativa effekt som uppstår vid förändringar i inkomstnivå. I dag kan en marginaleffekt på 24 % uppstå. Vi menar att den i varje fall bör bringas ned till 15 %.

Kommunalskatten är för de allra flesta inkomstagarna den största av direktskatterna. Ända upp till en inkomstnivå på 280 000 kr. är kommunalskatten större än den statliga inkomsts-katten. Detta glömmar vi ofta bort. Kritiken riktas enbart på den statliga skatten, trots att denna för inkomster upp till 70 000 är ganska liten. En inkomstagare med 70 000 kr. inkomst betalar 2 488 kr. i statsskatt och 18 750 i kommunal- och landstings-skatt om man går efter ett medeltal på 30 kr. i kommunalskatt. För inkomstagarna med 100 000 kr. inkomst är siffrorna 8 378 resp. 27 750 i stats- och kommunalskatt.

På den kommunala sidan har vi trots en betydande utbyggnad av den kommunala skatteutjämnningen – en utökning från 1976 till 1982 från 2,6 miljarder till över 10 miljarder – ändå en betydande skillnad i utdebiteringen. För 1985 är skillnaden nära 9 kr. mellan Danderyds och Åsele kommuner, vilket ju innebär en skillnad på 9 % i marginalskatt vid helt lika stora inkomster.

Centern anser därför det ytterst angeläget att vi får en skatteutjämning för kommunerna, så att denna stora skillnad kan undvikas eller i varje fall nedbringas till mindre än hälften av den nuvarande.

Stora belopp transfereras från stat till kommuner, dels genom specialdestinerade bidrag, dels genom skatteutjämningsbidrag. De specialdestinerade bidragen utgår på grundval av den verksamhet som finns i resp. kommun. En kommun med väl utbyggd verksamhet får ett stort bidrag, den fattiga kommunen med begränsad verksamhet får en mindre del av anslaget. Skatteutjämningsbidraget grundar sig på hur förhållandena är i kommunen, bl. a. på befolkningstal, åldersfördelning, avstånd och klimat. Ett mer rättvist system skulle kunna uppnås genom en övergång från de specialdestinerade bidragen till generella via skatteutjämning, samtidigt som kommunerna skulle få vida större möjlighet till självbestämmande. Centern föreslår i sin partimotion en sådan förändring.

En av de största inkomstkällorna för staten är mervärdeskatten. Över 50 miljarder inbringar moms en enligt beräkningar under nästa budgetår. Av dessa kommer nära en tredjedel från moms på mat. Det kan vara berättigat att diskutera om detta är riktigt. Under mer än tio år har en del av mervärdeskatten återbetalats, för att sänka priserna på vissa av baslivsmedlen. F. n. sker en återbetalning på ca 3 miljarder, vilka i huvudsak använts för att sänka priset på konsumtionsmjölk.

Från moderata samlingspartiet och folkpartiet har krav ställts på ett slopande av denna återbetalning. Även i livsmedelskommitténs utredningsförslag framför majoriteten tanken på en ytterligare minskning av denna återbetalning.

Skulle dessa tankegångar vinna stöd i ytterligare kretsar, då skulle, enligt min uppfattning, en orimlig situation uppstå. Konsumtionsmjölken skulle stiga med över 2 kr. till mellan 6 och 7 kr. per liter. Barnfamiljer och låginkomsttagare – som i regel är stora konsumenter – skulle drabbas hårdast. Om ett förslag i denna riktning skulle läggas fram, måste hela frågan om skatt på mat allvarligt prövas.

Är det rimligt att de mest nödvändiga livsmedlen skall beläggas med nära 20 % i skatt? Är det rimligt att inflationen år från år skall höja det belopp – i kronor räknat – som vi betalar i skatt på livsmedel? En differentierad moms har många nackdelar, men sviker riksdagen den syn man haft sedan i början på 1970-talet att via livsmedelssubventionerna ta bort en del av den fördyrande inverkan moms en har på baslivsmedlen, då måste frågan om en differentierad moms på nytt allvarligt diskuteras. En återbetalning av moms en via livsmedelssubventioner är bättre än en differentierad moms, men jag kan inte i längden acceptera en år från år allt högre skatt på de nödvändigaste livsmedlen.

Jag kan inte förstå de partier i riksdagen som jämt och ständigt talar om marginalskattesänkningar men samtidigt accepterar att inflationen automatiskt höjer skatten på livsmedlen. Ja, dessa partier föreslår dessutom att på sikt denna skatt skärps ytterligare med 3 miljarder genom att nuvarande subventioner tas bort.

Strävan efter skattesänkningar är vällovlig, och vi kan aldrig acceptera socialdemokraternas skattehöjningspolitik, men en skattesänkning skall icke betalas genom högre skatt på mat eller genom högre kommunalskatter. Att, som moderaterna föreslår, sänka grundavdraget vid den kommunala beskattningen från 7 500 till 3 000 kr. är en direkt övervältring av skatten för de lägre inkomsttagarna, en skattehöjning på 1 350 kr. för alla som har över 7 500 kr. i taxerad inkomst.

Skattefrågan är och förblir en av de mest omdiskuterade frågorna. Centern kommer som hittills att vara angelägen om att skatteuttaget skall fördelas så rättvist som möjligt. En ytterligare marginalskattesänkning är önskvärd, men allra mest angeläget är en bättre kommunal skatteutjämning och en översyn av bidragsreglerna, så att även exempelvis de som har bostadsbidrag vid en inkomstökning inte skall behöva drabbas av en orimlig marginaleffekt utan känna att en inkomstökning verkligen lönar sig. Vi är beredda att pröva nya regler för inkomstbeskattningen, och ett led i denna strävan var kravet att få förutsättningarna för ett utgiftsskattesystem prövade.

Anf. 52 TALMANNEN:

Det av Ulf Adelson med instämmande av Thorbjörn Fälldin och Bengt Westerberg framställda yrkandet om misstroendeförklaring mot utrikesminister Lennart Bodström bordläggs.

Yrkandet bordläggs på nytt i morgon, torsdagen den 7 februari kl. 10.00. Jag har med företrädare för samtliga riksdagspartier överenskommit att omröstningen om misstroendeförklaringen skall företas vid början av kammarens sammanträde fredagen den 8 februari kl. 9.00.

*Tidpunkt för
omröstning om
misstroende-
förklaring*

Ärendet bordlades.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

3 § Anmäldes och bordlades

Förslag

1984/85:16 Fullmäktiges i riksbanken förslag om disposition av riksbankens vinstmedel för år 1984

4 § Meddelande om frågor

*Meddelande om
frågor*

Meddelades att följande frågor framställdes

den 5 februari

1984/85:387 av *Marianne Ståhlberg* (s) till kommunikationsministern om Mittnorden-flyget:

Enligt uppgift lär norska samfärdseldepartementet ha fattat beslut om att inte stödja Mittnorden-flyget på samma sätt som luftfartsverket i Sverige

Nr 74

**Onsdagen den
6 februari 1985**

**Meddelande om
frågor**

beslutat om. Mittnorden-flyget har en avgörande betydelse för att skapa en näringsgeografisk region bestående av Norge, Sverige och Finland.

Hur tänker kommunikationsministern påverka frågan så att Mittnorden-flyget inte riskerar att läggas ned?

1984/85:388 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till kommunikationsministern om sträckningen av väg 55 genom Uppsala:

Väg 55 genom Uppsala, den s. k. Bärbyleden, har under flera år stått i ett halfärdigt och provisoriskt skick. Den tänkta förbifartens första etapp är genomförd och slutar mer eller mindre blint i ett industriområde. Den fortsatta dragningen i en andra etapp har fördröjts genom oenighet om sträckningen. Här berörs i ett nordligt alternativ en mindre del av flygflottiljens (F16) område. Det är ur många synpunkter lämpligt att denna norra dragning kommer till stånd.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Vill regeringen medverka till en lösning av väg 55:s dragning genom Uppsala genom att medge att en liten del av flygflottiljens område får tas i anspråk?

5 § Kammaren åtskildes kl. 17.55.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert